

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ มุ่งศึกษาเนื้อหาของรายการ “ซุรัก ซูรส” ทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 จึงได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งมีรายละเอียดตามลำดับดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเรื่องเพศในสังคมไทย
- 2.2 แนวคิดเรื่องบทบาทและความสัมพันธ์ของหญิงชายไทยในบริบทของครอบครัว
- 2.3 แนวคิดเรื่องการสอนเพศศึกษา
- 2.4 แนวคิดเรื่องการใช้สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาความรู้เรื่องเพศศึกษา
- 2.5 แนวคิดเรื่องการวิเคราะห์สื่อด้วยทฤษฎีสัญญาวิทยา
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเรื่องเพศในสังคมไทย

เนื่องจากประเทศไทยได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากวัฒนธรรมอินเดียและวัฒนธรรมจีน มาตั้งแต่สมัยโบราณ และเริ่มได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกอย่างเด่นชัดในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนแนวความคิดเรื่องเพศในวัฒนธรรมดังกล่าวซึ่งเข้ามามีอิทธิพลกับวัฒนธรรมไทยในช่วงเวลาต่าง ๆ ดังนี้

2.1.1 เรื่องเพศในวัฒนธรรมอินเดียโบราณ

เรื่องเพศในอินเดียมีความเกี่ยวข้องกับศาสนาอย่างมาก เช่น ศาสนาฮินดูเชื่อว่ากามารมณ์เป็นส่วนประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของชีวิต ความสุขที่เกิดจากกามารมณ์เป็นความสุขที่ยอดเยี่ยมที่สุดที่พึงหาได้ในโลก ดังนั้นชาวฮินดูจึงศึกษาค้นคว้า ทดลองปฏิบัติ และบันทึกเป็นตำราไว้มาก

ตำราเกี่ยวกับการปฏิบัติทางเพศที่มีชื่อเสียงของชาวฮินดูรวมเรียกว่ากามสูตร ซึ่งเขียนตั้งแต่มานานกว่า 500 ปีหลังคริสตกาล ตำรานี้มีผู้เขียนกันหลายคน เช่น โคนันทียะ วัดสญญาน และ โภคะบัณฑิต แต่ละท่านอธิบายเทคนิคต่าง ๆ กัน ตำรากามสูตรเป็นตำราที่อธิบายวิธีปฏิบัติทางเพศอย่างละเอียด เริ่มตั้งแต่การประเล้าประโลมซึ่งถือว่าเป็นของจำเป็นในการร่วมเพศ สอนถึงความเท่ากันระหว่าง

หญิง-ชาย คือให้ผู้หญิงมีความสุขสนุกสนานพึงพอใจทางเพศได้เท่ากับผู้ชาย รวมทั้งสอนให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเพศ นอกจากนั้นยังสอนเกี่ยวกับวิธีทำตัวให้เป็นภรรยาที่สมบูรณ์ และกล่าวถึงการใช้ปากกับอวัยวะเพศว่าเป็นสิ่งปกติพึงกระทำได้ ถ้าแต่ละคนหรือแต่ละคู่พอใจจะกระทำ รวมทั้งกล่าวถึงการจูบปากด้วย การให้กำเนิดบุตรเป็นหน้าที่ที่สำคัญและจำเป็นสำหรับหญิงชาวฮินดู ตำรากรมสูตรมิได้แพร่หลายเฉพาะในหมู่ชาวฮินดูเท่านั้น แม้ชาวมุสลิมหรือชนชาติอื่นก็นิยมและนำเอาตำรานี้ไปแปลเป็นภาษาต่าง ๆ หลายภาษา

นอกจากตำราแล้ว ตามโบสถ์วิหารต่าง ๆ ในประเทศอินเดียและเนปาล ยังมีรูปสลักหินหรือไม้เป็นรูปการร่วมเพศท่าต่าง ๆ อย่างวิจิตรพิสดารมากมาย ตั้งแต่การร่วมเพศตามปกติจนกระทั่งถึงการร่วมเพศกับสัตว์ การร่วมเพศหมู่ การใช้ปากกับอวัยวะเพศ การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง รวมทั้งการประเล้าประโลมทางเพศในแบบต่าง ๆ รูปสลักเหล่านี้พบได้ในวิหารหลายแห่งของเมืองขจูระห์ (Khajurho) ที่ประเทศอินเดียและที่วิหารบางแห่งในเนปาล ซึ่งสร้างในราวคริสต์ศตวรรษที่ 9 - 11

ศาสนาพราหมณ์มีความเห็นคล้ายกับศาสนาฮินดูว่าความสุขทางเพศเป็นยอดแห่งความสุขของมนุษย์ เทพเจ้าของพราหมณ์ เช่น พระพรหมหรือพระศิวะก็พอใจในความสุขทางเพศและเรื่องเพศ ดังจะเห็นได้จากการบูชาพระศิวะหรือเจ้าแม่ของศาสนาพราหมณ์ด้วยสัญลักษณ์ขององคชาติ ที่เรียกว่าศิวะลึงค์ การบูชาพระพรหมโดยการเปลือยกายฟ้อนรำหน้าแท่นบูชา การแขวนเครื่องรางซึ่งทำด้วยไม้หรือสักตามตัวเป็นรูปองคชาติที่เรียกว่าปลัดจิก รวมทั้งการสักตามตัวเป็นรูปหญิงเปลือยที่เรียกว่าอึเปื้อ เพื่อความอยู่อย่างคงกระพันและความมีสมรรถภาพทางเพศ

แม้ว่าศาสนาหลายศาสนาในอินเดียจะยอมรับและสนับสนุนเรื่องเพศ แต่บางศาสนา เช่น ศาสนาพุทธซึ่งมีกำเนิดก่อนคริสตกาลถึง 543 ปีในประเทศอินเดียกลับไม่สนับสนุนเรื่องเพศ โดยถือว่ากามทั้งหลายเป็นของไม่เที่ยงจึงเป็นทุกข์ ผู้ที่ต้องการหลุดพ้นจากความทุกข์จึงไม่ควรเกี่ยวข้องกับกาม อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดีก็ไม่พบหลักฐานว่ามีศาสนาใดบังคับหรือเคร่งครัดเกี่ยวกับการปฏิบัติทางเพศในภูมิภาคนี้ การสอนเกี่ยวกับการปฏิบัติทางเพศของชาวฮินดูก็ได้รับการยอมรับว่าเหนือกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับตำราทางเพศของชาติตะวันตกที่เคยมีมา แต่ถึงกระนั้นก็ยังพบว่ามีความเชื่อหรือการสอนผิด ๆ เกี่ยวกับเรื่องเพศอยู่ไม่น้อย เช่น

ในอินเดียมีความเชื่อผิด ๆ เกี่ยวกับประจำเดือนของผู้หญิง ถือว่าผู้หญิงระยะมีประจำเดือนจะไม่สะอาดจึงถูกห้ามปรากฏตัวในที่ชุมชน การร่วมเพศระยะมีประจำเดือนจะบาปมาก เชื่อว่าเลือดประจำเดือนจะสามารถล้างความชั่วร้ายทั้งหมดของผู้หญิงได้ ฉะนั้นหญิงหลังมีประจำเดือนจะ

บริสุทธิผู้ผ่อง นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับยากระตุ้นทางเพศมากมาย และชาวฮินดูยังถือว่าการชกมวยเพศออกมาหลังน้ำกามนอกช่องคลอดเป็นบาปหนัก (อเนก อารีพรค และสุวทนา อารีพรค, 2525)

2.1.2 เรื่องเพศในวัฒนธรรมจีนโบราณ

ประวัติศาสตร์เรื่องเพศของจีนเริ่มตั้งแต่สมัย 1,100 ปีก่อนคริสตกาล และมีการแสวงหาวิธีบำรุงบำเรอความสุขทางเพศให้มากที่สุด พระเจ้าแผ่นดิน ข้าราชการ กบดหรือมหาเศรษฐี จะมีผู้หญิงคอยปรนเปรอความสุขทางเพศมากมาย และหญิงเหล่านั้นจะต้องพยายามปฏิบัติทางเพศให้เป็นที่ถูกใจของฝ่ายชาย เพื่อความสุขสบายและความอยู่รอดของตน หญิงสมัยนั้นนับได้ว่าเป็นเพียงเบี้ยล่างของฝ่ายชายเท่านั้น

จีนก็มีตำราทางเพศเช่น Chinese Bride's Book หรือ Spring Picture สำหรับให้ความรู้ทางเพศแก่ผู้หญิงที่แต่งงานใหม่ ๆ และเพื่อทำลายล้างวิญญาณที่ชั่วร้ายซึ่งจะเกิดแก่คู่บ่าวสาวด้วย สิ่งที่มีอยู่ในตำราทางเพศของจีน คือ การแนะนำวิธีการร่วมเพศที่ให้ความสำคัญต่อพฤติกรรม การเล้าโลมและพฤติกรรมเพิ่มอารมณ์ใคร่ โดยอธิบายแต่ละวิธีอย่างละเอียดชัดเจน เช่น การกระตุ้นให้เพศหญิงมีอารมณ์ใคร่เพื่อให้ธาตุ หยินตื่นตัว รวมถึงท่าทางต่าง ๆ ที่ใช้ในการร่วมเพศ ทำให้ตำราเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงหนังสืออ่านเพื่อความบันเทิง แต่เป็นคำแนะนำอย่างจริงจังที่มุ่งหมายจะช่วยรักษาความกระตือรือร้นในการทำหน้าที่สามีภรรยา ตำราเหล่านี้ทำให้ทราบพฤติกรรมทางเพศของชาวจีนโบราณว่าเขานิยมทำนั้งหรือทำยืนมากกว่าทำนอน และกลางแข็งมากกว่าในบ้าน นอกจากนี้จีนยังมีศิลปะการจูบที่ใช้ทั้งปากและลิ้น การเล้าโลมอวัยวะเพศชายด้วยปากของผู้หญิง และการใช้กระจกคิดไว้รอบ ๆ ห้องเพื่อคู่ตัวเองขณะร่วมเพศ และการร่วมเพศบนชิงช้าจะทำให้ร่วมเพศได้ยาวนานขึ้น เทคนิคในด้านนี้ปกติจะถ่ายทอดวิชาผ่านทางตำราของลัทธิเต๋า

อย่างไรก็ตาม ในยุคแรก ๆ ชาวจีนโบราณยังขาดความเข้าใจในระบบการทำงานของอวัยวะสืบพันธุ์ เช่น พวกเขาไม่ทราบว่าการตั้งครรภ์นั้นเกิดขึ้นจากเซลล์อสุจิของเพศชายเข้าไปผสมกับไข่ของเพศหญิง หรือการที่เรียกของเหลวที่ถูกขับออกจากร่างกายของเพศหญิงทางอวัยวะเพศเป็นธาตุ หยินทั้งหมด โดยไม่แบ่งแยกเป็นไข่และของเหลวจากมดลูก โดยเชื่อว่าธาตุหยินเหล่านี้เมื่อผสมกับอสุจิก็คงกลายเป็นตัวอ่อนได้ทั้งหมด นอกจากนี้ยังเชื่อว่าเชื้ออสุจิของชายนั้นมีอยู่อย่างจำกัด จีนโบราณจึงสอนว่าผู้ชายจะอ่อนแอถ้าสูญเสียน้ำอสุจิ และการร่วมเพศที่สมบูรณ์แบบจริง ๆ จะต้องพยายามรักษาน้ำอสุจิไว้เพราะจะทำให้สุขภาพดีและอายุยืน

ชาวจีนโบราณถือว่า การร่วมเพศมีจุดประสงค์ 2 ประการ คือ ทำให้เกิดการปฏิสนธิเพื่อให้มีบุตรชายสืบตระกูลซึ่งจะเป็นผู้บวกรบพรที่ล่วงลับไปแล้ว อีกประการหนึ่งคือ เพื่อเสริมความมีชีวิตของผู้ชายด้วยการรับเอาธาตุหยินจากผู้หญิง ในเวลาเดียวกันก็ช่วยกระตุ้นธาตุหยินในฝ่ายหญิงทำให้มีสุขภาพดี ดังนั้นจึงเชื่อว่าการจะให้กำเนิดบุตรชายที่แข็งแรงนั้น ต้องทำให้ธาตุหยางในเพศชายเกิดขึ้นเต็มที่ ด้วยการร่วมหลับนอนกับผู้หญิงหลาย ๆ คน โดยเฉพาะกับหญิงสาวที่มีอายุน้อยเพื่อดูดซับพลังหยิน โดยไม่สูญเสียเซลล์อสุจิหรือธาตุหยางของตน การร่วมเพศกับหญิงที่มีอายุเกิน 30 ปีขึ้นไปจะเกิดประโยชน์น้อยกว่าฝ่ายชาย หลังจากนั้นจึงร่วมเพศกับภรรยาที่จะให้กำเนิดบุตรชาย

ความเชื่อนี้ทำให้ถือกันว่าการร่วมเพศเพื่อให้ได้บุตรชายจะต้องกระทำในวันที่ผู้หญิงมีสภาพร่างกายพร้อมจะตั้งครรภ์ที่สุด ซึ่งเป็นภาวะที่ชาวจีนเรียกว่ามีพลังหยินมากพอ ตรงกับช่วงเวลา 5 วันหลังจากการมีรอบเดือน ส่วนในวันอื่น ๆ นั้น ผู้ชายจะต้องทำให้ภรรยาถึงจุดสุดยอดในการร่วมเพศโดยที่ตนเองไม่หลังเชื้ออสุจิออกมา หลักการนี้จึงทำให้เพศชายจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการร่วมเพศเป็นเวลานานโดยไม่ทำให้ตนเองถึงจุดสุดยอด เพราะเชื่อว่าการทำเช่นนั้นจะเป็นผลให้ได้รับธาตุหยินจากเพศหญิงมากที่สุด ตำราทางเพศจึงมักจะระบุวิธีการต่าง ๆ เพื่อหยุดยั้งการหลั่งอสุจิเอาไว้

ความเชื่อนี้ทำให้เกิดระบบครอบครัวแบบมีภรรยาหลายคน และวิธีการปฏิบัติตามความเชื่อก็ช่วยให้สามีคนหนึ่ง ๆ สามารถตอบสนองความต้องการทางเพศของภรรยาหลายคนได้โดยไม่เสียสุขภาพและสมรรถภาพของตน ตำราเพศจีนพยายามที่จะเผยแพร่หลักการ 2 ประการ ข้อแรก น้ำเชื่อเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุดสำหรับผู้ชาย เป็นบ่อเกิดแห่งสุขภาพและพลังชีวิต ดังนั้นทุกครั้งที่หลังน้ำเชื่อก็จะต้องได้รับพลังหยินจำนวนเท่ากันมาชดเชยพลังหยางที่สูญเสียไป ข้อต่อมา ทุกครั้งที่ร่วมเพศ ผู้ชายต้องพยายามทำให้ผู้หญิงถึงจุดสุดยอดทุกครั้ง แต่สำหรับตัวเองจะสนองความใคร่ได้ก็ต่อเมื่อในเวลาที่กำหนดเท่านั้น จากแนวคิดทั้งสองข้อทำให้เห็นทัศนคติของชนจีนโบราณต่อเพศรส เช่น การห้ามผู้ชายสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง และการฝืนเปียกถูกนำไปผูกโยงกับเรื่องภูติผีปีศาจ ขณะที่เพศหญิงสามารถสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองได้เพราะธาตุหยินมีปริมาณไม่จำกัด และรักร่วมเพศในผู้หญิงก็เป็นสิ่งที่ชาวจีนโบราณเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา

ชาวจีนถือเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และพฤติกรรมดังกล่าวเป็นหน้าที่อันศักดิ์สิทธิ์ของชายและหญิง ชาวจีนจึงไม่ถือว่าเรื่องเพศรสเป็นบาปหรือความผิดทางจริยธรรม การที่มีข้อจำกัดต่าง ๆ มากมายหรือมีระเบียบเคร่งครัดเช่นในลัทธิขงจื้อ ก็เป็นเพราะพวก

เขาถือว่าพฤติกรรมทางเพศเป็นเสมือนพิธีกรรมสำคัญอย่างหนึ่งที่กระทำเพื่อบรรพชนและลูกหลาน จึงไม่สมควรนำมาพูดหรือแสดงออกต่อหน้าคนนอกครอบครัว (บุญรส วงจตุรัสธรรม, 2537)

2.1.3 เรื่องเพศในวัฒนธรรมยุโรป ยุคคริสตศตวรรษที่ 19

ช่วงต้นคริสตศตวรรษที่ 19 ซึ่งตรงกับสมัยของพระราชินีวิกตอเรียแห่งประเทศอังกฤษเป็น ยุควัฒนธรรมยุโรปเริ่มแพร่เข้ามาสู่ประเทศไทยอย่างเด่นชัด เรื่องเพศในสมัยนั้นกลับมาเคร่งครัด อีกครั้งหนึ่งและได้แผ่ขยายไปทั่วยุโรป ยุคนี้ถือว่าการร่วมเพศจะกระทำเพื่อมีบุตรเท่านั้น ไม่มีเพศ ศึกษา ผู้หญิงจะถูกสอนให้อยู่เฉย ๆ ขณะร่วมเพศ ปล่อยให้ผู้ชายเป็นฝ่ายกระทำเพียงผู้เดียว หน้าที่ ภรรยาคืออยู่ที่บ้านดูแลสามีเท่านั้น เรื่องเพศเป็นเรื่องรองลงไป ผู้ชายควรเก็บกคความต้องการทาง เพศไว้จนกว่ามีเงินและประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานคือเมื่ออายุราว 30 ปี ผู้หญิงที่ดีจะต้อง บริสุทธิ์ บอบบาง และไม่มีความรู้สึกทางเพศ แรงผลักดันทางเพศ (Sex Drive) มีเฉพาะผู้ชายเท่านั้น

ในยุควิกตอเรียการสำเร็จความใคร่ถือว่าเป็นบาปและเป็นโรค ทำให้หมดแรง ทำให้ชัก หรือเป็นไข้ ฯลฯ การร่วมเพศขณะตั้งครรภ์จะทำให้เด็กที่เกิดมามีพัฒนาการทางเพศเร็วกว่าที่ควร และถ้าเป็นทารกหญิงก็จะมีช่องคลอดใหญ่ การหลั่งน้ำกามขณะหลับหรือฝันเปียกเป็นอาการของ โรคร้ายแรงที่ทำให้สมองเสื่อมซึ่งทำให้ต้องหาวิธีการรักษาด้วยการตอนหรือสวมเครื่องมีอบางอย่างซึ่ง จะทำให้องค์ขาดเจ็บปวดเมื่อแข็งตัว (อนก อารีพรค และสุวัทนา อารีพรค, 2525)

การมีเพศสัมพันธ์นอกเหนือไปจากความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาที่แต่งงานกันอย่างถูก ต้องตามข้อบังคับทางศาสนาและต้องการมีบุตรไว้สืบสกุล ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ชั่วช้าและผิดศีล ธรรม ไม่ว่าจะเป็นการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน การคบชู้ รักร่วมเพศ หรือการร่วมรักทางปาก พฤติกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นบาปมหันต์และผู้ประพฤติดังกล่าวจะได้รับความผิดใจในไฟนรก มีบทลงโทษที่ เียบยขาดต่อความประพฤติผิดทางเพศ โสเภณี กามโรค และการคุมกำเนิด เป็น “อาชญากรรมต่อ ธรรมชาติ” และเป็นสิ่งชั่วร้าย (ยศ ตันตสมบัติ, 2537) ในขณะที่มีการเคร่งครัดทางเพศอย่างสูง ก็มี หนังสือที่เขียนเกี่ยวกับการร่วมเพศอย่างถึงแก่นที่สุดออกมาขายอย่างลับ ๆ การมีชู้ การรักร่วมเพศ ถูกไม่มีพ่อ โสเภณีและช่องเกิดขึ้นอย่างมากมายในสมัยนั้น

แต่ในปัจจุบัน ประสิทธิภาพของยาและเครื่องมือคุมกำเนิดชนิดต่าง ๆ ทำให้ชาวตะวันตกมี ความกังวลเรื่องเพศสัมพันธ์ก่อนการแต่งงานน้อยลง มโนทัศน์เกี่ยวกับเรื่องเพศสัมพันธ์ของสังคม ตะวันตกเปลี่ยนไปอย่างหน้ามือเป็นหลังมือ สิ่งที่เคยเป็นบาปหรืออาชญากรรมต่อธรรมชาติกลับ แปรเปลี่ยนเป็นเรื่องส่วนตัว หรือการแสวงหาความสุขความพึงพอใจของแต่ละบุคคล การมีเพศ

สัมพันธ์กลายเป็นหน้าที่ของคู่รักและสามีภรรยา และเป็นเครื่องช่วยผ่อนคลายความเครียดและความกังวล เพศสัมพันธ์นอกบริบทครอบครัวและในรูปแบบที่หลากหลายกลายเป็นเรื่องสามัญธรรมดา (G. Greer, 1984 อ้างถึงใน ยศ สันตสมบัติ, 2537: 96)

2.1.4 เรื่องเพศในวัฒนธรรมไทย

ในเมืองไทยไม่พบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่ามีการส่งเสริมหรือสอนเรื่องเพศอย่างเปิดเผยเหมือนอย่างในประเทศจีนหรืออินเดีย อาจเนื่องมาจากอิทธิพลของพุทธศาสนาซึ่งสั่งสอนไม่ให้มักมากในกามคุณและไม่ตำหนิทางเพศหรือประพฤติดุคกับบุตรภรรยาผู้อื่น แต่จากศาสนาอื่นที่เข้ามาปะปนกับศาสนาพุทธ เช่น ศาสนาพราหมณ์ หรือวัฒนธรรมของชาติเพื่อนบ้าน เช่น จีน ก็มีอิทธิพลต่อความเชื่อทางเพศของคนไทยไม่น้อย เช่นจะพบว่าคนไทยบางคนนิยมแขวนปลัดขิกที่เอว สักรูปผู้หญิงเปลือย รูปองคชาต หรือรูปมังกรห้าเล็บตามร่างกายหรือที่องคชาตเพื่อเพิ่มความมั่นใจในสมรรถภาพทางเพศ มีความเชื่อว่าประจำเดือนเป็นของสกปรก มีความเชื่อเรื่องไสยเกาหลี และยาบำรุงกำลังต่าง ๆ หรือมีความนิยมการมีเพศสัมพันธ์กับเด็กสาว ตลอดจนการให้คุณค่าผู้หญิงที่ความบริสุทธิ์อันเป็นอิทธิพลจากยุควิคตอเรีย

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาถึงเรื่องเพศในวัฒนธรรมไทยจากอดีตถึงปัจจุบันอาจแบ่งออกได้เป็น 4 ยุค คือ ตั้งแต่ยุคทาส ยุคโสเภณีขึ้นทะเบียน ยุคไร้โสเภณี และยุคปัจจุบัน (มานพ คณะโต, 2541)

ยุคทาส (ก่อนปี พ.ศ. 2411)

ในยุคนี้สังคมไทยเป็นระบบหลายผัวหลายเมีย (Polygamy) ซึ่งจะพบในขุนนางและคนที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมค่อนข้างดี สอดคล้องกับวัฒนธรรมของจีนโบราณที่ขุนนางและคหบดีจะมีผู้หญิงมากมายคอยปรนเปรอความสุขทางเพศให้ อำนาจสิทธิ์ขาดมักตกอยู่ที่ฝ่ายชายและจะสิ้นสุดสภาพครอบครัวเมื่อความเป็นสามีสิ้นสุดลงด้วยการตายหรือการหย่าร้าง หญิงจึงเปรียบเสมือนเป็น “ทรัพย์สิน” ของสามีที่จะยกให้หรือขายใครก็ได้

ยุคนี้เป็นยุคที่ได้รับอิทธิพลจากอินเดียค่อนข้างมาก ศิวะลึงค์ (Linga) จึงเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง ศิวะลึงค์ที่มีขนาดใหญ่ นับเป็นของสักการะและบางครั้งจะพบว่ามีการทำสัตรงปลายให้

เป็นสีแดง เข้าใจว่าน่าจะเพื่อวัตถุประสงค์ในการปลูกเรืออารมณ์ทางเพศ ปัจจุบันศิვეลิ่งค์ใช้เป็นเครื่องรางของขลัง ให้โชคลาภ ค้าขายดี

นอกจากศิვეลิ่งค์แล้วยังมีรูปทำทางต่าง ๆ ในการร่วมเพศของชายหญิง ลักษณะและท่าทางการร่วมเพศดังกล่าวได้สืบทอดในสังคมไทยอยู่ในวิถีชีวิตของสังคมชนบท และยังคงปรากฏให้เห็นในภาพจิตรกรรมฝาผนังตามโบสถ์วิหาร และในงานประเพณี พิธีกรรม การละเล่นต่าง ๆ เช่น งานเซิ้งบั้งไฟซึ่งมีประจำทุกปีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะมีหุ่นที่แสดงท่าทางการร่วมเพศ รวมทั้งอวัยวะเพศชายประกอบการละเล่น

วรรณกรรมที่ปรากฏในยุคนี้ อาทิ ลิลิตพระลอ ได้กล่าวถึงการเล่าโลมทางเพศไว้บ้างพอสมควร แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าการเล่าโลมนั้นเป็นเฉพาะส่วนบนคือ ออก และเอวเท่านั้น ไม่มีการระบุถึงอวัยวะเพศแต่อย่างใด อาจเป็นเพราะสังคมไทยนั้นเห็นว่าไม่ควรพูดถึงอวัยวะเพศต่อสาธารณะ ในวรรณคดีปรากฏการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการแต่งงานบ้างโดยเป็นแบบลักลอบ ส่วนพฤติกรรมระหว่างสมรสในยุคนี้แม้จะไม่ปรากฏหลักฐานใด ๆ แต่เนื่องจากเป็นระบบหลายคู่หลายเมีย เพศสัมพันธ์หมู่อาจมีขึ้นในยุคนี้แล้วก็ได้ และน่าจะปรากฏเพศสัมพันธ์นอกสมรสแล้ว ดังจะเห็นได้จากการกำหนดโทษของการมีเพศสัมพันธ์นอกสมรสในไตรภูมิพระร่วง

ยุคโสเภณีขึ้นทะเบียน (พ.ศ. 2411 – 2503)

หลังจากมีการเลิกทาส ทาสส่วนหนึ่งโดยเฉพาะเชื้อสายจีนกลายเป็นโสเภณี การมีโสเภณีอย่างถูกกฎหมายทำให้การมีเพศสัมพันธ์กลายเป็นสิ่งที่รับรู้กันในสาธารณชนมากขึ้น อย่างไรก็ตามเนื่องจากแรงกดดันจากประเทศต่าง ๆ รัฐบาลไทยยุคการอนุญาตให้มีโสเภณีอย่างถูกต้องตามกฎหมายในปี พ.ศ. 2491 จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2503 อาชีพโสเภณีกลายเป็นสิ่งผิดกฎหมาย อย่างไรก็ดี Fox (อ้างถึงใน มานพ คณะโต, 2541: 25) ได้คาดประมาณว่ามีโสเภณีในเมืองไทยถึง 20,000 คน ในช่วงท้ายก่อนรัฐจะห้ามการมีโสเภณี

นอกจากเรื่องการขึ้นทะเบียนโสเภณีอย่างถูกกฎหมายแล้ว รัฐบาลไทยยังได้กำหนดให้การสมรสที่ถูกต้องตามกฎหมายจะต้องมีการจดทะเบียน โดยเริ่มประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2487 (กรมพลศึกษา, 2530)

ในยุคนี้เริ่มมีการเผยแพร่ความรู้เรื่องเพศศึกษาผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ โดยเริ่มแรกลงในหนังสือรายเดือนชื่อ “มิวเซียม” หรือ “รัตนโกษา” ซึ่งเริ่มพิมพ์จำหน่ายเมื่อ พ.ศ. 2419 จากนั้นก็มีการเผยแพร่

ความรู้เรื่องเพศศึกษาในรูปของหนังสือ และนิตยสารเพศศึกษาซึ่งมีทั้งบทความทางวิชาการและการตอบปัญหาทางเพศ นอกจากนี้ยังพบว่ามีเรื่องสั้นและนวนิยายที่สอดแทรกเรื่องเพศเริ่มพิมพ์ออกจำหน่ายในยุคนี้ โดยปรากฏการนำเสนอเนื้อหาเรื่องเพศอย่างชัดเจนในปี พ.ศ. 2482

ยุคไร้โศภณี (พ.ศ. 2503 – 2527)

ในช่วงนี้ธุรกิจทางเพศได้เปลี่ยนรูปแบบไป การเติบโตของโรงน้ำชา การเกิดขึ้นของ “บางกอกออนเซน” สถานอาบอบนวดแห่งแรก การเกิดขึ้นของโกโก้บาร์ และอื่น ๆ อีกมากมาย โดยมุ่งหวังให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการพักผ่อนหย่อนใจของทหารที่มารบในเวียดนาม และเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาค

สื่อปลุกอารมณ์ทางเพศเริ่มมีขึ้นในช่วงนี้ ช่วงแรก ๆ ก่อนปี พ.ศ. 2520 เรียกกันว่า “หนังสือปกขาว” (Pornography) เนื่องจากนิยมพิมพ์ปกสีขาว โดยมีเฉพาะเนื้อเรื่องแสดงถึงความสัมพันธ์นอกสมรส ในระยะหลัง ๆ ภาพประกอบเริ่มมีมากขึ้น และมีภาพร่วมเพศอย่างชัดเจน ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2520 หนังสือปกขาวเริ่มหมดไป เปลี่ยนรูปเป็นนิตยสารปลุกใจที่เน้นเนื้อหาขำขวนและเล่าประสบการณ์ร่วมเพศของทั้งชายและหญิง โดยเฉพาะในช่วง 3 – 4 ปีสุดท้ายของยุคนี้ มีหนังสือประเภทเฉพาะกลุ่มมากขึ้น เช่น เฉพาะกลุ่มผู้หญิง เฉพาะกลุ่มรักร่วมเพศ เฉพาะวัยรุ่น

ภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการร่วมเพศ ที่เรียกว่า “หนังเอ็กซ์” “หนังอาร์” ซึ่งมีเนื้อหาเน้นเฉพาะการร่วมเพศ และเรื่องราวมักไม่ปะติดปะต่อ เริ่มระบาดมากในยุคนี้ โดยช่วงแรก ๆ ผู้แสดงส่วนมากเป็นชาวตะวันตก ในระยะหลัง ๆ มีผู้แสดงเป็นชาวเอเชียมากขึ้น โดยเฉพาะในปลายของยุคนี้มีผู้แสดงเป็นคนไทยทั้งชายและหญิง

อีกสิ่งหนึ่งที่ปรากฏในช่วงนี้คือการแสดงการร่วมเพศบนเวที (Fucking Show) เริ่มปรากฏในเขตที่มีชาวต่างชาติและชนชั้นสูงเที่ยวอยู่เป็นประจำ เช่น สุขุมวิท สีลม สุทธิสาร และแพร่ระบาดออกสู่จังหวัดที่มีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

สิ่งปลุกเร้าอื่น ๆ ที่เข้ามาในช่วงนี้ยังมีอีกหลายประการ ได้แก่ ภาพโป๊ และภาพร่วมเพศ การปลุกเร้าทางเพศมีการใช้เทคนิคต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น เช่น การเปลี่ยนสภาพแวดล้อมในการร่วมเพศ การใช้กระจกเงา การบันทึกวีดิทัศน์ การใช้ถ้วยเวเซเทียม ยุคนี้ถือได้ว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องที่ทุกคนมีสิทธิ์ที่จะแสวงหา ทำให้เกิดปัญหาเพศขึ้นมามากมาย อนุมานได้ว่าพฤติกรรมทางเพศของคนไทยช่วงนี้รับอิทธิพลจากตะวันตกมากและมีเสรีมากขึ้นอีกด้วย

ยุคปัจจุบัน (พ.ศ. 2527)

ในปี พ.ศ. 2527 เกิดปรากฏการณ์ที่สำคัญนั่นคือ การพบผู้ป่วยเอดส์รายแรกของประเทศไทย โดยพบในชายไทยที่มีประวัติการรักร่วมเพศและเดินทางกลับมาจากประเทศสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตามเหตุการณ์นี้ก็ได้ทำให้พฤติกรรมทางเพศของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปมากนัก จนกระทั่งปี พ.ศ. 2535 เกิดการปราบปรามโสเภณีอย่างหนัก ผลักดันให้สถานบริการในรูปช่องเปลี่ยนรูปไปในลักษณะอื่น ๆ มากมาย

ช่วงนี้เพศสัมพันธ์ก่อนสมรสมีมากขึ้น เกิดการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ พบเพศสัมพันธ์ในกลุ่มวัยรุ่นอย่างกว้างขวาง วัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยที่พยายามปิดกั้นความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงให้อยู่ในกรอบประเพณีถูกละเลย มีการเลียนแบบภาพยนตร์และรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกมากขึ้น เพศสัมพันธ์ระหว่างสมรสมีรูปแบบซับซ้อนมากยิ่งขึ้น มีการแลกเปลี่ยนคู่เพศสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เกิดเพศสัมพันธ์หมู่ขึ้นอย่างกว้างขวาง พฤติกรรมรักร่วมเพศเปิดเผยในสาธารณะมากขึ้น อาจสรุปได้ว่า ปัจจุบันเพศสัมพันธ์ในสังคมไทยไม่ได้ถูกมองว่าเป็นส่วนประกอบของความรักและหน้าที่ในการสืบวงศ์ตระกูล แต่เพศเป็นเครื่องปรุงแต่งอารมณ์ เป็นภาวะที่ทุกคนมีความจำเป็นต้องได้รับ ส่วนการมีทายาทสืบเผ่าพันธุ์เป็นเพียงผลพลอยได้ และบางครั้งก็เป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา (มานพ คณะโต, 2541)

2.2 แนวคิดเรื่องบทบาทและความสัมพันธ์ของหญิงชายไทยในบริบทของครอบครัว

สังคมไทยแต่โบราณมาเป็นสังคมเกษตรที่จะต้องพึ่งพาสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ให้มีฝนตกต้องตามฤดูกาลเพื่อมีน้ำมาใช้ในการเพาะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหาร พิธีกรรมต่าง ๆ จึงเป็นพิธีกรรมที่เน้นเกี่ยวกับความสมบูรณ์ และสังคมไทยโบราณจึงยกย่องเพศหญิงในฐานะที่เป็นผู้ให้กำเนิดและสัญลักษณ์ของความสมบูรณ์ และเรียกชื่อสิ่งที่มีคุณค่าทางธรรมชาติเพื่อยกย่องในฐานะเป็นผู้ให้กำเนิดหล่อเลี้ยงชีวิต เช่น แม่น้ำ แม่ธรณี แม่โพสพ เป็นต้น

ต่อมาเมื่อศาสนาพุทธเข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทย ช่วยสนับสนุนค้ำจุนทั้งชนชั้นผู้ปกครองและชนชั้นผู้ถูกปกครอง จนกลายเป็นศาสนาประจำชาติ ความเชื่อที่ติดมากับศาสนาพุทธคือการยกย่องเพศชาย ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อชนชั้นสูง ก่อให้เกิดธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ทางศาสนาที่กีดกันผู้หญิงที่เคยมีบทบาทสำคัญในการประกอบพิธีกรรมความเชื่อในท้องถิ่นออกไปให้มีบทบาทจำกัดอยู่แต่เฉพาะทางโลก โดยมีความเชื่อว่าเพศหญิงมีสถานภาพต่ำกว่าชาย ในการลำดับ

ของการกลับมาเกิดในชาติต่าง ๆ ของมนุษย์นั้น เมื่อสัตว์ชั้นต่ำทำบุญก็จะได้มาเกิดเป็นสัตว์ชั้นสูงขึ้นไป เมื่อสัตว์ชั้นสูงมีบุญถึงระดับหนึ่งก็จะเกิดเป็นมนุษย์ แต่เป็นผู้หญิง เมื่อผู้หญิงทำบุญมากจึงจะได้เกิดเป็นผู้ชาย (ม.ร.ว. อคิน รพีพัฒน์, 2533 อ้างถึงใน ปราณี วงษ์เทศ, 2544) หมายความว่าเพศชายมีบุญมากกว่าเพศหญิง และในเรื่องทศ 6 ยंत्रะบุไว้ว่า “สามีพึงอนุเคราะห์ภรรยา 5 ประการ และภรรยามีหน้าที่บำรุงสามี 5 ประการเช่นกัน ที่น่าสังเกตคือหน้าที่ของสามีเป็นเพียง “พึง” ในขณะที่ฝ่ายภรรยาต้องทำเป็น “หน้าที่” (มานพ คณะโต, 2541: 73) นอกจากนี้เพศชายยังสามารถบวชเป็นพระภิกษุในพุทธศาสนาได้ มีโอกาสเข้าถึงนิพพาน การบวชเรียนจึงเป็นการตอบแทนบุญคุณพ่อแม่อย่างสูงสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการตอบแทนคุณแม่ซึ่งไม่สามารถบวชได้ เพราะผลบุญจากการบวชจะตกมาถึงพ่อแม่ด้วย ขณะที่ลูกผู้หญิงไม่สามารถตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ด้วยวิธีการเดียวกันได้

นอกจากนี้ระบบขุนนางที่เกิดขึ้นในต้นสมัยอยุธยา โดยเฉพาะเมื่อเกิดมีการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เพื่อให้เกิดการลดหลั่นในระดับความสำคัญของอำนาจ ได้ก่อให้เกิดชนชั้นขึ้นอย่างเห็นได้ชัด คือระหว่างชนชั้นปกครอง ได้แก่ พวกเจ้าขุนมูลนาย และชนชั้นใต้ปกครอง ได้แก่ พวกไพร่ทาส ชนชั้นใต้ปกครองสามารถเลื่อนชนชั้นทางสังคมของตนได้ด้วยการเข้ารับราชการเป็นขุนน้ำขุนนาง ทำให้เกิดการฝากฝังลูกหลานให้เจ้านายใช้สอยและส่งเสริมสนับสนุน ความสัมพันธ์ดังกล่าวก่อเกิดระบบอุปถัมภ์ขึ้นในสังคมไทย และทำให้เกิดค่านิยมยกย่องการเป็นข้าราชการเป็นเจ้าคนนายคน เปิดโอกาสให้ผู้ชายมีภรรยาได้หลายคนรวมทั้งมีนางบำเรอได้ตามอำเภอใจ

บรรดาเจ้านายคนชั้นสูงจะมีค่านิยมเกี่ยวกับผู้หญิงชั้นสูงว่า ต้องเป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดีคือรู้จักเอาอกเอาใจสามี รักนวลสงวนตัว เป็นช่างทำหลัง สงบเสงี่ยม ผู้ชายเป็นผู้กุมอำนาจรวมถึงอำนาจทางเศรษฐกิจ เพราะผู้หญิงชั้นสูงไม่ต้องหาเลี้ยงครอบครัวเช่นหญิงชาวบ้าน ผู้หญิงชั้นสูงจึงมีหน้าที่เพียงพยายามผูกใจสามีให้ได้ซึ่งเป็นไปตามอุดมคติของวัฒนธรรมอินเดีย ดังจะเห็นได้จากมนุษยศาสตร์ที่มีข้อความเกี่ยวกับสตรีว่า “เมื่อเยาว์บิดาคุ้มครองรักษา เมื่อเป็นใหญ่เป็นหน้าที่ของสามี และเมื่อแก่เฒ่าเป็นหน้าที่ของบุตรชาย” แต่ผู้หญิงชั้นสูงอาจมีบทบาทบ้างในฐานะที่เป็นเครื่องสร้างความสัมพันธ์เกี่ยวดองกันทางเครือญาติเพื่อผูกขาดอำนาจในชนชั้นของตน

ตรงข้ามกับบทบาทสถานภาพของหญิงชาวบ้านที่ต้องเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวและสามี ผู้หญิงมีบทบาทอย่างมากในการค้า ทั้งที่เป็นเจ้าของและผู้จัดการธุรกิจทั้งใหญ่และเล็ก เป็นแม่ค้าและคนขายผักในตลาด และเชื่อว่าผู้หญิงเป็นเจ้าของร้อยละ 90 ของอสังหาริมทรัพย์ในกรุงเทพฯ จากการสำรวจสำมะโนครัวในช่วงปี พ.ศ. 2495 (ปราณี วงษ์เทศ, 2544) ตรงกับคติที่เคยยึดถือกันมาว่า “ผู้

หญิงเป็นกำลังทางเศรษฐกิจ ผู้ชายเป็นกำลังทางเกียรติยศ” ผู้หญิงจึงมีบทบาททางสังคม วัฒนธรรม และประเพณีความเชื่ออย่างสูง นับตั้งแต่ช่วยเหลือในการทำนา ไปจนถึงเป็นผู้นำผลิตผลที่เหลือกิน เหลือใช้ไปสู่ตลาด แม้เป็นฝ่ายมีบุญคุณมากกว่าพ่อแก่ลูกชายที่จะบวชเรียนในภษาหน้า อีกทั้งผู้หญิงยังมีบทบาทมากกว่าผู้ชายในพิธีกรรมและความเชื่อที่ไม่เกี่ยวกับพุทธศาสนา อันเป็นส่วนที่สัมพันธ์ ใกล้ชิดไม่น้อยกว่าพุทธศาสนาด้วย

นอกจากนี้ แม้ว่าภรรยาและบุตรจะถือเป็นทรัพย์สินของสามีที่สามารถซื้อขายถ่ายโอนได้ การแต่งงานก็ถือเป็นกระบวนการเข้าสู่ความเป็นสมาชิกใหม่ของผู้ชาย กล่าวคือ ฝ่ายชายซึ่งเป็น “ผู้ที่ถูกขาย” จะต้องมาเป็นแรงงานฟรีให้แก่ครอบครัวฝ่ายหญิง 1 ปีการผลิตเป็นอย่างน้อย และเมื่อแต่งงานแล้ว เขยใหม่ก็ต้องเข้ามาอยู่กับครอบครัวฝ่ายหญิงไปเรื่อย ๆ อย่างไม่มีกำหนด หรือจนกว่าน้องสาวของภรรยาจะแต่งงานและมีแรงงานใหม่เข้ามาในครอบครัว จึงจะสามารถแยกครอบครัวออกไปได้ ดังจะเห็นได้จากภายิตทางภาคอีสานที่ว่า “เอาลูกเขยมาเลี้ยงพ่อเฒ่า ปานได้ข้าวมาใส่เต้าใส่เขย” คือชายไปอยู่บ้านหญิงดี ถ้า “เอาลูกเฒ่าเลี้ยงปู่เลี้ยงย่า ปานเอาผีเอาหามาใส่เรือนใส่ชาน” คือหญิงไปอยู่บ้านชายไม่ดี เช่นเดียวกับประเพณีแต่งงานกินแขกของภาคพายัพซึ่งถือว่าผู้ชายเป็น “ผู้ไปตายกลางดินกินเรือนหน้า” ส่วนผู้หญิงเป็น “ผู้ค้าของเก่าเฝ้าเรือนหลัง” ทั้งนี้เพราะผู้ชายเมื่อแต่งงานแล้วก็ไปอยู่บ้านเมีย คือไปกินเรือนหน้า หาได้กลับมาอยู่ในเรือนเก่าบ้านของตนไม่ เว้นไว้แต่จะมีเหตุจำเป็นต้องกลับมาภายหลัง เช่น กลับมาปกครองทรัพย์สินสมบัติเมื่อพ่อแม่หาบุญไม่แล้ว (เสฐียร โกเศศ, 2532: 17 – 18)

ในภาคเหนือและอีสาน การสืบทอดผีบรรพบุรุษกระทำโดยผ่านสายผู้หญิง และด้วยเหตุนี้ การนับญาติสายผู้หญิงจึงมีความสำคัญในการจัดสรรทรัพย์สินสมบัติและมรดกของตระกูล เช่น สิทธิในการใช้ที่ดินของเครือผีเดียวกัน ลูกผู้หญิงคนสุดท้ายซึ่งมีภาระต้องดูแลพ่อแม่ที่แก่ชราแล้ว มักจะได้รับมรดกที่ดินซึ่งตั้งเรือนและที่นาผืนสุดท้ายหรือที่เรียกกันว่า “นาเผาผี” ซึ่งตนและสามีร่วมกันทำเลี้ยงดูพ่อแม่ฝ่ายหญิงและลูกเต้าของตนเอง (นิธิ เอียวศรีวงศ์ และ ม.ร.ว. อकिन รพีพัฒน์, 2538: 106) ลูกสาวจึงถือเป็นศูนย์กลางของการสืบทอดและการกระจายมรดกของครอบครัว ยกเว้นครอบครัวนั้นไม่มีลูกสาว มรดกจึงจะตกเป็นของลูกชาย

การที่เพศหญิงเป็นเจ้าของทรัพย์สินของครอบครัวนั้น เท่ากับว่าเธอกลายเป็นเจ้าของอาณาบริเวณบ้าน (Domestic Space) และมีศูนย์กลางกับเพศชาย การที่เพศชายจะก้าวเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของอาณาบริเวณที่เพศหญิงครอบครองได้นั้น จะต้องผ่าน “พิธีกรรม” เพื่อให้เกิดการยอมรับจากเจ้าของอาณาบริเวณรวมทั้งวงศาความญาติของเพศหญิงเสียก่อน พิธีกรรมดังกล่าวคือการเข้าไปเป็นแรงงานฟรีเพื่อสร้างความสนิทสนมกับเจ้าของอาณาบริเวณ รวมทั้งเพื่อเป็นการทดสอบคนที่

เข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ของครอบครัวด้วย พิธีกรรมดังกล่าวครอบคลุมถึงการที่ฝ่ายชายจะต้องจ่ายค่าสินสอดให้แก่ฝ่ายหญิง รวมทั้ง “ซองสี่ชมพู” ที่ฝ่ายชายต้องควักให้ญาติ ๆ เมื่อเดินผ่าน “ประตูเงินประตูทอง” ของบ้านฝ่ายหญิง (โศภส ศิริไสย์, 2541: 14)

การที่เขยใหม่เข้าไปอยู่ท่ามกลางวงล้อมของวงศาคณาญาติของฝ่ายหญิงนั้น เท่ากับเป็นการควบคุมความประพฤติของเขยใหม่ไปโดยปริยาย สถานการณ์ใหม่ ๆ เช่นนี้ทำให้เพศชายไม่สามารถใช้สถานภาพที่สูงกว่าของตน “กดขี่” ผู้หญิงที่เป็นภรรยาได้ตามใจชอบ เมื่อฝ่ายชายจำต้องอาศัยพึ่งใบบุญจากญาติฝ่ายภรรยา เขาจึงต้องขยันขันแข็งในการทำงานเพื่อให้เห็นที่รักใคร่ของทุกคน กว่าที่บิดามารดาของฝ่ายหญิงจะล้มหายตายจาก เพื่อเปิดทางให้เพศชายก้าวขึ้นมาเป็นใหญ่ในครอบครัวแทนก็คงจะกินเวลานานพอที่จะขัดเกลาให้ฝ่ายชายเกิดความผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับครอบครัวฝ่ายหญิง

ดังนั้น แม้ว่าภาพของผู้หญิงไทยในสังคมโบราณจะเป็นภาพของภรรยาที่เคารพเชื่อฟัง เป็นข้างเท้าหลัง และคอยปรนนิบัติรับใช้สามีไปจนวันตาย แท้จริงแล้วภาพเหล่านั้นก็เป็นเพียงมโนทัศน์ของผู้หญิงในชนชั้นสูงเท่านั้น ขณะที่หญิงชาวบ้านซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของสังคมกลับมิได้เรียบร้อยดั่งผ้าพับไว้ หากมีบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวเท่าเทียมกับสามี และมีสิทธิในการกำหนดชะตาของครอบครัวเช่นเดียวกับผู้ชาย ผู้หญิงจึงมิได้ถูกกดขี่ข่มเหงอย่างรุนแรง แม้จะมีสถานภาพที่ต่ำกว่าผู้ชายในหลาย ๆ เรื่อง เพราะมีกลไกทางวัฒนธรรมและประเพณีอื่น ๆ ที่แวดล้อมคอยปกป้องคุ้มครองอยู่

การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตคนไทยที่รวดเร็วและรุนแรงที่สุดของสังคมไทยเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจและสังคมไทยครั้งสำคัญ ซึ่งเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2398 หลังจากที่ประเทศไทยขอมลงนามในสนธิสัญญาเบาริงกับจักรวรรดินิยมอังกฤษ สารสำคัญของสนธิสัญญาดังกล่าวก็คือ ให้ราชสำนักยกเลิกระบบผูกขาดการค้าขายกับชาวต่างประเทศของห้องพระคลัง ผลของสัญญาดังกล่าวทำให้สามัญชนชาวสยามสามารถทำการค้าขายกับพ่อค้าชาวต่างประเทศได้อย่างเสรีตั้งแต่นั้นมา

สินค้าตัวแรกที่สามัญชนสามารถผลิตออกมาขายแก่ชาวต่างประเทศได้คือข้าว ประเทศจักรวรรดินิยมตะวันตกต้องการซื้อเพื่อไปบำรุงเลี้ยงแรงงานในประเทศอาณานิคม เช่น พม่า ลาว เขมร และอินเดียน การค้าข้าวได้อย่างเสรีได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยและวิถีชีวิตของคนไทยอย่างกว้างขวาง ข้าวซึ่งเคยถูกห้ามซื้อขายกันในอดีตเนื่องจากถือเป็นยุทธปัจจัยอย่างหนึ่ง ได้กลายเป็นสินค้าที่สำคัญและสามารถซื้อขายกันได้อย่างเสรีในตลาด ส่งผลให้ชาวบ้าน

หันมาปลูกข้าวเพื่อขายกันมากขึ้น จากเดิมที่เป็นการผลิตเพื่อการยังชีพ (Subsistence Economy) คือ การผลิตแบบพอมีพอกินในครอบครัวและเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าที่จำเป็นภายในชุมชนและละแวกใกล้เคียง มาเป็นการผลิตเพื่อขายซึ่งทำให้ระบบเศรษฐกิจแบบเงินตรา (Cash Economy) ขยายบทบาทเข้าสู่วิถีชีวิตของคนไทยมากขึ้น

อิทธิพลจากตะวันตกมิได้ส่งผลกระทบต่อเฉพาะด้านเศรษฐกิจเท่านั้น หากยังมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม ค่านิยม วิถีชีวิตของคนไทยในมิติอื่น ๆ อย่างมากมาย โดยเฉพาะเมื่อรับเอาระบบการศึกษาแบบตะวันตกเข้ามาใช้แทนรูปแบบการศึกษาแบบเดิม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทฐานะของผู้หญิง ทักษะคิดและค่านิยมจากชนชั้นสูงเริ่มถ่ายทอดสู่ชาวบ้านทั่วไป เริ่มตั้งแต่ค่านิยมเรื่องความงาม กิริยามารยาท การศึกษาที่ส่งเสริมอุดมคติของผู้หญิงในชนชั้นสูงตามอุดมคติอินเดีย ดังปรากฏในวรรณกรรมที่อยู่ในหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ ได้แผ่ขยายอย่างรวดเร็วเนื่องจากผู้หญิงได้มีโอกาสเล่าเรียนในระบบโรงเรียนเช่นเดียวกับผู้ชาย ก่อให้เกิดค่านิยมที่จะเลียนแบบผู้หญิงชนชั้นสูงที่ไม่ต้องทำงานหาเลี้ยงครอบครัวเพราะสามีสามารถหาเลี้ยงได้ ผู้หญิงจึงมีหน้าที่เพียงพยายามขยันงานบ้านการเรือนและเน้นความเป็นกุลสตรีเพื่อให้เป็นที่พึงพอใจแก่สามีเป็นหลักก็พอ

ในด้านเศรษฐกิจ การเพาะปลูกเพื่อการค้าพัฒนาไปสู่ระบบทุนนิยม การเพาะปลูกในเชิงพาณิชย์ส่งผลให้ที่ดินมีราคาสูงขึ้น การแลกเปลี่ยนแรงงานแบบเครือญาติหมดไป พี่น้องผู้ชายเริ่มต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของที่ดิน ที่ดินซึ่งเคยเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้หญิงถูกเปลี่ยนมือเป็นของนายทุนที่ก้าวหน้าขึ้น เมื่อวิถีชีวิตในหมู่บ้านล่มสลายเนื่องจากการสูญเสียที่ดินทำกิน ทางเลือกสุดท้ายก็คือการอพยพเข้ามาหางานทำในเมืองใหญ่ ๆ ที่มีความต้องการแรงงานภาคอุตสาหกรรม ผู้หญิงจากครอบครัวที่ไร้ที่ดินจึงจำต้องออกจากครอบครัวไปรับจ้างทำงานทำตามโรงงาน ประกอบอาชีพรับจ้างขายแรงงานและบริการต่าง ๆ ฐานะทางเศรษฐกิจและคุณค่าทางสังคมของผู้หญิงจึงหมดไป สถานภาพของผู้หญิงต้องตกต่ำลงกลายเป็นแรงงานราคาถูก และต้องออกจากหมู่บ้านหมดกรรมสิทธิ์ในที่ดิน

การอพยพเข้ามาทำงานในเมืองและวัฒนธรรมตะวันตก ส่งผลกระทบต่อทั้งหญิงและชายให้มีสถานภาพเสมอกัน แต่กลับไม่ได้รับโอกาสเท่าเทียมกันในทางเศรษฐกิจในภาคเศรษฐกิจสมัยใหม่ เช่น อัตราค่าจ้างที่ไม่เท่าเทียมกัน โอกาสของการเป็นผู้บริหารไม่เท่าเทียมกัน เมืองและตะวันตกไม่ได้ทำให้ผู้หญิงและผู้ชายไทยส่วนใหญ่ยอมรับในความเสมอภาคของสถานภาพระหว่างสองเพศ โดยเฉพาะในหมู่คนที่มีปมหลังจากชนบทหรือวัฒนธรรมเก่าสูง และการอพยพเข้ามาในเมืองทำให้ผู้หญิงมิได้อยู่ในการดูแลของญาติพี่น้องของตน การแต่งงานต้องเปลี่ยนแปลงไป ฝ่ายหญิง

ต้องย้ายเข้ามาอยู่กับครอบครัวฝ่ายชายและเกิดการแยกครอบครัวเดี่ยว ผู้หญิงเป็นฝ่ายเสียเปรียบมากขึ้นเพราะผู้ชายกลายเป็นผู้มีอำนาจอาญาสิทธิ์เต็มที่ ในแง่ของการเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว ประกอบกับการตอกย้ำเรื่องอำนาจในสังคมไทยทำให้หน้าที่หรือกิจกรรมของผู้ชายสูงกว่าของผู้หญิง จนเกิดความเชื่อว่าผู้ชายเป็นเพศของสติปัญญาและพลังกำลัง เห็นได้ชัดจากคำว่า “ผู้ชายขวม้าต้องตากอยู่เหนือกางเกงใน” ด้วยเหตุนี้ผู้ชายจึงสามารถ “กดขี่” ผู้หญิงได้ตามใจชอบ พร้อมกันนั้นก็ทำให้ผู้หญิงยอมรับการ “กดขี่” นั้นด้วยอาญาสิทธิ์ของประเพณีเช่นกัน (นิธิ เอียวศรีวงศ์ และ ม.ร.ว. อภินรพีพัฒน์, 2538)

สิ่งที่พัฒนาขึ้นพร้อมกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมก็คือวัฒนธรรมบริโภคนิยม ทำให้ความงามของผู้หญิงถูกนำมาใช้เป็นที่ในการโฆษณาสินค้า นับตั้งแต่การโฆษณาหมากฝรั่ง ยาดับกลิ่นตัว อุปกรณ์ไฟฟ้า รถยนต์ เครื่องสำอาง สบู่ และของใช้เครื่องอุปโภคบริโภคแทบทุกชนิด เพียงเพื่อจะตอกย้ำความคิดที่ว่า การใช้สินค้าประเภทนั้น ๆ จะทำให้ผู้ใช้เป็นคนทันสมัย หรือเป็นผู้มีเสน่ห์ดึงดูดใจเพศตรงข้าม ร่างกายผู้หญิงจึงกลายเป็นสินค้า เป็นการปลุกฝังแนวความคิดพื้นฐานของบริโภคนิยมที่ว่า “เซ็กซี่และร่างกายผู้หญิงเป็นสิ่งที่ซื้อขายได้” (มานพ คณะโต, 2541)

สังคมปัจจุบัน ผู้ชายถูกตั้งคำถามถึงอำนาจและการครอบงำ รวมถึงการเป็นปัจเจกบุคคลผู้ไม่สนใจเรื่องรอบด้าน ในยุคการเรียกร้องสิทธิของสตรีชาติตะวันตก ทศวรรษที่ 1960 อิทธิพลจากต่างประเทศได้จุดประกายให้หญิงไทยโดยเฉพาะในหมู่นักเรียนที่มิถุนาลัยสูง เล็งเห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันในสังคม และได้ทำการเรียกร้องสิทธิสตรีขึ้น ซึ่งทำให้เกิดความตระหนักในความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงชายในปัจจุบัน รวมถึงความเข้าใจว่าความเป็นชายแท้จริงนั้น ไม่ได้หมายถึงการมีอำนาจและการครอบงำผู้หญิงซึ่งเป็นแนวคิดสังคมนิยมอุตสาหกรรมอีกต่อไป เกิดการนิยามความเป็นชายแบบใหม่ ซึ่งเน้นเรื่องสิทธิมนุษยธรรม ความเท่าเทียมกัน และจากปัจเจกนิยมที่สนใจแต่ตัวเองมาเป็นสนใจต่อส่วนรวม สิ่งแวดล้อม สังคม ชาดิบ้านเมือง (ฟ้าใส วิเศษกุล, 2545: 35)

2.3 แนวคิดเรื่องการสอนเพศศึกษา

เนื้อหาในส่วนของแนวคิดเรื่องการสอนเพศศึกษาประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 4 ส่วน ได้แก่ ความหมายของเพศศึกษา ความรู้เรื่องเพศศึกษา ความสำคัญของการสอนเพศศึกษา และการสอนเพศศึกษาในประเทศไทย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.3.1 ความหมายของเพศศึกษา

Killander (1970 อ้างถึงใน มยุรี ภูงามทอง, 2534; กรมพลศึกษา, 2530) ได้ให้ความหมายของเพศศึกษาว่า เป็นโครงการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อช่วยเหลือเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาชีวิต ซึ่งมีเรื่องเพศเป็นส่วนประกอบ ปัญหาเหล่านี้มีมากมาย เริ่มตั้งแต่ปัญหาส่วนบุคคลที่ไม่มีความสลับซับซ้อน จนถึงปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนมาก เกี่ยวข้องกับร่างกาย สังคม จิตใจ และศีลธรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ จะมีผลต่อความสำเร็จในชีวิตสมรส รวมทั้งสัมพันธภาพที่ดีของสมาชิกในครอบครัว

สมาคมแพทย์แห่งสหรัฐอเมริกา (The American Medical Association) ได้ให้ความหมายของเพศศึกษาไว้ว่า การสอนเพศศึกษา หมายถึง การสอนเพื่อช่วยสร้างเสริมชีวิตครอบครัวให้มีความมั่นคงถาวร เพื่อให้เด็กเข้าใจและยอมรับนับถือตนเองมากขึ้น เพื่อพัฒนาความสามารถของมนุษย์ในการสร้างเสริมมนุษย์สัมพันธ์อันดี เพื่อปลูกฝังความรับผิดชอบในการแสดงออกเกี่ยวกับเรื่องเพศที่มีต่อสังคม และเพื่อยกมาตรฐานความสามารถที่จะเป็นบิดา มารดา ผู้ซึ่งรู้จักหน้าที่ดีในอนาคต (Wellgoose, 1972 อ้างถึงใน กรมพลศึกษา, 2530)

ชัยวัฒน์ ปัญญาพงษ์ และคนอื่น ๆ (อ้างถึงใน วันทนีย์ วาสิกะสิน และคนอื่น ๆ , 2537: 1 – 2) มีแนวความคิดว่า เพศศึกษาคือกระบวนการศึกษาที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงความแตกต่างด้านกลไกของการทำงาน การเปลี่ยนแปลง ความต้องการ และผลสืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของทั้งสองเพศในทุก ๆ ด้าน เช่น ทางด้านกายวิภาค สรีรวิทยา สุขภาพจิต สถานภาพและบทบาททางเศรษฐกิจ สังคม ประเพณี วัฒนธรรม และการเมือง ทั้งนี้เพื่อนำไปใช้ในการปรับตัววางแผนชีวิต และการตัดสินใจปฏิบัติต่อกันระหว่างเพศและเพศเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะมีผลทำให้เกิดความเป็นระเบียบในสังคมและชีวิตครอบครัว

โดยสรุป เพศศึกษา หมายถึง การให้ความรู้เรื่องเพศ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการเจริญเติบโต พัฒนาการทั้งด้านร่างกายและจิตใจ บุคลิกภาพ และสุขปฏิบัติต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาชีวิตเรื่องเพศ และพฤติกรรมทางเพศ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ทศนคติที่ดี และความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพศ รวมไปถึงความสามารถในการแก้ไขปัญหาชีวิตที่เกี่ยวกับเรื่องเพศได้ อันเป็นผลให้เกิดสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็ง

2.3.2 ความรู้เรื่องเพศศึกษา

ลักษณะหรือธรรมชาติของความรู้เรื่องเพศ หากจะกล่าวโดยสรุปอาจแบ่งอย่างคร่าว ๆ ออกตามเนื้อหาที่ประกอบกันเป็นลักษณะความรู้เรื่องเพศได้ 4 ด้านด้วยกัน (สุชาติ โสมประยูร และ วรณี โสมประยูร, 2541: 6)

1) ลักษณะความรู้เรื่องเพศด้านชีววิทยา (Biological aspect) ได้แก่ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับรูปลักษณะทางกายภาพของร่างกายมนุษย์ โครงสร้างและหน้าที่ของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ ระบบสืบพันธุ์ ลักษณะทางพันธุกรรมเกี่ยวกับเพศ การเจริญเติบโตของร่างกาย (Physical sexual development) การสืบพันธุ์หรือการร่วมประเวณี การปฏิสนธิ การตั้งครรภ์ การคลอดบุตร เป็นต้น

2) ลักษณะความรู้เรื่องเพศด้านสุขวิทยา (Hygienic aspect) ได้แก่ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพทางเพศ การระวังรักษาร่างกายให้ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บหรือความผิดปกติทางเพศ เช่น ข้อควรระวังรักษาและสุขปฏิบัติเกี่ยวกับอวัยวะเพศ ข้อควรปฏิบัติขณะมีประจำเดือน กามโรค ความผิดปกติของอวัยวะเพศ เป็นต้น

3) ลักษณะความรู้เรื่องเพศด้านจิตวิทยา (Psychological aspect) ได้แก่ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับจิตใจและอารมณ์ การเจริญเติบโตและพัฒนาการด้านจิตใจเกี่ยวกับเรื่องเพศ (Psycho-sexual development) แรงผลักดันทางเพศ การระบายอารมณ์ทางเพศ ความรัก ความต้องการหรือความรู้สึกทางเพศ ความผิดปกติด้านจิตใจและอารมณ์ เป็นต้น

4) ลักษณะความรู้เรื่องเพศด้านสังคมวิทยา (Sociological aspect) ได้แก่ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวให้เข้ากับสังคม และมาตรฐานความประพฤติหรือกฎเกณฑ์ทางสังคม เช่น พัฒนาการทางด้านสังคมเกี่ยวกับเรื่องเพศ และความสัมพันธ์ระหว่างเพศในเชิงสังคม การเกี่ยวพาราตี การเลือกคู่ครอง การแต่งงาน ชีวิตสมรสหรือชีวิตครอบครัว การวางแผนครอบครัว ประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ เป็นต้น

ผู้วิจัยได้นำลักษณะความรู้เรื่องเพศทั้ง 4 ด้านมาดัดแปลงเป็นเกณฑ์ในการแบ่งแยกประเภทของปัญหาเรื่องเพศเป็น 5 ประเด็นได้แก่ 1) ประเด็นปัญหาเรื่องเพศด้านกายวิภาคและสรีระ 2) ประเด็นปัญหาเรื่องเพศด้านพฤติกรรมเพศสัมพันธ์ 3) ประเด็นปัญหาเรื่องเพศด้านจิตใจ 4) ประเด็นปัญหาเรื่องเพศด้านสุขอนามัย และ 5) ประเด็นปัญหาเรื่องเพศด้านสังคม สาเหตุที่ผู้วิจัยแตก

ลักษณะความรู้เรื่องเพศด้านชีววิทยาออกเป็น 2 ด้านคือ ประเด็นปัญหาเรื่องเพศด้านกายวิภาคและ สรีระ และประเด็นปัญหาเรื่องเพศด้านพฤติกรรมเพศสัมพันธ์ ก็เนื่องมาจากพบคำถามที่เกี่ยวข้อง กับพฤติกรรมเพศสัมพันธ์มากพอที่จะสามารถแยกออกเป็นอีกกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะได้ นอกจากนี้ยัง พบว่ามีคำถามอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศโดยตรง ผู้วิจัยจึงได้กำหนดให้เป็นประเด็นปัญหาอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้ เกณฑ์การแบ่งประเภทปัญหาเรื่องเพศจึงรวมทั้งสิ้นเป็น 6 ด้าน ดังที่กล่าวไปแล้ว

2.3.3 ความสำคัญของการสอนเพศศึกษา

เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าควรจะมีการให้ความรู้ในเรื่องเพศแก่เด็ก เพราะเพศ ศึกษาช่วยให้เด็ก (วันทนี วาสิกะสิน และคนอื่น ๆ , 2537)

- เข้าใจหรือสามารถแยกบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างเพศได้ถูกต้อง
- เข้าใจความเปลี่ยนแปลงของร่างกาย จิตใจในแต่ละช่วงวัย หรือรู้พัฒนาการของบุคคล ทั้งเพศหญิงและเพศชายในแต่ละช่วงวัย
- รู้ว่าควรมีเพศสัมพันธ์เมื่อใดและอย่างไรจึงจะไม่เป็นปัญหา
- รู้ว่าควรเตรียมตัวอย่างไรบ้างหากจะมีคู่อุปการ เช่น ความพร้อมทางวุฒิภาวะ อารมณ์ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม การปรับตัวใช้ชีวิตคู่ ฯลฯ
- รู้ว่าควรเตรียมตัวอย่างไรเมื่อมีคู่อุปการ เช่น การมีเพศสัมพันธ์ที่เหมาะสม การปรับตัวเข้าหากัน การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบภายในครอบครัว การวางแผนครอบครัวและการวางแผนชีวิตคู่
- ลบเลือนปัญหาพฤติกรรมทางเพศที่ผิดปกติ เช่น รักร่วมเพศ กามวิตถาร จิตเภทต่าง ๆ
- มีทัศนคติที่ถูกต้องในเรื่องเพศ รวมทั้งการใช้ชีวิตคู่ที่มีความสุข เช่น ไม่มองว่าเรื่องเพศสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาเป็นเรื่องสกปรกหยาบคาย ไม่กีดกันเด็ก ๆ เรียนรู้เรื่องเพศศึกษา เป็นต้น
- สร้างความสุขในครอบครัว
- ลดปัญหาทางเพศและปัญหาสังคม

2.3.4 การสอนเพศศึกษาในประเทศไทย

แม้ว่าการสอนเรื่องเพศของไทยจะไม่ได้ส่งเสริมอย่างชัดเจนเหมือนของในวัฒนธรรมจีน หรืออินเดีย แต่ในสังคมไทยก็มีการสอนในเรื่องการวางตัว ความสัมพันธ์ระหว่างเพศ เช่น สุภาพ

สอนหญิง สุภษิตสอนชาย สุภษิตเหล่านี้ได้สอนให้หญิงรู้จักกรนวลสงวนตัว สอนหญิงและชาย ในการคบหาสมาคมระหว่างเพื่อนต่างเพศ ตลอดจนกิจกรรมารยาทต่าง ๆ เช่น

ผู้ใดเกิดเป็นสตรีอันมีศักดิ์
สงวนงามตามระบบให้ชอบกล

บำรุงรักษากายไว้เป็นผล
จึงจะพ้นภัยพาลการนิินทา

ศิลปะไทยแขนงต่าง ๆ เช่น บทอักษรร้อยในวรรณคดี เช่น ลิลิตพระลอ เสภาขุนช้างขุนแผน รวมถึง วรรณกรรมชาวบ้าน การละเล่น การแสดงพื้นบ้าน ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งมักมีเรื่อง เพศแทรกอยู่ทั้งสิ้น จึงนับว่ามีส่วนในการสอนเพศศึกษาให้กับคนไทยเช่นกัน

นอกจากนี้ วัดยังถือเป็นแหล่งความรู้ทางด้านเพศแก่คนไทยในอดีตที่สำคัญมากที่สุด เห็นได้จากคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ พระสัมมาพระพุทธเจ้าที่ทรงสั่งสอนเกี่ยวกับการปฏิบัติตน ระหว่างพระภิกษุกับโยมแม่ การเกิดมนุษย์ การเกิดเป็นเพศหญิง เพศชาย การเกิดสังคม การปฏิบัติตนตามบทบาทของบิดามารดา ครูอาจารย์ บุตรภรรยา มิตรสหาย บ่าวไพร่ สมณชีพรามณ์ รวมถึงว่าทิสหก นอกจากนี้ยังห้ามประพฤติดิคิดในกามกับภรรยาหรือสามีของผู้อื่น แม้แต่ด้านเพศสัมพันธ์ วัดก็ยังมีบทบาทในการให้ความรู้ในรูปของจิตรกรรมฝาผนังตามโบสถ์วิหาร เช่น ที่วัดราชบูรณะ จังหวัดพิษณุโลก ที่วัดคงคาราม จังหวัดราชบุรี (กรมพลศึกษา, 2530)

การเรียนรู้เรื่องเพศของคนไทยนั้นก็ดำเนินมาในลักษณะดังกล่าว จนกระทั่งในวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2517 รัฐบาลได้รับหลักการของคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา โดยให้กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ให้ดำเนินการจัดให้มีการสอนเพศศึกษาในโรงเรียนได้ เพราะตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องดังกล่าวดังจะเห็นได้จากข้อความต่อไปนี้

“ปัญหาสำคัญอีกเรื่องหนึ่งเกิดขึ้นในสังคมเมือง คือ ปัญหาเรื่องเพศ เพราะสิ่งแวดล้อม ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือความจำเป็นทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนค่านิยม ทำให้หญิงสาวจำนวนมากต้องกลายเป็นโสเภณีนั่น แม้จะเป็นทางระบายความกดดันทางธรรมชาติ แต่ก็เป็นเรื่องขัดขวางพัฒนาทางจิตใจ และทางคุณธรรม อันเป็นเหตุซึ่งนำมาซึ่งปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม

การให้การศึกษาเรื่องเพศที่ถูกต้อง...ก็ไม่ใช่สิ่งที่เหลือวิสัยในโรงเรียน”
(กรมพลศึกษา, 2530)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2521 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายเพศศึกษาอย่างเป็นทางการ ให้นำเนื้อหาความรู้เรื่องเพศศึกษาสอดแทรกในหลักสูตรแต่ละระดับ โดยเฉพาะในหมวดวิชาสุขศึกษา สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ คหกรรมศาสตร์ ลูกเสืออเนกนาค และกิจกรรมแนะแนว

จะเห็นได้ว่าเพศศึกษามีได้จัดเป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตร แต่จะมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง เช่น ระบบสืบพันธุ์ ความเจริญเติบโตของมนุษย์ การครองเรือน การบริหารทารก ฯลฯ บรรจุไว้ในวิชาต่าง ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ พลานามัย การงานพื้นฐานอาชีพ และสังคม เป็นต้น โดยสอดแทรกอยู่ในบทเรียนเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

ไม่มีเนื้อหาที่สอนเกี่ยวกับเพศศึกษา

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

ในหนังสือ สปข. มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยอยู่ 2 หน่วยย่อย คือ หน่วยย่อยตัวเรา และชีวิตในบ้าน หน่วยย่อยตัวเรามีเนื้อหาเกี่ยวกับการเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ซึ่งกล่าวถึงการเติบโตของร่างกายอย่างง่าย ๆ สั้น ๆ ไม่ได้เน้นเกี่ยวกับเพศศึกษาโดยตรง

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

หน่วยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยเป็นหลักของหนังสือ สปข. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 คือ หน่วยย่อยตัวเรา โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับโรคติดต่อที่สำคัญที่มีพาหะ คือ ยุง หนู และแมลงวัน ในส่วนนี้กล่าวถึงโรคเอดส์ โดยพูดถึงสาเหตุของโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ด้วย หากแต่ไม่ได้พูดถึงการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ขณะที่พูดถึงการป้องกันโรคติดต่ออื่น ๆ

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

หน่วยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัย คือ หน่วยย่อยตัวเรา มีเนื้อหาเกี่ยวกับโรคต่าง ๆ ได้แก่ โรคตาแดง ไข้หวัด ไข้หวัดใหญ่ โรคพิษสุนัขบ้า และโรคเอดส์ โดยกล่าวว่าการมีเพศสัมพันธ์เป็นทางติดต่อโรคทางหนึ่ง แต่ยังคงไม่กล่าวถึงการป้องกันโรคที่ติดต่อทางเพศสัมพันธ์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ในระดับชั้นนี้ เริ่มปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับเพศศึกษา ในหน่วยย่อยเรื่องตัวเรา ในหัวข้อสุขภาพของบุคคลวัยต่าง ๆ โดยมีเนื้อหาการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ รวมถึงสังคมของวัยรุ่น

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ในระดับชั้นนี้ มีเนื้อหาเกี่ยวกับเพศศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นเพิ่มขึ้น ในเนื้อหาจะกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางกายของเพศหญิงและชาย และผลการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายทำให้วัยรุ่นมีความสนใจเรื่องเพศ นอกจากนี้เนื้อหา กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์และสังคม ตลอดจนการป้องกันปัญหาความประพฤติกของวัยรุ่น แต่ไม่ได้เน้นถึงการปฏิบัติตนกับเพศตรงข้าม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

วิชาสุขศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (พ. 011 และ พ.012) ไม่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศศึกษาโดยตรง แต่มีเนื้อหาในบางบทที่กล่าวถึงโดยอ้อม คือ บทสุขภาพส่วนบุคคล และบทโรคติดต่อ กล่าวถึงโรคเอดส์ โดยกล่าวเพียงสั้น ๆ เกี่ยวกับการติดต่อเนื่องจากการสำส่อนทางเพศ และป้องกันได้โดยไม่สำส่อนทางเพศ โดยไม่มีคำอธิบายเกี่ยวกับประเด็นนี้อย่างชัดเจน

วิชาคหกรรมศาสตร์ ง.101* มีเนื้อหาเกี่ยวกับการดูแลรักษาร่างกาย ได้แก่ การรู้จักดูแลและปรับปรุงตนเองให้เหมาะสมกับวัยและการปฏิบัติตนในโอกาสต่าง ๆ การดูแลเด็กก่อนวัยเรียน การเจริญเติบโตของเด็กก่อนวัยเรียน และการฝึกให้เด็กช่วยตนเอง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

วิชาสุขศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (พ. 013 และ พ.014) มีเนื้อหาเกี่ยวกับเพศศึกษาอย่างชัดเจน โดยแยกออกมาเป็นบทเฉพาะและให้ชื่อว่าเพศศึกษา มีเนื้อหาประกอบด้วย ตอนที่ควบ

* วิชาคหกรรมศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง 3 จะศึกษาในเรื่องเดียวกันทั้งสามปี แต่จะมีเนื้อหาความหนักเบาไม่เท่ากัน

กุมการเจริญเติบโตกายวิภาคศาสตร์อย่างง่ายของระบบสืบพันธุ์ การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของเด็กหญิง การมีประจำเดือน และข้อควรปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของเด็กชาย การมีฝันเปียก สุขปฏิบัติเกี่ยวกับอวัยวะเพศ การปรับตัวทางเพศเมื่อย่างเข้าสู่วัยรุ่น อารมณ์ทางเพศของวัยรุ่น วิธีผ่อนคลายความรู้สึกทางเพศ การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและอารมณ์ และข้อควรปฏิบัติทั่วไปของวัยรุ่นตามขนบธรรมเนียมประเพณีไทย

วิชาวิทยาศาสตร์ (ว.203 และ ว.204) เนื้อหาวิชาเกี่ยวกับการเจริญเติบโตและการสืบพันธุ์ การเจริญเติบโตของคนและการสืบพันธุ์ของคน การตั้งครรภ์และการคุมกำเนิด

วิชาคหกรรมศาสตร์* (ง.202) มีเนื้อหาเกี่ยวกับการดูแลรักษาร่างกาย ได้แก่ การรู้จักดูแลและปรับปรุงตนเองให้เหมาะสมกับวัยและการปฏิบัติตนในโอกาสต่าง ๆ การดูแลเด็กก่อนก่อนวัยเรียน การเจริญเติบโตของเด็กก่อนวัยเรียน และการฝึกให้เด็กช่วยตนเอง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

วิชาสุขศึกษาในระดับชั้นนี้ (พ. 015 และ พ.016) มีเนื้อหาเกี่ยวกับเพศศึกษาเพียงเล็กน้อย ในบทบาทปรับตัวของวัยรุ่น ได้แก่ ลักษณะของอารมณ์และการควบคุมอารมณ์ บุคลิกภาพและการพัฒนาบุคลิกภาพในวัยรุ่น และการวางแผนครอบครัว กล่าวถึงวิธีคุมกำเนิดชนิดต่าง ๆ ทั้งแบบชั่วคราวและถาวร และมีภาพแสดงหลักการทำหมันหญิงและหมันชาย

วิชาวิทยาศาสตร์ (ว.305) มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เรื่อง การเจริญเติบโตของคน การเจริญเติบโตของสัตว์ที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นขั้น ๆ การสืบพันธุ์แบบอาศัยเพศและการปฏิสนธิ ระบบสืบพันธุ์ของสัตว์ การสืบพันธุ์แบบอาศัยเพศของสัตว์ การปฏิสนธิภายนอกและภายใน ระบบอวัยวะสืบพันธุ์ของคน การตั้งครรภ์และการคุมกำเนิด การสืบพันธุ์แบบไม่อาศัยเพศของสัตว์ และการผสมเทียมในสัตว์

วิชาคหกรรมศาสตร์* (ง.303) มีเนื้อหาเกี่ยวกับการดูแลรักษาร่างกาย ได้แก่ การรู้จักดูแลและปรับปรุงตนเองให้เหมาะสมกับวัยและการปฏิบัติตนในโอกาสต่าง ๆ การดูแลเด็กก่อนก่อนวัยเรียน การเจริญเติบโตของเด็กก่อนวัยเรียน และการฝึกให้เด็กช่วยตนเอง

* กลุ่มวิชาคหกรรมศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง 3 จะศึกษาในเรื่องเดียวกันทั้งสามปี แต่จะมีเนื้อหาความหนักเบาไม่เท่ากัน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

วิชาสุขศึกษา พ. 401 และ พ.402 มีบทเฉพาะเพศศึกษา ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุม 1) การเจริญเติบโตและพัฒนาการทางเพศ ที่ให้รายละเอียดมากกว่าชั้นก่อน ๆ 2) สุขปฏิบัติเกี่ยวกับอวัยวะสืบพันธุ์ รวมถึงความรู้เกี่ยวกับการมีประจำเดือนและฝืนเปียก และ 3) ปัญหาและวิธีแก้ปัญหาด้านอารมณ์และทางเพศของวัยรุ่น

วิชาบังคับในกลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพ สาขาคหกรรม ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศศึกษา ได้แก่ คห111 งานบ้านและครอบครัว คห121 การเลี้ยงและการอบรมเด็ก และ คห322 การพัฒนาครอบครัวและเด็ก

สำหรับนักเรียนที่เลือกเรียนสายวิทย์ วิชาชีววิทยา (ว.041) มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยของสิ่งมีชีวิต การแบ่งเซลล์ในขณะเจริญเติบโต การสร้างเซลล์สืบพันธุ์

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

วิชาสุขศึกษา พ. 503 และ พ.504 ไม่มีบทเพศศึกษา แต่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกามโรคและโรคเอดส์ ซึ่งให้รายละเอียดกามโรคชนิดต่าง ๆ ได้แก่ สาเหตุ อาการ การติดต่อ การรักษาโรค และการป้องกัน

สำหรับนักเรียนที่เลือกเรียนสายวิทย์ ในวิชาชีววิทยา (ว.043) มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การสืบพันธุ์ของสิ่งมีชีวิต ระบบสืบพันธุ์เพศชาย ระบบสืบพันธุ์เพศหญิง การตั้งครรภ์ รอบประจำเดือน การเปลี่ยนแปลงในร่างกายและมดลูกระหว่างรอบเดือน การคุมกำเนิด ฮอโมน พฤติกรรมที่มีมาแต่กำเนิด พฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ พฤติกรรมทางสังคมของสัตว์

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

วิชาสุขศึกษา พ. 605 และ พ.606 มีบทเพศศึกษาโดยเฉพาะ โดยกล่าวถึงหลักทั่วไปในการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น การปรับตัวต่อเพศตรงข้าม การวางตัวต่อเพศตรงข้าม การเลือกคู่ครอง และการปรับตัวในชีวิตสมรส ปัญหาและการแก้ไขปัญหาชีวิตครอบครัว ลักษณะครอบครัวที่มีความสุข การวางแผนครอบครัวและวิธีคุมกำเนิดประเภทต่าง ๆ

สำหรับนักเรียนที่เลือกเรียนสายวิทย์ ในวิชาชีววิทยา (ว.044) มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องการถ่ายทอดลักษณะทางกรรมพันธุ์ และในเรื่องยีนและโครโมโซม

จะเห็นได้ว่า จวบจนปัจจุบันการสอนเพศศึกษาในโรงเรียนก็ยังคงไร้ประสิทธิผล เนื่องจากมีเนื้อหากระจัดกระจายไม่ต่อเนื่อง ขณะเดียวกันเนื้อหาบางส่วนก็ซ้ำซ้อนกับวิชาอื่น ไม่เพียงเท่านั้น

วิธีการสอนยังมุ่งเน้นความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นสำคัญ รวมถึงครูผู้สอนเองก็ไม่กล้าที่จะสอนอย่างตรงไปตรงมา เพราะเกรงว่าจะประสบปัญหาด้านการยอมรับจากสังคม นอกจากนี้ ครูผู้สอนยังต้องประสบปัญหาและอุปสรรคอื่น ๆ เช่น การขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องเพศศึกษาอย่างเพียงพอ การขาดความรู้ความเข้าใจในการสอนเพศศึกษา ขาดอุปกรณ์การสอนที่พอเพียงและมีคุณภาพ และความแตกต่างกันของเด็กในด้านต่าง ๆ ปัญหาและอุปสรรคเหล่านี้ทำให้วิธีการสอนของครูกล้าสมัยไม่น่าติดตาม ขาดสื่อการสอนและกิจกรรมที่เหมาะสม นักเรียนจึงขาดความสนใจและไม่ได้รับความรู้มากพอที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ (ชาติวุฒิ วัจวล, 2542, จรรยา ดวงแก้ว, 2539 อ้างถึงใน ชาติวุฒิ วัจวล, 2542; ยูพิน รุ่งแจ้ง, 2533; สุมนา ชมพูทวีป และคนอื่น ๆ , 2531)

ดังนั้น แม้จะมีนโยบายเพศศึกษาอย่างเป็นทางการตั้งแต่ พ.ศ. 2521 คนไทยในปัจจุบันก็ยังคงมีความเชื่อและความเข้าใจผิดเกี่ยวกับเรื่องเพศอยู่ไม่น้อย เช่น การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง (Masturbation) เป็นความผิด บาป เป็นเรื่องต้องห้าม บางคนคิดว่าจะทำให้ร่างกายอ่อนแอ ความเข้าใจว่าเลือดประจำเดือนเป็นเลือดเสีย เป็นของสกปรก ความเชื่อว่าอวัยวะเพศชายที่มีขนาดใหญ่จะทำให้สมรรถภาพทางเพศของตนเองดีขึ้น หรือแมลงวันสเปน (Spanish Fly) จะทำให้ร่วมเพศได้นานขึ้นและบ่อยครั้งขึ้น (มานพ คณะโต, 2541)

2.4 แนวคิดเรื่องการใช้สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาความรู้เรื่องเพศศึกษา

การสื่อสารมวลชนไทยถือได้ว่าเริ่มต้นขึ้นใน พ.ศ. 2387 เมื่อเกิดหนังสือพิมพ์ฉบับแรกชื่อ บางกอกเรคคอร์ด (The Bangkok Recorder) โดยหมอบรัดเลย์ मिซันนารีชาวอเมริกัน เก้าสิบกว่าปีต่อมาคือในปี พ.ศ. 2471 จึงได้มีการจัดตั้งสถานีส่งวิทยุกระจายเสียงทดลองขึ้น อีกสองปีให้หลังจึงได้จัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งแรกของประเทศไทยขึ้น และในปี พ.ศ. 2498 สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีช่อง 4 บางขุนพรหม ซึ่งเป็นสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งแรกก็ได้เกิดขึ้นในประเทศไทย (ประมะ สตะเวทิน, 2540)

สำหรับเนื้อหาเรื่องเพศศึกษาก็ได้มีการนำเสนอผ่านสื่อมวลชนมาเป็นเวลาช้านาน นับตั้งแต่ยุคสิ่งพิมพ์ซึ่งถือเป็นยุคแรกของสื่อมวลชนจวบจนกระทั่งถึงปัจจุบัน แต่การนำเสนอเรื่องเพศศึกษาก็ยังคงมีลักษณะล้มลุกคลุกคลานมาโดยตลอด กล่าวคือมีความต้องการที่จะนำเสนอเรื่องเพศศึกษาผ่านสื่อมวลชนในรูปแบบต่าง ๆ อยู่เสมอ ๆ ทั้งที่เป็นนิตยสาร รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ แต่ก็มักจะล้มเลิก ปิดตัวลงในที่สุด ดังจะกล่าวถึงรายละเอียดการเผยแพร่ความรู้เรื่องเพศศึกษาในสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง และสื่อวิทยุโทรทัศน์ ในส่วนต่อไปนี้

2.4.1 เพศศึกษาในสื่อสิ่งพิมพ์

เนื้อหาเรื่องเพศสอดแทรกอยู่ในเรื่องสั้นและนวนิยายซึ่งเริ่มพิมพ์ออกจำหน่ายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2432 และปรากฏการนำเสนอเนื้อหาเรื่องเพศอย่างชัดเจนในปี พ.ศ. 2482 ส่วนเนื้อหาเรื่องเพศศึกษา พบว่ามีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเพศศึกษา ในหนังสือรายเดือนชื่อ “มิวเซียม” หรือ “รัตนโกษา” ซึ่งถือเป็นหนังสือรายเดือนเล่มแรกของเมืองไทยเริ่มพิมพ์จำหน่ายเมื่อ พ.ศ. 2419 เรื่องเพศศึกษาที่เขียนไว้คือ เรื่อง “คัมภีร์ครรภ์รักษา” โดย ดร.แบรดเลย์ หมอสอนศาสนาชาวอเมริกัน และเรื่อง “โลกสังหาร” โดย ท.จ.ว.ม.ม. เรื่องทั้งสองนี้ได้กล่าวถึงลักษณะอวัยวะสืบพันธุ์ของหญิง การเกิด โลหิตประจำเดือน การตั้งครรภ์ การเจริญเติบโตของทารกในครรภ์ ลักษณะมดลูก และลักษณะภายนอกของอวัยวะสืบพันธุ์เพศชาย (กรมพลศึกษา, 2530)

ต่อมาหนังสือให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาชื่อ “จดหมายนายแพทย์ถึงลูกสาว” เขียนโดย ประยูร เวชพงศ์ ซึ่งพิมพ์อุทิศเป็นหนังสือแจกในการฉาบฉวยนางยวง เวชพงศ์ในปี พ.ศ. 2476 และผู้เขียนกำหนดอายุผู้อ่านไว้ในคำนำว่า “หนังสือเล่มนี้ไม่เหมาะสำหรับเด็กหญิงที่มีอายุต่ำกว่า 12 ปี” (ประยูร เวชพงศ์, 2524 อ้างถึงใน พินิจ สุภมัสคอุ้งกูร, 2528)

ในปี พ.ศ. 2490 นิตยสาร “ปัญหาชีวิต” ออกจำหน่าย โดยเป็นนิตยสารฉบับแรกที่มีเนื้อหาเพศศึกษาโดยตรงในรูปแบบของบทความและตอบปัญหาชีวิต เช่น บทความเรื่องอัตตคามกิริยาในบุรุษ บทความเรื่องอัตตคามกิริยาในสตรี การตอบปัญหาชีวิตส่วนตัว เรื่องของสามี-ภรรยา การคุมกำเนิด เป็นต้น นิตยสารปัญหาชีวิตได้เลิกจำหน่ายไปในปีใดไม่ปรากฏหลักฐาน นิตยสารฉบับสุดท้ายที่พบ ณ หอสมุดแห่งชาติเป็นนิตยสารในปี พ.ศ. 2491

นิตยสารที่นำเสนอเรื่องเพศศึกษานับต่อมาก็คือ นิตยสารวิทยาศาสตร์ทางเพศ (Sex Science Magazine) จัดพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2493 นิตยสารแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ บทความทางวิชาการ และการตอบปัญหาทางเพศ จุดมุ่งหมายของนิตยสารเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจถึงสภาพของวิชาการในสาขาวิทยาศาสตร์ (Sex Science or Sexology) และได้ศึกษาเรื่องของเพศไปในตัวเพื่อให้มนุษย์มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ และเพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นปกติสุข อย่างไรก็ตามมีการกำหนดอายุของผู้อ่านโดยตีพิมพ์ไว้บนหน้าปกว่า “จำหน่ายเฉพาะผู้ที่บรรลุนิติภาวะแล้วเท่านั้น (For Adultery)” นิตยสารวิทยาศาสตร์ทางเพศเลิกจำหน่ายตั้งแต่เมื่อใดไม่ปรากฏ แต่นิตยสารฉบับสุดท้ายที่พบในหอสมุดแห่งชาติเป็นนิตยสารที่ออกจำหน่ายในปี พ.ศ. 2509

ต่อมาในปี พ.ศ. 2515 มีนิตยสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษาออกจำหน่ายอีกฉบับหนึ่งคือ “วิทยาสารเพศศึกษาและปรัชญา” นำเสนอสาระเรื่องเพศศึกษา เพศศาสตร์ (Sexology) ปรัชญานิยายที่สอดแทรกเนื้อหาทางเพศ สุขวิทยาทางเพศ และปณิธานเกี่ยวกับเพศ โดยรูปแบบส่วนใหญ่ในการนำเสนอเป็นบทความและการตอบปัญหา และในระหว่างปี พ.ศ. 2517 เกิดนิตยสารที่นำเสนอเนื้อหาทางเพศศึกษาอีกฉบับหนึ่งคือ “ท็อปซีเคร็ท” วิทยาสารเพศศึกษาและปรัชญาได้ออกจำหน่ายต่อเนื่องกันจนถึงปี พ.ศ. 2519 ก็ได้เลิกจัดทำ ส่วนท็อปซีเคร็ทได้หยุดกิจการในปี พ.ศ. 2527 ดังนั้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 เป็นต้นมาจึงไม่มีนิตยสารเพศศึกษาพิมพ์ออกจำหน่ายอีกเลย (พินิจ สุภมัสสุคัจจกร, 2528)

อย่างไรก็ตาม แม้จะปราศจากนิตยสารเพศศึกษาบนแผงหนังสือแล้ว เนื้อหาเรื่องเพศศึกษาในสื่อสิ่งพิมพ์ก็มีได้หายไปไหน หากยังคงอยู่ในนิตยสารและหนังสือพิมพ์ในรูปแบบของ “คอลัมน์ตอบปัญหาทางเพศ” อาทิ “คอลัมน์เสพสมบมิสม” ในหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ “คอลัมน์ปัญหา X วัย sex teen” ในหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ “คอลัมน์ปุจฉาประสาหญิง” ในนิตยสารหญิงไทย “คอลัมน์ q&a sex” ในนิตยสาร CLEO เป็นต้น

2.4.2 เพศศึกษาในสื่อวิทยุกระจายเสียง

สื่อวิทยุกระจายเสียงจากเดิมที่เคยเสนอเนื้อหาสาระโดยวิธีการสื่อสารทางเดียว (One-way Communication) ก็เปลี่ยนมาเป็นการสื่อสารสองทาง (Two-way Communication) ซึ่งผู้ฟังสามารถโต้ตอบ หรือซักถามปัญหาความคับข้องใจได้ทันทีขณะฟังรายการ สื่อวิทยุกระจายเสียงจึงมีการปรับตัวเพื่อรองรับความต้องการของมวลชนในปัจจุบัน ด้วยการเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสังคมและเศรษฐกิจ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ผู้หญิง ความรุนแรง ความยากจน รายการวิทยุจำนวนหนึ่งจึงพยายามมีบทบาทในการสร้างสรรค์สังคมด้วยการรณรงค์เพื่อสาธารณประโยชน์ โดยเริ่มต้นจากรายการวิทยุกระจายเสียง จส.100 ที่ประสบความสำเร็จอย่างสูง ด้วยการนำเสนอรายงานสภาพการจราจรในเขตกรุงเทพมหานครและในเขตปริมณฑล ในปี พ.ศ. 2534 โดยการนำข้อเด่นของวิทยุกระจายเสียงและเครื่องมือสื่อสาร คือ โทรศัพท์ มาใช้ในการสื่อสารต่อกันในรูปแบบการสื่อสารสองทาง (Two-way Communication) ทำให้ข้อมูลถึงกลุ่มเป้าหมายและสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะจุดได้อย่างรวดเร็วทันเหตุการณ์

ในช่วงปีต่อ ๆ มา เนื้อหาสาระทางสื่อวิทยุกระจายเสียงมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการนำเสนออย่างเห็นได้ชัด จากเดิมที่เคยเป็นคลื่นแห่งความบันเทิงด้านเสียงเพลงและข่าว มาเป็นคลื่นแห่งความช่วยเหลือและคลื่นแห่งความหวัง โดยมีการให้คำปรึกษาทางด้านสุขภาพอนามัย เพศ

ศึกษา การจ้างงาน และให้บริการด้านข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ มากมาย การให้บริการสาธารณะในเรื่องดังกล่าวนี้ แม้จะเคยจัดทำขึ้นมาก่อนแล้วก็ตามแต่ก็ยังไม่มีความสำคัญมากนัก เพราะเป็นไปในลักษณะการสื่อสารทางเดียว และใช้เวลาในการนำเสนอเพียง 3 – 5 นาทีเท่านั้นในช่วงข่าวหรือช่วงพักรายการต่าง ๆ

สำหรับรายการให้คำปรึกษา เช่น ให้คำปรึกษาด้านจิตวิทยานั้นมีการนำเสนอทางวิทยุมาบ้างแล้วเช่นกัน แต่ไม่แพร่หลายมากนัก เนื่องจากจัดในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์และนำเสนอเพียง 2 – 3 ชั่วโมงเท่านั้น แต่เนื่องจากสภาพสังคมที่สร้างความแปลกแยกให้กับคนกรุงเทพฯมากขึ้น เมื่อบวกกับความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร เช่น โทรศัพท์เคลื่อนที่ จึงเกิดมีการสื่อสารแบบสองทางขึ้นทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในปัจจุบัน รายการวิทยุกลายเป็นเพื่อนที่สามารถพูดคุยโต้ตอบกันได้ของผู้ฟังกลุ่มต่าง ๆ ในเวลาเดียวกัน สื่อวิทยุกระจายเสียงจึงปรับตัวให้มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

ในบรรดารางการที่ให้ข้อมูลข่าวสารและบริการสาธารณะต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2537 รายการ Ninety – Four Radio Clinic นำเสนอในคลื่น F.M. 94.0 เมกกะเฮิร์ตซ์ ทางสถานีททบ. นำเสนอเนื้อหาเรื่องสุขภาพกาย สุขภาพจิต รวมถึงปัญหาเรื่องความรักและเพศศึกษา และถือเป็นการกระจายเสียงสาระเพศศึกษาผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงรายการแรก ที่นำเสนอเป็นประจำทุกวันจันทร์ถึงวันเสาร์ เวลา 01:00 – 02:00 น. เนื้อหาที่นำเสนอเป็นการให้คำปรึกษา การแสดงความคิดเห็นในเรื่องเพศ แม้จะมีรูปแบบคล้ายคลึงกับการนำเสนอทางสื่อสิ่งพิมพ์ แต่ด้วยคุณสมบัติเฉพาะของสื่อวิทยุกระจายเสียงทำให้การสนทนาเรื่องเพศศึกษามีลักษณะเปิดเผยสู่สาธารณชนมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม รายการ Ninety – Four Radio Clinic ก็ได้ปิดตัวลงอย่างกะทันหันเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2537 นั่นเอง

ถึงแม้รายการ Ninety – Four Radio Clinic จะปิดตัวไป ในปัจจุบันก็ยังมีอีกรายการหนึ่งที่น่าสนใจนำเสนอเนื้อหาเรื่องเพศศึกษา นั่นก็คือ รายการเปิดประเด็น ทางคลื่น F.M. 96.5 เมกกะเฮิร์ตซ์ ซึ่งออกอากาศทุกวันจันทร์-อาทิตย์ เวลา 20.30 – 22.30 น. อย่างไรก็ตามรายการเปิดประเด็นนั้นนำเสนอเนื้อหาที่เน้นประเด็นด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยนำเสนอตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์ มีเพียงวันเสาร์เท่านั้นที่นำเสนอเนื้อหาด้านครอบครัว สุขภาพจิต และเพศสัมพันธ์ ส่วนวันอาทิตย์นั้นเน้นประเด็นทั่วไป ข่าวสารต่าง ๆ ที่กำลังเป็นที่สนใจ (ฉัตรนภัส แสงมา, 2545)

2.4.3 เพศศึกษาในสื่อวิทยุโทรทัศน์

โทรทัศน์นับได้ว่าเป็นสื่อที่มีความสำคัญ และทรงอิทธิพลมากกว่าสื่ออื่น ๆ เพราะโทรทัศน์สามารถถ่ายทอดสาระ ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และความเคลื่อนไหวของสังคมไปให้ผู้คนจำนวนมากได้รับรู้ได้ในเวลาเดียวกัน โทรทัศน์จึงมีบทบาทในสังคมเพิ่มมากขึ้นทุกที จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติปี พ.ศ. 2537 พบว่าประเทศไทยมีโทรทัศน์ 1,068 เครื่องต่อ 1,000 ครัวเรือน แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนหนึ่งจะมีโทรทัศน์อย่างน้อยหนึ่งเครื่องโดยเฉลี่ย (แหล่งที่มา: www.nso.go.th เข้าถึง 6 กรกฎาคม 2545) โทรทัศน์จึงมีบทบาทต่อการศึกษาของประชาชนทั้งในทางตรงและทางอ้อม

การผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา ถือได้ว่าเป็นการนำสื่อมวลชนมาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาสังคมทางหนึ่งคือ ทำให้สมาชิกในสังคมเกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเหมาะสม และสร้างทัศนคติที่ดีในเรื่องเพศ ซึ่งส่งผลให้บุคคลสามารถแก้ไขปัญหาชีวิตในเรื่องเพศ และช่วยสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพศ รายการ “ซุรัก ซุรส” ทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 เป็นรายการที่ให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา เริ่มออกอากาศครั้งแรกเมื่อวันพฤหัสบดีที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2543 โดยเริ่มออกอากาศหลังจากที่รายการ “คลินิกรัก” แพร่ภาพทางสถานีโทรทัศน์ช่องไอทีวีไปได้ 2 ครั้ง แม้ว่าทั้งสองรายการจะให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาด้วยรูปแบบใกล้เคียงกัน กล่าวคือ เป็นการตอบคำถามต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ อย่างไรก็ตาม รายการ “คลินิกรัก” ต้องหายไปจากผังรายการของช่องไอทีวีนานนับปี ก่อนจะกลับเข้ามาออกอากาศอีกครั้งทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 ในปี พ.ศ. 2546 ขณะที่รายการ “ซุรัก ซุรส” ยังคงออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 อย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

รายการ “ซุรัก ซุรส” ทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3

รายการ “ซุรัก ซุรส” เริ่มต้นจากการที่บริษัทว็อด ด็อก จำกัด (Watch Dog Co., Ltd.) ได้ผลิตรายการ “ขอคิดด้วยคน” ตอนหลับนอน ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ มานำเสนอออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ทีวีสีช่อง 9 อ.ส.ม.ท. แต่ทางสถานีไม่อนุญาตให้ออกอากาศ ทางบริษัทฯ จึงนำรายการที่ผลิตขึ้น ปรับปรุงเนื้อหาบางส่วนและนำเสนอทางช่องยูบีซี 7 ในรายการ “ผ่าทางตัน”

ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ผู้ดำเนินรายการ “ขอคิดด้วยคน” และกรรมการบริษัทฯ เห็นว่า สื่อมวลชนปิดกั้นการนำเสนอเรื่องเพศศึกษา ทั้งที่เรื่องนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์โดยตรง และยังมี

คนเป็นจำนวนมากที่เข้าใจผิดเรื่องเพศ รวมทั้งผลตอบรับจากผู้ชมรายการ “ผ่าทางตัน” ถึงปัญหาเรื่องเพศศึกษา ดร.เจิมศักดิ์จึงได้พูดคุยกับคุณประวิทย์ มาลีนนท์ ประธานกรรมการสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 อ.ส.ม.ท. ในเรื่องเกี่ยวกับการผลิตรายการที่ให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา เมื่อคุณประวิทย์เห็นด้วยกับความคิดดังกล่าว บริษัท วีโอซีटक จำกัด จึงได้ผลิตรายการ “ซุรัก ซูรส” ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ในการผลิตรายการดังนี้

- 1) ให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาแก่บุคคลตั้งแต่วัยรุ่นขึ้นไป
- 2) ให้ความรู้ความเข้าใจในมุมมองต่อประเด็นต่าง ๆ ในเรื่องเพศของชาย-หญิง
- 3) ส่งเสริมความรักความเข้าใจในครอบครัว และระหว่างสามี-ภรรยา
- 4) ส่งเสริมความรู้ ทักษะคติในแง่บวกในเรื่องการสอนเพศศึกษาต่อพ่อแม่ผู้ปกครอง และครู
- 5) ให้คำปรึกษาเรื่องเพศศึกษาแก่ผู้ที่ต้องการ

กลุ่มเป้าหมายของรายการ “ซุรัก ซูรส” สามารถแบ่งได้เป็น กลุ่มเป้าหมายหลักและกลุ่มเป้าหมายรอง ดังนี้

- กลุ่มเป้าหมายหลัก คือ คนรุ่นใหม่ที่ยังไม่มีความรู้เรื่องเพศศึกษา เช่น วัยรุ่น นิสิตนักศึกษา หรือผู้ที่กำลังจะแต่งงาน หรือคู่สามีภรรยาที่เพิ่งแต่งงานใหม่ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่มีความสนใจในเรื่องเพศศึกษาเป็นพิเศษ จึงมีอิทธิพลต่อการวางรูปแบบรายการให้เป็นรายการที่ให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาควบคู่ไปกับความทันสมัย ความบันเทิงและชวนติดตาม
- กลุ่มเป้าหมายรอง คือ ประชาชนทั่วไปที่สนใจในเรื่องเพศศึกษา ซึ่งอาจเป็นผู้ชมที่ติดตามชมรายการโดยตลอด หรือติดตามชมรายการบ้างเป็นครั้งคราว

สำหรับชื่อ “ซุรัก ซูรส” นั้น คุณอำนวยการ เอี่ยมพันธ์ ผู้ควบคุมการผลิตรายการให้สัมภาษณ์ว่า “ซุรัก ซูรส” มันมีความหมายของมันเอง คือ คู่ ซึ่งหมายถึงคู่แต่งงาน เพราะคู่แต่งงานมีความรักให้แก่กัน “ซุรัก” คือการเพิ่มหรือให้ความรักที่มากขึ้น ส่วน “ซูรส” ก็คือการเติมสีสันให้กับความรัก คือรักกันอย่างเดียว ติดต่อกันมาก ปฏิบัติเป็นพ่อแม่ที่ดียังไม่พอ ต้องมีรสชาติเข้าไปด้วย และรสชาติที่พูดถึงก็คือรสชาติของรายการเรา ทำให้กลายเป็นชื่อรายการ (พรศรี วิริยะกิจไพบูลย์, 2544)

รายการ “ซุรัก ซูรส” ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ทุกวันพฤหัสบดี เวลา 23.30 – 24.30 นาฬิกา รูปแบบรายการแบ่งออกเป็น 3 ช่วงหลัก ได้แก่

มุมมองแห่งรัก เป็นการสนทนากับແຂກຮັບເຈີຍູຊື່ງເປັນຜູ້ມີຊື່ເສີຍໄງໃນວງຄາຣຕ່າງ ໆ ເຊັ່ນ ນັກຮ້ອງ ນັກແສດຊງ ນັກຄາຣເມີອື່ງ ເປັນຕົ້ນ ດ້ອຍມັກຈະສນທນາເຖີຍວັກບັດຄືເຖີຍ ຄວາມເຊື່ອ ແລະ ທັສນຄືດິໃນເຣື່ອງຄວາມຣັກ ຄາຣແຕ່ງຈາຣນ ແລະ ຄາຣໃຊ້ຊີວິດສມຣສຂອງແຂກຮັບເຈີຍູ

ໄປປື່ຍູຫລັບ ເປັນຄາຣສນທນາຮາຣວ່າງແຂກຮັບເຈີຍູກັບນາຍແພັຍທ໌ພັນຕັກດີ ສຸຄຣະຄຸຍ໌ ເພື່ອດອບຄຳຄາມຂອງນ້ອຍ ໆ ວິຣຸ່ນທີ່ເຖີຍຍຈດຮາມາຍຄາມປື່ຍູຫລັບເຂົ້າມາທາງຣາຍຄາຣ

ດິວຣັກເຕັມຣ້ອຍ ເປັນຄາຣດອບຄຳຄາມເຖີຍວັກບັດເຣື່ອງເພສດ້ອຍແພັຍທ໌ສຸດິນາຣິວະ ໃນຊ່ວງນີ້ຈະແບ່ງເວລາອອກເປັນ 2 ຊ່ວງ ຄລ່າວຄື ຄຣິ່ງຣາກຈະເປັນຄາຣດອບຄຳຄາມທີ່ເຖີຍຍເຂົ້າມາ ສ່ວນຄຣິ່ງຮັດຈະເປັນຄາຣດອບຄຳຄາມດ້ອຍຜູ້ຄາມໂທຣສັພທ໌ເຂົ້າມາສອບຄາມດ້ອຍຮັດກັບແພັຍທ໌

ຜູ້ດຳເນີນຣາຍຄາຣ “ສູຣັກ ສູຣສ” ປຣະຄອບດ້ວຍ ແພັຍທ໌ຮຸງພຣຣຸມພິມລ ຫລ່ອຣຕຣະຄູດ (ຄຸນຮາມອດ້ອ) ຈິດແພັຍທ໌ປຣະຈຳຄຣມສຸຂາຣຣາຣຈິດ ຄຣະທຣວງສາຣາຣຸມສຸຂ ແລະ ຄຸນສຸທຣິພັງສ໌ ທັດພິທັຍັກຸດ (ຄຸນສາຣ໌ທ) ຜູ້ປຣະຄາສຳວາສດາຣນີໂທຣທັສນີໄທຍທີ່ວິຣິສ່ອງ 3 ອ.ສ.ມ.ທ. ເຫຸດຜຸດທີ່ເລືອກຜູ້ດຳເນີນຣາຍຄາຣເປັນທັ້ງຜູ້ຮຸງແລະຜູ້ສາຍ ເພື່ອເປັນຄນຄາມແທນທັ້ງສອງເພສ ສ່ວນທີ່ເລືອກຜູ້ດຳເນີນຣາຍຄາຣຮຸງເປັນແພັຍທ໌ຮຸງພຣຣຸມພິມລ ເນື່ອງຈາກບຸຄຄລດ້ອຍເຊັ່ຍເຖີຍວັກບັດຮາມາດຳເນີນຣາຍຄາຣເພສຄືຄາຣໄດ້ນັ້ນ ຈະຕ້ອຍສາມາດພູດເຣື່ອງເພສໄດ້ດ້ວຍຄວາມສຸຂາຣຣາ ຄຸດິໃນສາຍຕາປຣະຣາຣຣນ ແລະ ສັງຄມຍອມຣັບ ອີກທັ້ງແພັຍທ໌ຮຸງພຣຣຸມພິມລທຳງາຣນດຳເນີນຈິດເວສ ຄອຍໃຫ້ຄຳປຣິຄາຣໃນເຣື່ອງຄູ່ສມຣສເຣື່ອງເພສອູ່ແລ້ວ ຈື່ງສາມາດພູດເຣື່ອງເພສໄດ້ດ້ອຍໄມ້ເຄອະເຈີນ ໃນຄາຣເລືອກຜູ້ດຳເນີນຣາຍຄາຣຝ່າຍສາຍນັ້ນ ທາງຣາຍຄາຣຄຳນື່ງຄືງຄາຣເປັນທີ່ຮຸ້ຈັກຂອງປຣະຣາຣຣນທັ້ງໄປ ມີທັກຣະດຳເນີນທຳງາຣນສື່ອສາຣມວລຣນ ແລະ ຄວຣຈະມີອາຍຸພອສມຄວຣເພື່ອຈະໄດ້ມີຣຸມິຮັດເຖີຍວັກບັດເຣື່ອງເພສຄືຄາຣໄດ້ນັ້ນ ຈື່ງຕັດສິນໃຈເລືອກຄຸນສຸທຣິພັງສ໌ເພຣາເປັນຄນທີ່ປຣະຣາຣຣນຮຸ້ຈັກຄືອູ່ແລ້ວແລະເປັນຜູ້ມີຄຣອບຄຣັວແລ້ວ (ພຣສຣີ ວິຣິຍະຄືງໄປນູລູຍ໌, 2544)

2.5 ແນວຄິດເຣື່ອງຄາຣວິຄຣາຣະຮັດດ້ວຍທຸຄຸຍຸຊີຣັດຮຸງວິທາ (Semiology)

“ສັດຮຸງວິທາ” ແປລມາຈາກຄຳວ່າ “Semiology” ໃນຄາຣາຣາອັງຄຸຍ ແລະ ຄຳດັງຄລ່າວມີຕົ້ນຄຳເນີດຈາກຄຳວ່າ “semeion” ໃນຄາຣາຣາຄຣິກແປລວ່າ sign ຫລືອສັດຮຸງ ສັດຮຸງວິທາຫລືອ Semiology ຈື່ງເປັນວິທາທີ່ວ່າດ້ວຍຣະບັບຂອງສັດຮຸງ ແລະ ບທບາທຂອງສັດຮຸງໃນຄາຣສຳຣັງ (construction) ແລະ ສຳຣັງຊື່ນໃໝ່ (reconstruction) ຂອງຄວາມຮາມາຍ ໃນທຸຄສັງຄມຂອງສິ່ງມີຊີວິດ ສື່ອຄລາງໃນຄາຣດຳເນີນຄາຣທຸຄຄືງຄຣຣມທາງສັງຄມ ຄືຄືອຄາຣາອັນເປັນຣະບັບຂອງສັດຮຸງແລະ ຄາຣແສດຊອອກ ທີ່ຄຸກເຣີຍເຣີຍດ້ວຍຣັດຮັດ (Codes) ແລະ ດ້າຍທອດຝ່າງດ້ອຍຄວາມຫລືອວາທຣຣມ (Discourses) ອັນຫລາກຫລາຍ ຣະບັບສັດຮຸງໄມ້ມີຄວາມຮາມາຍທີ່ຄືງທີ່ຕາຍຕົວ ຄາຣເຂົ້າໃຈຣະບັບສັດຮຸງຈື່ງຕ້ອຍອາສັຍບຣິບທາງສັງຄມຂອງຄູ່ສນທນາ ແລະ ປຣຸດິສັມພັນຮັຣະຫວ່າງຄັນຂະສນທນາ (Watson and Hill, 1997: 206)

เมื่อศูนย์กลางความสนใจของสัญลักษณ์วิทยาอยู่ที่สัญลักษณ์ สัญลักษณ์วิทยาจึงมีขอบข่ายการศึกษาที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

1) สัญลักษณ์ (Sign) ประกอบด้วยการศึกษาสัญลักษณ์ประเภทต่าง ๆ การศึกษาวิธีการถ่ายทอดความหมายและวิธีการที่สัญลักษณ์เข้ามาสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้ใช้ เพราะสัญลักษณ์เป็นโครงสร้างที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ ดังนั้นการทำความเข้าใจสัญลักษณ์ได้ จึงต้องเข้าใจมนุษย์ผู้สร้างสัญลักษณ์

2) รหัสหรือระบบ (Codes/Systems) ที่ควบคุมดูแลสัญลักษณ์ เนื่องจากการใช้สัญลักษณ์ไม่ได้เป็นไปตามยถากรรม หากมีการจัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบ ระบบที่นำเอาสัญลักษณ์มาประกอบเข้าด้วยกันนั้นเรียกว่ารหัส (Codes) ซึ่งมีมากมายหลายประเภท การศึกษาจึงครอบคลุมวิธีการที่รหัสต่าง ๆ ได้พัฒนาขึ้นเพื่อให้ตรงกับความต้องการของสังคมหรือวัฒนธรรม หรือเพื่อใช้ช่องทางการสื่อสารที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์เพื่อการเผยแพร่

3) วัฒนธรรม (Culture) ที่กำหนดการทำงานของรหัสและสัญลักษณ์ เนื่องจากสัญลักษณ์เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของมนุษย์ สัญลักษณ์และรหัสจึงถูกสร้าง ถูกใช้ และทำงานอยู่ได้ได้บริบททางวัฒนธรรมแบบหนึ่ง ๆ เท่านั้น หากเปลี่ยนบริบทไป สัญลักษณ์และรหัสนั้นก็จะเปลี่ยนความหมายไป เช่น “ความแก่ชรา” อาจมีความหมายถึงความเคารพน่าเลื่อมใสในสังคมไทยโบราณ แต่มีความหมายถึงการหมดสมรรถภาพในสังคมตะวันตกสมัยใหม่ ในขณะที่สัญลักษณ์และรหัสทำงานอยู่ได้ภายใต้บริบททางวัฒนธรรมแบบหนึ่ง ๆ นั้น ในทางกลับกัน วัฒนธรรมหนึ่ง ๆ จะดำรงอยู่ได้ก็ต้องอาศัยสัญลักษณ์และรหัสนั้นเช่นกัน สัญลักษณ์และรหัส กับวัฒนธรรมจึงมีความสัมพันธ์ต่อกัน ในการวิเคราะห์เชิงสัญลักษณ์วิทยาจึงจำเป็นต้องรู้จักและเข้าใจบริบททางวัฒนธรรมอันเป็นบ่อเกิดของสัญลักษณ์และรหัสนั้นด้วย

2.5.1 แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีสัญลักษณ์วิทยา

แนวคิดสำคัญ ๆ ของทฤษฎีสัญลักษณ์วิทยา ที่จะนำมากล่าวถึง ณ ที่นี้ ประกอบด้วย 3 หัวข้อ ได้แก่ สัญลักษณ์ (Sign) ความสัมพันธ์ (Relation) และรหัสทางสังคม (Code) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.5.1.1 สัญลักษณ์ (Sign)

ในการศึกษาเบื้องต้นของสัญลักษณ์วิทยาจะให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์เนื้อหา (Text) หรือสาร (Message) ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของแบบจำลองกระบวนการสื่อสาร อาทิ นักสัญลักษณ์วิทยานิยมใช้คำว่า “ผู้อ่าน” (Reader) แทนคำว่า “ผู้รับสาร” (Receiver) เพื่อแสดงนัยถึงกิจกรรมที่มีระดับกว้างกว่า และกระบวนการอ่านที่เป็นไปตามเงื่อนไขตามทางสังคมและวัฒนธรรม ผู้อ่านจะช่วย

สร้างความหมายและความสำคัญให้กับเนื้อหา โดยใส่ประสบการณ์ส่วนตัว ประเมินคุณค่า และตอบสนองทางอารมณ์

De Saussure (1974) ให้คำนิยามวิชาสัญวิทยาวิทยาต้น ๆ ว่า “สัญวิทยาเป็นศาสตร์ที่ศึกษาถึงวิถีชีวิตของสัญญาณภายในสังคมที่สัญญาณนั้นถือกำเนิดขึ้นมา รวมทั้งแสวงหากฎที่ควบคุมอยู่เบื้องหลัง” (A science that studies the life of signs within society is conceivable.)

“วิถีชีวิตของสัญญาณ” ก็หมายถึง การกำเนิด การเจริญ การแปรเปลี่ยน และการสูญสลายของสัญญาณตัวหนึ่ง ๆ รวมทั้งวิเคราะห์กฎที่อยู่เบื้องหลังวิถีชีวิตดังกล่าว ตัวอย่างเช่น การถือกำเนิดของคำว่า “ยาผีบอก” ภายใต้บริบทสังคมที่มีความเชื่อต่อ “ผี” ในรูปแบบหนึ่ง การขยายตัวของความหมายนี้ การแปรเปลี่ยนความหมายจากทางบวก (ยาที่ผีมาบอกเพื่อรักษาโรค) มาเป็นด้านลบ (ยาที่เกิดจากความเชื่อมงาย) จนกระทั่งสักวันหนึ่ง หากความเชื่อเรื่องผีไม่ดำรงอยู่ในสังคมไทย คำ ๆ นี้ก็น่าจะสูญสลายไป (กาญจนา แก้วเทพ, 2543)

แต่ละแบบจำลองความหมายจะมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกันอย่างมาก กล่าวคือ แต่ละแบบจะประกอบด้วย 3 องค์ประกอบซึ่งจะต้องเกี่ยวข้องกับการศึกษาความหมายในทางใดทางหนึ่ง นั่นคือ 1) ตัวสัญญาณ 2) สิ่งที่มีนัยอ้างอิง และ 3) ผู้ใช้สัญญาณ

Peirce (1931 อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2542: 84 – 85) ได้ให้คำนิยามของสัญญาณว่า “สัญญาณคือสิ่งที่มีความหมายมากกว่าตัวของมันเอง” (Sign is something which stands to somebody for something in some respect.)

ดังนั้น สัญญาณจึงประกอบด้วยคุณสมบัติสำคัญ 3 ประการ คือ

- ต้องมีรูปธรรม ซึ่งอาจเป็น ภาพ เสียง อักษร วัตถุ หรือสิ่งอื่น ๆ ที่สามารถสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าของมนุษย์
- มีความหมายมากกว่าตัวของมันเอง
- ผู้ใช้สัญญาณต้องตระหนักว่า รูปธรรมดังกล่าวนี้เป็นสัญญาณ นั่นคือสัญญาณต้องเป็นสิ่งที่คนกลุ่มหนึ่งตกลงกันว่าจะใช้สิ่งนั้นเป็นเครื่องหมาย และทำให้เกิดความหมายโดยกระบวนการสร้างความหมาย (Signification)

ตัวอย่างเช่น การจับตาคู่มือของผู้ประมูลราคาสินค้าเพื่อเป็นสัญญาณแก่ผู้ขายทอดตลาด ในกรณีนี้สัญญาณหมายถึงการให้ราคาซึ่งผู้ประมูลและผู้ขายจะต้องรับรู้ร่วมกัน ความหมายจึงจะถูกส่งจากผู้ประมูลไปยังผู้ขาย และเกิดการสื่อสารขึ้น

De Saussure ได้แบ่งสัญญะ (Sign) ออกเป็น 2 ส่วนคือ ตัวหมาย (Signifier) อันได้แก่ ภาพและเสียง (sound-image) กับ ตัวหมายถึง (Signified) อันได้แก่ ความคิด (concept) ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทั้งสองนี้เป็นไปอย่างไร้กฎเกณฑ์ (arbitrary) ไม่เกี่ยวข้องกับความตั้งใจของผู้ส่งสาร (unmotivated) และ เป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ ไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือเป็นสามัญสำนึก (un-natural) ตัวหมายหนึ่งกับตัวหมายถึงหนึ่งไม่ได้เชื่อมโยงกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล เมื่อสัมพันธ์ภาพระหว่างทั้งสองไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนจึงจำต้องเรียนรู้และจดจำความหมายต่าง ๆ ที่มีอยู่ในตัวหมาย แสดงให้เห็นว่ามี “รหัส” (Code) ที่เป็นสิ่งเชื่อมโยงความคิดที่มีโครงสร้างบางประการอยู่ เราจึงสามารถตีความหมายของสัญญะต่าง ๆ ได้

ตัวอย่างเช่น คำว่า “รถ” (เป็นตัวอักษรบนกระดาษหรือเป็นเสียงในอากาศ) เมื่อพูดถึง “รถ” ทุกคนจะคิดถึงยานที่มีล้อ ซึ่งเป็นภาพรวม ๆ ที่ทุกคนมีเหมือนกัน แต่รถของแต่ละคน จะมีความแตกต่างบางประการ อันเนื่องมาจากความคิดในใจหรือภาพในใจที่ติดมาพร้อมกับคำว่ารถ บางคนอาจจะคิดถึงรถบรรทุก บางคนคิดถึงรถกระบะ หรืออีกหลาย ๆ คนอาจจะคิดถึงรถเก๋ง แม้แต่ในหมู่คนที่คิดถึงรถเก๋งด้วยกันก็ยังมี ความแตกต่างกัน บางคนอาจคิดถึงรถสปอร์ตเปิดประทุน ในขณะที่คนอื่นอาจคิดถึงรถสิบล้อ หรือคิดถึงซิติคาร์ และหากพูดกับเด็กผู้ชาย เด็ก ๆ อาจคิดถึงรถบังคับวิทยุตราเพชรซึ่งกำลังเป็นที่นิยม คำว่ารถที่เป็นตัวอักษรหรือเป็นเสียงพูด ซึ่งเท่ากับเป็นภาพหรือเสียง (sound-image) จึงเป็นตัวหมาย (Signifier) ส่วนความคิดในใจหรือภาพในใจที่เกี่ยวกับรถนั้นเท่ากับเป็นความคิด (concept) ซึ่งก็คือตัวหมายถึง (Signified) นั่นเอง

จากองค์ประกอบทั้ง 2 ส่วนดังกล่าว Peirce ได้นำเอาระยะห่างระหว่างตัวหมาย (Signifier) และตัวหมายถึง (Signified) มาจัดประเภทของสัญญะ (Sign) ได้เป็น 3 ประเภทคือ Icon, Index, และ Symbol ซึ่งสามารถแสดงประเภทของสัญญะตามทัศนะของ Peirce ได้ดังนี้ (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2542: 83)

ตารางที่ 2.1 ตารางแสดงประเภทของสัญญะตามทัศนะของ Peirce

ประเภทสัญญะ เกณฑ์พิจารณา	Icon	Index	Symbol
ความสัมพันธ์	มีความคล้ายคลึง	มีความเชื่อมโยง แบบเหตุผล (causal connection)	มีความเชื่อมโยง เกิดจากข้อตกลง (convention)
ตัวอย่าง	ภาพ, อนุสาวรีย์, รูปปั้น	ควันไฟ, อาการของโรค	คำ, ตัวเลข, ชวเลข
กระบวนการ ถอดความหมาย	มองเห็นได้	ต้องค้นหาเหตุผล (figure out)	ต้องเรียนรู้

จากตารางแสดงให้เห็นว่า Icon คือสัญลักษณ์ที่มีรูปร่างหน้าตาคล้ายหรือเหมือนกับวัตถุที่มีจริงอย่างมากที่สุด ตัวอย่างเช่น ภาพวาดอคัมและอิฟินไตเดิ้ลรายการ ก็ถือเป็น Icon ของเพศชาย และหญิง Icon ถือเป็นสัญลักษณ์ที่เหมือนจริงมากที่สุด ดังนั้นเพียงแค่นี้ก็เห็นก็สามารถถอดรหัสได้ทันที Index คือสัญลักษณ์ที่มีความเกี่ยวพันโดยตรงกับวัตถุที่มีอยู่จริง เช่น สีแดงเป็น Index ของเลือด ไฟ ความรักและกามารมณ์ การถอดรหัสต้องอาศัยความคิดหาเหตุผลระหว่าง Index กับวัตถุ Symbol เป็นสัญลักษณ์ที่ไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวัตถุที่มีอยู่จริงเลย หากแต่ความสัมพันธ์เกิดจากข้อตกลงร่วมกันของผู้ใช้ เช่น “♂” แทนเพศชาย และ “♀” แทนเพศหญิง

อย่างไรก็ตามสัญลักษณ์ทั้งสามนี้ก็มิได้แยกจากกันโดยเด็ดขาด สัญลักษณ์หนึ่งอาจเป็นได้ทั้ง Icon Index และ Symbol รวมกันอยู่ก็ได้ เช่น ภาพพระสงฆ์ เป็นได้ทั้ง Icon ของพระจริง ๆ ขณะเดียวกันก็เป็น Index แทนพระพุทธศาสนา และเป็น Symbol ในแง่ที่ทุกคนต้องให้ความเคารพนับถือ (ขโมยพร สุขสัมพันธ์, 2541: 17 – 18) หรือตัวอย่างจากในรายการเช่น ฉากน้ำตกจำลอง จะเห็นว่า “น้ำตกจำลอง” เป็นได้ทั้ง Icon แทนน้ำตกจริง ๆ ในเวลาเดียวกันก็เป็น Index ของวันฝนตก และยังเป็น Symbol ของบรรยากาศโรแมนติกระหว่างคู่รักยามฝนตกอีกด้วย

2.5.1.2 ความสัมพันธ์ (Relation)

แนวคิดเรื่อง “ความสัมพันธ์” ถูกนำมาใช้อธิบายเรื่อง “ความหมาย” ในแง่ที่ว่า ไม่มีอะไรมีความหมายในตัวเอง และไม่ใช่ว่าเนื้อหาก็จะกำหนดความหมาย แต่ทว่าสิ่งหนึ่งสิ่งใดจะมีความหมายได้ก็ต่อเมื่อนำไปสัมพันธ์กับระบบอีกระบบหนึ่ง เช่น คำถามว่า “อะไรคือวัว” เราจะตอบคำถามนี้ได้ก็ต่อเมื่อได้รู้จักว่า “อะไรไม่ใช่วัว” หรือ “การเอาใจคืออะไร” เราจะเข้าใจความหมายนี้ได้ก็ต่อเมื่อได้นำเอาการกระทำต่าง ๆ ไปวางเทียบกับคำว่า “ไม่เอาใจ” เช่นเดียวกับคำว่า “ขาว” จะมีความหมายได้ก็ต่อเมื่อนำไปวางเทียบกับ “ดำ”

นอกจากนี้ ยังมีความสัมพันธ์อีกรูปแบบหนึ่งที่นักสัญวิทยาสนใจวิเคราะห์คือ ความสัมพันธ์ระหว่าง “ตัวบท” (Text) กับ “บริบท” (Context) คำว่า “con” หรือ “ปริ” หมายถึงสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ดังนั้น Context หรือ บริบทจึงหมายถึงสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวบทนั่นเอง ตัวบทหนึ่ง ๆ จะมีความหมายอย่างไรนั้นก็ขึ้นอยู่กับบริบทด้วย ดังนั้น หากบริบทเปลี่ยนแปลงไป แม้ตัวบทยังเป็นตัวบทเดิม แต่ความหมายก็อาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้ ตัวอย่างจากในรายการเช่น “ทำการบ้าน” ถ้าอยู่ในประโยคว่า “แดงทำการบ้านเองทุกครั้ง ไม่เคยลอกเพื่อน” จากบริบทดังกล่าวตัวบทซึ่งในที่นี้คือคำว่า “ทำการบ้าน” จะหมายถึงจัดการงานที่ได้รับมอบหมายจากครูผู้สอนซึ่งสั่งให้ทำนอกเวลาเรียน

แต่เมื่อเปรียบปริบทเป็น “สามีขยันทำการบ้านทุกคืน ทั้งก่อนนอนและตื่นนอนทุกวัน” “ทำการบ้าน” ในประโยคหลังนี้กลับหมายถึงร่วมเพศหรือมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งทั้งสองความหมายของคำว่า “ทำการบ้าน” เป็นความหมายที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง จะเห็นได้ว่าแม้เป็นคำเดิมแต่เมื่อปริบทเปลี่ยนความหมายก็เปลี่ยนไป ปริบทจึงมีส่วนสำคัญในการกำหนดความหมายของคำ

2.5.1.3 รหัส (Code/Rule/Conventions)

Bernstein (1973) ให้ความหมายว่า รหัสเป็นกรอบแห่งความแน่นอนในการจัดวางโครงสร้างทางสังคมของความหมาย (Frame of certainty) ในการนำเอาสัญลักษณ์ย่อย ๆ มารวมกันจำเป็นต้องมีกฎควบคุมการรวมตัวของสัญลักษณ์ย่อย ๆ กฎควบคุมดังกล่าวก็คือ “รหัส” นั่นเอง ตัวอย่างที่เห็นได้ง่าย ๆ เกี่ยวกับรหัสก็เช่น ไวยากรณ์ในภาษา สูตรเคมี ฯลฯ

ในกระบวนการเข้ารหัส (Encoding) และกระบวนการถอดรหัส (Decoding) นั้น นักสัญวิทยาวิภาษนิยมมีสมมติฐานว่า ผู้ส่งและผู้รับสารไม่เคยมีและไม่จำเป็นต้องถือรหัสเล่มเดียวกัน ดังนั้นการถอดรหัสเพี้ยนจึงเป็นกฎของการสื่อสารที่ไม่ใช่ข้อยกเว้น เนื่องจากต่างฝ่ายต่างก็มีกรอบอ้างอิง (Reference) ที่นำมาสร้างรหัสต่าง ๆ มากมาย เพราะฉะนั้น จึงไม่มีการถอดรหัสผิดพลาด มีเพียงการถอดรหัสที่แตกต่างจากฝ่ายผู้ส่งเท่านั้น

รหัสมีอยู่มากมายหลายประเภท สามารถแบ่งออกได้หลาย ๆ แบบโดยใช้เกณฑ์ต่าง ๆ กัน มาเป็นตัวแบ่ง แต่ในที่นี้จะนำเสนอเฉพาะรหัสทางสังคม หรือ Social Code ซึ่งมีความสัมพันธ์กับงานวิจัยครั้งนี้

Social Code เริ่มต้นด้วยแนวคิดพื้นฐานว่า คนเราทุกคนมีสถานะที่เป็นปัจเจกอยู่ในกลุ่ม เช่น เป็นลูกในครอบครัว เป็นนักเรียนในโรงเรียน ฯลฯ เพราะฉะนั้นสถานภาพต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ถูกใส่รหัสลงความหมายเอาไว้แล้วทั้งสิ้น เราจะมองเห็นความหมายของสถานภาพเหล่านี้เมื่อปัจเจกบุคคลได้แสดงบทบาทของเขาในกลุ่มสังคมแบบต่าง ๆ ในรูปแบบการสื่อสารแบบต่าง ๆ Social Code จึงเป็นรหัสที่พยายามจัดความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน และคนกับสังคมของเขา โดยจะสนใจความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งและผู้รับสารเป็นสำคัญ (กาญจนา แก้วเทพ, 2543: 79) เช่น คนไทยไม่ถือว่าการที่ลูกจะคบหัวหรือคบไหล่พ่อเป็นการแสดงความรัก แต่รหัสของอเมริกันจะอนุญาตการแสดงความหมายเช่นนั้น

2.5.2 ประเภทของความหมาย

2.5.2.1 ความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัย

Barthes (1967) ได้แบ่งประเภทของความหมายที่บรรจุอยู่ในสัญลักษณ์ทุกอย่างว่ามี 2 ความหมายด้วยกันคือ

ความหมายโดยอรรถ (Denotation) คือตัวหมายถึง (Signified) ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาอย่างภาววิสัย (objective) ซึ่งก็คือ เป็นความหมายที่เข้าใจกันตามตัวอักษร เป็นความหมายที่เข้าใจตรงกันโดยทั่วไป ตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดก็ถือเป็นความหมายที่ระบุอยู่ในพจนานุกรม เช่น “ความรักใคร่” คือความชอบพอพึงใจ ตามปกติแล้ว ความหมายโดยอรรถนี้จะมีความหมายสามัญที่มองเห็นได้อย่างชัดเจน

ความหมายโดยนัย (Connotation) หรือที่เรียกกันว่า “ความหมายแฝง” ความหมายโดยนัยนี้เป็นตัวหมายถึงที่ประกอบสร้างอย่างตรงข้ามกับตัวหมายถึงโดยอรรถ กล่าวคือ ถูกประกอบสร้างขึ้นมาอย่างเป็นอัตวิสัย (subjective) ไม่ว่าจะ เป็นอัตวิสัยในระดับบุคคล เช่น ประสบการณ์ส่วนตัวของแต่ละคนที่มีกับแม่ ก็จะทำให้คิดถึงแม่ในแง่มุมที่แตกต่างกัน แม่จึงอาจหมายถึงความอบอุ่น ความเข้มงวด ความอ่อนโยน หรือความเจ็บปวดก็ได้ หรือจะเป็นอัตวิสัยในระดับสังคม เช่น ในสังคมไทย สังคมจีน สังคมอินเดีย สังคมอเมริกัน จะให้ความหมายโดยนัยที่มีต่อ “ความรักใคร่” อย่างแตกต่างกัน

ในทุกสัญลักษณ์จะต้องประกอบด้วยความหมายทั้งสองควบคู่กันเสมอ แต่ทว่าในสัญลักษณ์แต่ละประเภทอาจมีส่วนของความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยมากน้อยแตกต่างกัน เช่น ในสัญลักษณ์ด้านวิทยาศาสตร์ จะมีสัดส่วนของความหมายโดยอรรถสูง มีความหมายโดยนัยน้อย ในขณะที่สัญลักษณ์ด้านศิลปะจะมีสัดส่วนในทางตรงกันข้าม(กาญจนา แก้วเทพ, 2543)

Barthes (1983) ได้เสนอแนวความคิดในการวิเคราะห์ความหมายที่แฝงอยู่ในการสื่อสารว่าการตีความหมายนั้นแสดงได้จากขั้นตอนการแสดงความหมายสองขั้นตอน (Two levels of signification) คือ

ขั้นแรก (First order) โดยการตีความหมายโดยอรรถ (Denotation) ที่เป็นการตีความสัมพันธ์ระหว่างตัวหมายถึงกับตัวหมายถึงในสัญลักษณ์ การตีความโดยอรรถจะเป็นการตีความหมายโดยตรงตามตัวอักษร

ขั้นสอง (Second order) แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ โดยการตีความหมายโดยนัย (Connotation) และโดยการใช่มายาคติ (Myth)

- โดยการตีความหมายโดยนัย (Connotation) ความหมายในขั้นที่สองนี้จะเกิดจากการตีความความหมายที่มีนัยแฝงอยู่ ในการที่จะเข้าใจความนัยที่ซ่อนอยู่นั้น คู่สนทนาจำเป็นต้องมีประสบการณ์ร่วมกันในเรื่องดังกล่าว
- โดยการใช้มายาคติ (Myth) เป็นการนำคติความเชื่อทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นกรอบความคิดของคนมาตีความ เนื่องจากมายาคติเป็นสิ่งที่ประกอบสร้างทางวัฒนธรรม ดังนั้นในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันย่อมมีกรอบความคิดแตกต่างกัน

2.5.2.2 Metaphor และ Metonymy

Metaphor และ Metonymy เป็นวิธีการหลักอีก 2 วิธีการที่ใช้ในการถ่ายทอดความหมายจากสัญลักษณ์หนึ่ง โดยอาศัยสัญลักษณ์อีกตัวหนึ่ง

Metaphor เป็นวิธีการถ่ายโอนความหมายโดยเลือกเอาสัญลักษณ์ 2 ตัวมาวางคู่กัน (associate) เป็นวิธีการ “เปรียบเทียบแบบอุปมาอุปมัย” (Analogy) โดยที่สัญลักษณ์หนึ่งมีความหมายที่รับรู้กันอยู่แล้ว อีกสัญลักษณ์หนึ่งยังไม่รู้ความหมาย แต่หลังจากมีการนำมาเข้าคู่กันแล้ว ความหมายจากสัญลักษณ์แรกก็จะถูกถ่ายโอนมายังสัญลักษณ์ตัวหลัง เราอาจจะสังเกตเห็นคำบอกใบ้ (cue) คือคำว่า “เสมือนประหนึ่ง ราวกับ” เช่น “การแต่งงานมีคู่เหมือนการซื้อล็อตเตอรี่” จากประโยคนี้ เรามีข้อตกลงร่วมกันอยู่แล้วว่า การซื้อล็อตเตอรี่ (สัญลักษณ์ที่ 1) เป็นการเสี่ยงโชคที่ไม่อาจคาดเดาผลล่วงหน้าได้ และโอกาสที่จะถูกรางวัลก็มีน้อย ดังนั้น เมื่อผู้พูดประโยคนี้ต้องการสื่อความหมายที่แสดงให้เห็นว่า “การแต่งงานมีคู่” (สัญลักษณ์ที่ 2) มีความเสี่ยงสูงและโอกาสที่จะได้คู่ดีก็มีน้อย ผู้พูดก็นำเอาสัญลักษณ์ที่ 2 (การแต่งงานมีคู่) เข้าคู่กับ สัญลักษณ์ตัวที่ 1 (การซื้อล็อตเตอรี่) เพื่อถ่ายโอนความหมายจากสัญลักษณ์ที่ 1 ไปสัญลักษณ์ที่ 2

Metonymy เป็นวิธีการถ่ายโอนความหมายโดยที่หยิบเอาส่วนเสี้ยวหนึ่งของสัญลักษณ์ (part) มาแทนความหมายของส่วนรวมทั้งหมด (whole) ตัวอย่างที่เราคุ้นเคยกันดีก็คือเครื่องหมายกางเขนมาขึ้นแทนคริสตศาสนา และเครื่องหมายดอกบัวแทนพุทธศาสนา หรือตัวอย่างที่พบในรายการอาทิ น้ำตกจำลองแทนบรรยากาศโรแมนติคยามฝนตก ชุคเก้อีสนามแทนบรรยากาศสบาย ๆ เป็นกันเองเหมือนนั่งคุยกันในสวนหลังบ้าน เป็นต้น

เมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว Metaphor จะถูกนำไปใช้อย่างมากในงานประพันธ์ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน Metonymy จะถูกนำไปใช้ในละคร ภาพยนตร์ เช่น เมื่อต้องการสื่อความหมายว่าหนังเรื่องนี้เป็นหนังบู๊ ใบปิดของหนังก็จะเลือกเอาภาพพระเอกถือปืนวางไว้กลางภาพ เช่น James Bond

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื้อหาในส่วนของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแบ่งผลงานวิจัยที่ได้ทบทวนมาออกเป็น 3 ส่วน โดยงานวิจัยส่วนแรกจะเกี่ยวข้องกับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศ ส่วนที่สองเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศในสื่อต่าง ๆ และส่วนสุดท้ายเป็นตัวอย่างงานวิจัยที่วิเคราะห์ด้วยทฤษฎีสัญญาวิทยา แต่ละส่วนมีรายละเอียดดังนี้

2.6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศ

สุมนา ชมพูทวีป และคนอื่น ๆ (2531) ศึกษาเรื่อง “สุขวิทยาทางการเจริญพันธุ์ของนักเรียนและครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร” พบว่านักเรียนมัธยมศึกษาได้รับความรู้เรื่องเพศจากนิตยสารมากที่สุดถึงร้อยละ 77.4 รองลงมาคือจากครูและเพื่อน ด้านความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล นักเรียนให้ความน่าเชื่อถือข่าวสารที่มาจากครูมากที่สุด ความรู้เรื่องคุมกำเนิดนั้น นักเรียนชายรู้จักอย่างอนามัยมากที่สุดร้อยละ 85.9 ส่วนนักเรียนหญิงรู้จักยาเม็ดคุมกำเนิดมากที่สุดร้อยละ 79.1 สำหรับความรู้ทางโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ นักเรียนชายรู้จักโรคหนองในร้อยละ 42.5 และนักเรียนหญิงรู้จักโรคซิฟิลิสร้อยละ 34.4 นักเรียนทั้งชายและหญิงมีความรู้ดีเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ว่าอาการขาดประจำเดือนเป็นอาการที่แสดงว่าอาจจะเกิดการตั้งครรภ์ได้ ในกรณีที่หญิงสาวเกิดมีการร่วมเพศขึ้น และนักเรียนทั้งหมดร้อยละ 85 มีความรู้เกี่ยวกับการคิดโรคทางเพศสัมพันธ์ได้ในกรณีที่ผู้ชายมีเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการทางเพศ นอกจากนี้ยังมีความรู้ที่ต้องการศึกษาเพิ่มเติม ได้แก่ เรื่องการคบเพื่อนต่างเพศ รองลงมาคือ การเปลี่ยนแปลงของร่างกายและระบบสืบพันธุ์

สำหรับทัศนคติต่าง ๆ พบว่านักเรียนทั้งหมดร้อยละ 39.3 เห็นด้วยว่าผู้ชายควรมีประสบการณ์ทางเพศก่อนแต่งงาน แต่ประสบการณ์ทางเพศก่อนแต่งงานในเพศหญิงนั้นมีนักเรียนเห็นด้วยเพียงร้อยละ 15.7 เท่านั้น ในกรณีที่ชายหญิงซึ่งยังไม่แต่งงานกันมีเพศสัมพันธ์กัน นักเรียนทั้งหมดร้อยละ 63.3 เห็นด้วยว่าควรมีการคุมกำเนิดเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ สำหรับนักเรียนส่วนที่เหลือซึ่งไม่เห็นด้วยให้เหตุผลว่าเขาทั้งสองควรแต่งงานกัน รองลงมาคือไม่รู้ว่าอาจจะเกิดการตั้งครรภ์และไม่รู้จักวิธีการป้องกันการตั้งครรภ์ สำหรับวิธีคุมกำเนิดที่ปลอดภัยและมีประสิทธิภาพนั้น นักเรียนทั้งหมดเห็นว่าถุงยางอนามัยดีที่สุด รองลงมาคือยาเม็ดคุมกำเนิดและการนับวันปลอดภัย และสมมติในกรณีจำเป็นต้องเลือกใช้วิธีคุมกำเนิดของนักเรียนหรือคู่รักพบว่าวิธีที่เลือกใช้คือถุงยางอนามัย ยาเม็ดคุมกำเนิด และการนับวันปลอดภัย สำหรับทัศนคติต่อการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ นักเรียนทั้งหมดร้อยละ 70 เห็นว่าควรจะต้องท้องต่อและรับแต่งงาน มีร้อยละ 24.4 เห็นว่าหญิงควรทำแท้ง

ทางด้านประสบการณ์ทางเพศพบว่านักเรียนมีประสบการณ์เกี่ยวกับการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองร้อยละ 22.8 ประสบการณ์ใช้ถุงยางอนามัยหรือกินยาคุมกำเนิดร้อยละ 3.4 ประสบการณ์การร่วมเพศร้อยละ 6.4 การตั้งครรรภ์ร้อยละ 1.9 และประสบการณ์การทำแท้งร้อยละ 2

ทางด้านครูที่ตอบแบบสอบถามพบว่า ครูได้รับแหล่งข้อมูลหรือความรู้เรื่องเพศจากนิตยสารมากที่สุดเช่นกัน (ร้อยละ 94.1) รองลงมาคือจากเพื่อน โทรทัศน์ วิทยุ สำหรับความรู้เรื่องคุมกำเนิด ครูทั้งหมดรู้จักถุงยางอนามัยมากที่สุด สำหรับความรู้เรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ โรคซิฟิลิสเป็นโรคที่ครูรู้จักมากที่สุด ส่วนความรู้ที่ต้องการศึกษาเพิ่มเติมคือ เรื่องความผิดปกติทางเพศ รองลงมาคือโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เกี่ยวกับด้านทัศนคติ ครูทั้งหมดร้อยละ 62.1 เห็นด้วยว่าผู้ชายควรมีประสบการณ์ทางเพศก่อนแต่งงาน แต่ประสบการณ์ทางเพศในผู้หญิงเห็นด้วยเพียงร้อยละ 15.2 เท่านั้น ในกรณีที่ชายหญิงยังไม่แต่งงานกันแต่มีเพศสัมพันธ์กัน ครูทั้งหมดร้อยละ 85.6 เห็นว่าควรคุมกำเนิดเพื่อป้องกันการตั้งครรรภ์ และเห็นว่าถุงยางอนามัยเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุดสำหรับครูอีกร้อยละ 14.4 ที่ไม่เห็นด้วยกับการคุมกำเนิดให้เหตุผลว่าเขาทั้งสองควรแต่งงานกัน สำหรับวิธีคุมกำเนิดที่มีประสิทธิภาพและปลอดภัย ครูเห็นว่าถุงยางอนามัยดีที่สุดร้อยละ 50.7 รองลงมาคือยาเม็ดคุมกำเนิดและการหลังภายนอก เรื่องทัศนคติต่อการตั้งครรรภ์ไม่พึงประสงค์ ครูร้อยละ 43.8 เห็นว่าหญิงนั้นควรทำแท้ง อีกร้อยละ 29 เห็นว่าควรจะต้องต่อและรีบแต่งงาน ด้านประสบการณ์ต่าง ๆ ครูส่วนใหญ่มีประสบการณ์การคุมกำเนิด และร้อยละ 15.8 เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับปัญหาทางเพศ

ความเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรเพศศึกษาหรือชีวิตครอบครัวศึกษานั้น ทั้งนักเรียนและครูเห็นด้วยอย่างยิ่งที่จะให้มีการสอนในระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 82.4 และ 96.2 ตามลำดับ นักเรียนเห็นว่าสื่อการสอนที่ดีที่สุดคือการให้ครูบรรยายในห้องเรียน แต่ความเห็นของครูพบว่า สื่อที่ดีคือ โทรทัศน์ วิทยุ วัสดุทัศนเพื่อการศึกษา ครูร้อยละ 76.3 เห็นว่าพอจะสอนเพศศึกษาได้ แต่ปัญหาที่สำคัญที่สุดในการสอนคือการยอมรับของสังคม (ร้อยละ 59.9) และครูเห็นว่าควรจะมีหลักสูตรพิเศษในการให้ความรู้ในเรื่องเพศและอื่น ๆ ในเรื่องเพศศึกษา

สำหรับการบริการด้านสุขวิทยาทางการเจริญพันธุ์ นักเรียนร้อยละ 45.3 ต้องการศูนย์ปรึกษาปัญหาชีวิต รองลงมาคือศูนย์ปรึกษาทางโทรศัพท์ร้อยละ 21.4

จันจิรา ไทยบัณฑิตย์ (2538) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบความรู้และทัศนคติ ในเรื่องเพศศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนชาย โรงเรียนหญิง และโรงเรียนสหศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร” พบว่า ในด้านความรู้ นักเรียนโดยรวมมีความรู้ในระดับต่ำคือมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.76 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน ความรู้ที่อยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าเกณฑ์ ได้แก่ ความรู้ในเรื่องลักษณะทางเพศในวัยรุ่น ช่วยวัยหมดประจำเดือน คติเกี่ยวกับความรัก การแก้ไขปัญหาทางเพศ ความหมายของคำว่า “ฮิสทีเรีย” กามโรคที่ไม่ได้เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย การทำแท้ง กฎหมายสมรส

ตำแหน่งการเกิดการปฏิสนธิ การเกิดแผลเทียบ และการคุมกำเนิดในเพศหญิง ส่วนความรู้ที่นักเรียนโดยรวมมีความรู้อยู่ในเกณฑ์ดีมาก ได้แก่ ความหมายของเพศศึกษา ระวังตัว การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง การติดต่อของกามโรค พฤติกรรมที่เสี่ยงกับการเป็นเอดส์ และความหมายของการปฏิสนธิ เมื่อเปรียบเทียบความรู้ตามตัวแปรประเภทโรงเรียน พบว่าโรงเรียนทั้ง 3 ประเภท นักเรียนมีความรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 นักเรียนชายจากโรงเรียนชายและนักเรียนชายจากโรงเรียนสหศึกษามีความรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 เช่นเดียวกับนักเรียนหญิงจากโรงเรียนหญิงและนักเรียนหญิงจากโรงเรียนสหศึกษามีความรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

สำหรับด้านทัศนคติพบว่า นักเรียนโดยรวมมีทัศนคติในเชิงเห็นด้วยหรือมีทัศนคติที่ดีต่อเพศศึกษา ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยสูงในทัศนคติเชิงเห็นด้วยที่ว่า การวางแผนครอบครัวเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตครอบครัวหรือชีวิตสมรส และส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยต่ำในเรื่องการมีคู่อุปถัมภ์ในขณะที่ยังเรียนหนังสืออยู่ เมื่อเปรียบเทียบทัศนคติตามตัวแปรประเภทโรงเรียนพบว่า ทั้ง 3 ประเภทโรงเรียน นักเรียนมีทัศนคติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 นักเรียนชายจากโรงเรียนชายและนักเรียนชายจากโรงเรียนสหศึกษามีทัศนคติไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 เช่นเดียวกับนักเรียนหญิงจากโรงเรียนหญิงและนักเรียนหญิงจากโรงเรียนสหศึกษามีทัศนคติไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

อุมาภรณ์ ภัทรวาณิชย์ (2538) ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เสี่ยงของวัยรุ่น” พบว่าวัยรุ่นหญิงส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่มีทัศนคติความเชื่อในเรื่องบทบาทเพศในทางบวกสูงกว่าวัยรุ่นชาย แต่วัยรุ่นหญิงประมาณ 2 ใน 5 (ประมาณร้อยละ 42) ยังคงยอมรับความเชื่อและทัศนคติในเรื่องความดีของเพศหญิง แต่เรื่องที่ยอมรับความดีของผู้ชายได้น้อยมากคือ เรื่องที่ผู้ชายจะมีภรรยาได้หลายคนในเวลาเดียวกัน ในเรื่องความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับโรคเอดส์ ส่วนใหญ่วัยรุ่นจะมีความรู้เรื่องโรคเอดส์น้อย โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นหญิงจะมีความรู้ต่ำกว่าวัยรุ่นชาย นอกจากนี้ผู้มีอายุน้อยจะมีความรู้เรื่องโรคเอดส์น้อยกว่าผู้มีอายุมาก และผู้ที่ศึกษาสายอาชีพศึกษา-พาณิชยกรรมทั้งชายและหญิงจะมีความรู้เรื่องโรคเอดส์น้อยกว่ากลุ่มการศึกษาอื่น ๆ นอกจากนี้แนวโน้มที่วัยรุ่นชายจะมีทัศนคติทางลบต่อเอดส์มีสูงกว่าวัยรุ่นหญิง โดยเฉพาะผู้มีอายุมากจะมีทัศนคติทางลบสูงกว่าผู้มีอายุน้อย สำหรับวัยรุ่นหญิง ผู้มีทัศนคติต่อเอดส์ไปทางลบจะเป็นผู้ที่มีอายุน้อย เมื่อพิจารณาตามสาย/ระดับการศึกษา วัยรุ่นทั้งชายและหญิงสายอาชีพศึกษา-พาณิชยกรรมมีแนวโน้มที่มีทัศนคติต่อเอดส์เป็นไปทางลบมากกว่ากลุ่มการศึกษาอื่น ๆ ด้านความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับถุงยางอนามัย แนวโน้มวัยรุ่นหญิงมีความรู้เรื่องถุงยางอนามัยน้อยกว่าวัยรุ่นชาย แต่ก็มีวัยรุ่นชายจำนวนไม่น้อยที่มีความรู้เรื่องถุงยางอนามัยน้อย ด้านการปฏิบัติต่อเพศตรงข้าม ได้แก่ การเอาใจใส่คู่ของตน และการพูดคุยเรื่องเพศ ซึ่งให้เห็นว่า วัยรุ่นชายจะสนใจเอาใจ

ใส่แฟนของตนมากกว่าวัยรุ่นหญิง ในทางกลับกัน หลังการมีเพศสัมพันธ์แล้ว วัยรุ่นหญิงต้องสนใจเอาใจใส่แฟนของตนมากกว่าวัยรุ่นชาย นอกจากนี้ วัยรุ่นชายมีแนวโน้มที่จะพูดคุยในเรื่องเพศและความรู้เรื่องเพศกับคู่มากกว่าวัยรุ่นหญิง และแนวโน้มที่วัยรุ่นหญิงจะมีการต่อรองในการมีเพศสัมพันธ์หรือปฏิเสธความต้องการทางเพศของคู่มาก่อนข้างสูง อย่างไรก็ตามการชักชวนให้คู่อีกใช้ดูขงอนามัยทั้งหญิงและชายมีค่อนข้างน้อย ส่วนวัยรุ่นที่ไม่เคยมีเพศสัมพันธ์กับคู่อีก ส่วนใหญ่ไม่เคยคุยเรื่องเพศกับคู่อีกเลย นอกจากนี้ไม่ว่าจะเป็นวัยรุ่นที่เคยมีเพศสัมพันธ์มาก่อนหรือไม่ก็ตามแนวโน้มของการพูดคุยในเรื่องเพศและความรู้เรื่องเพศมีน้อย

สำหรับแนวโน้มของการใช้ดูขงอนามัยพบว่า สัดส่วนของผู้ที่มีทัศนคติความเชื่อในเรื่องบทบาทเพศในทางลบมีแนวโน้มที่จะไม่ใช้ดูขงอนามัยสูงกว่าผู้ที่มีทัศนคติความเชื่อในบทบาทเพศในทางบวก นอกจากนี้ผู้ที่เอาใจใส่คู่มากกว่าตนเองมีแนวโน้มที่จะไม่ใช้ดูขงอนามัยสูงกว่าผู้ที่เอาใจใส่คู่น้อย และผู้ที่คุยในเรื่องเพศกับคู่มากกว่าตนเองมีแนวโน้มที่จะไม่ใช้ดูขงอนามัยสูงกว่าผู้ที่พูดคุยในเรื่องเพศกับคู่น้อย และผู้ที่มีความรู้เรื่องโรคเอดส์น้อยมีแนวโน้มที่จะไม่ใช้ดูขงอนามัยสูงกว่าผู้ที่มีความรู้เรื่องโรคเอดส์มาก

นิสารัตน์ ทองอุปการ (2538) ศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวและทัศนคติต่อเรื่องเพศของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร” มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว ทัศนคติต่อเรื่องเพศของวัยรุ่นในปัจจุบัน และเพิ่มเติมการศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวแบบเปิด มีทัศนคติต่อเรื่องเพศในเชิงบวกและเป็นกลาง ส่วนพฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชนนั้น มีการเปิดรับแต่ละสื่อมาก ปานกลาง และน้อยต่างกัน กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเปิดรับโทรทัศน์ในระดับ 5 - 7 วันต่อสัปดาห์ โดยเคยพบเห็นหรือรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเพศจากสื่อมวลชนทุกสื่อในระดับนาน ๆ ครั้งมากที่สุด และมีแนวโน้มคิดว่าโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่ให้ประโยชน์ในเรื่องของความรู้เรื่องเพศได้มากที่สุด

จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับหนังสือพิมพ์และนิตยสาร พฤติกรรมการเปิดรับหนังสือพิมพ์มีความสัมพันธ์กับทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องเพศ และรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อเรื่องเพศ

ธีระ เสนิษฐ์ (2539) ศึกษาเรื่อง “การสำรวจความต้องการเนื้อหาของหลักสูตรและวิธีสอนเพศศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมปีที่ 1 : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ” พบว่า ในด้านความต้องการเนื้อหาและวิธีการสอนในภาพรวม เนื้อหาของหลักสูตรเพศศึกษาที่นักเรียนต้องการให้โรงเรียนให้ความรู้มากที่สุด 3 ลำดับ ได้แก่ การป้องกันตนเองจาก

การถูกเอาเปรียบทางเพศ สุขภาพอนามัยที่เหมาะสมสำหรับวัยรุ่น และกฎหมายเกี่ยวกับการประพฤติดังกล่าว เพศศึกษาที่นักเรียนต้องการมากที่สุด ได้แก่ การจัดวิทยากรพิเศษ เช่น แพทย์ พยาบาลมาให้ความรู้แก่นักเรียนตามความเหมาะสม การใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัยประกอบการสอนเพศศึกษาโดยเฉพาะวีดิทัศน์หรือคอมพิวเตอร์ และการจัดหนังสือและสื่อที่ทันสมัยเพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองประกอบการอภิปรายกลุ่มกับครู

ความต้องการในเรื่องเนื้อหาของหลักสูตรและวิธีสอนเพศศึกษาที่เกี่ยวข้องกับตัวแปร พบว่าเพศ อายุ และการศึกษาของบิดาที่ต่างกันทำให้นักเรียนมีความต้องการเนื้อหาและวิธีสอนต่างกัน

ความแตกต่างของเพศทำให้ความต้องการเนื้อหาของหลักสูตรแตกต่างกัน โดยนักเรียนชายต้องการเนื้อหาเรื่องความรู้เกี่ยวกับการทำงานของระบบสืบพันธุ์ของมนุษย์มากกว่านักเรียนหญิง ในขณะที่ปัญหาการทำแท้งทั้งทางกาย อารมณ์และจิตใจ กฎหมายเกี่ยวกับการประพฤติดังกล่าว และการป้องกันตนเองจากการถูกเอาเปรียบทางเพศเป็นเนื้อหาที่นักเรียนหญิงต้องการเรียนรู้สูงกว่านักเรียนชาย และวิธีจัดสอนเพศศึกษามีความต้องการแตกต่างกัน วิธีการจัดวิทยากร อาทิ แพทย์ พยาบาลมาให้ความรู้แก่นักเรียนตามความเหมาะสมและต้องการแยกกลุ่มชายหญิงเมื่อเรียน เป็นวิธีสอนที่นักเรียนหญิงต้องการมากกว่านักเรียนชาย ส่วนความต้องการวิธีสอนเพศศึกษาที่เพศชายต้องการสูงกว่าเพศหญิงคือ ความต้องการวิธีสอนเพศศึกษาที่จัดสอนเป็นวิชาบังคับ

ความแตกต่างของอายุทำให้ความต้องการเรียนเนื้อหาของหลักสูตรในเรื่องการป้องกันตนเองจากการถูกเอาเปรียบทางเพศแตกต่างกัน และความต้องการวิธีการสอนโดยจัดนิทรรศการหรือกิจกรรมทางวิชาการที่เกี่ยวกับเพศศึกษาในโรงเรียนและโดยสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับเพศศึกษา ปัญหาสุขภาพอนามัยวัยรุ่นแตกต่างกัน

ความแตกต่างกันของการอยู่อาศัยทำให้ความต้องการในด้านเนื้อหาของหลักสูตรเรื่องความรู้เกี่ยวกับการทำงานของระบบสืบพันธุ์ของมนุษย์แตกต่างกัน

ชาตวิบูลย์ วัจกุล (2542) ศึกษา “อิทธิพลของสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีต่อความรู้ และทัศนคติเรื่องเพศศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสหศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยในส่วนของ การเปิดรับสื่อและข้อมูลข่าวสารเรื่องเพศศึกษาจากสื่อประเภทต่าง ๆ พบว่า การเปิดรับข้อมูลข่าวสารเรื่องเพศศึกษาเมื่อเปรียบเทียบกับสื่อต่าง ๆ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เปิดรับจากหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ และสื่อบุคคล และเมื่อเปรียบเทียบการเปิดรับข้อมูลข่าวสารในเรื่องเพศศึกษาจากสื่อสิ่งพิมพ์แต่ละประเภทพบว่าเปิดรับจากหนังสือการ์ตูนมากที่สุด

โดยเฉลี่ยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เปิดรับข้อมูลข่าวสารเรื่องเพศศึกษาจากหนังสือพิมพ์ สัปดาห์ละ 2.80 ครั้ง เป็นเวลาเฉลี่ย 104.30 นาที และนิตยสารเฉลี่ยสัปดาห์ละ 2 ครั้ง เป็นเวลาเฉลี่ย 87.85 นาที โดยส่วนใหญ่จะได้ข้อมูลข่าวสารเรื่องเพศศึกษาจากคอลัมน์ข่าวและภาพประกอบข่าว

โดยเปิดรับจากคอลัมน์บันเทิง/ซุบซิบมากที่สุดทั้งจากหนังสือพิมพ์และนิตยสาร หนังสือพิมพ์ที่เปิดรับข้อมูลข่าวสารเรื่องเพศศึกษามากที่สุดคือไทยรัฐ และนิตยสารก็คือคู่สร้างคู่สม โดยได้รับความรู้และจำข้อมูลข่าวสารเรื่องเพศศึกษาส่วนใหญ่จากนิตยสารมากกว่าหนังสือพิมพ์ หัวข้อเรื่องเพศศึกษาที่ได้จากนิตยสารคือความเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย และจากหนังสือพิมพ์คือการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

ในส่วนของพฤติกรรมทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะคุยเรื่องเพศศึกษากับเพื่อน แต่จะไม่คุยกับพ่อแม่หรือครู เรื่องที่คุยกับเพื่อนเป็นส่วนใหญ่ได้แก่ ความรัก ความเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย และเรื่องที่จะคุยกับพ่อแม่คือการเลือกคู่ครอง นอกจากนี้เรื่องในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะไม่คุยกับใครเลย ได้แก่ การสำเร็จความใคร่ การมีเพศสัมพันธ์ การป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และการคุมกำเนิด/การวางแผนครอบครัว

ในส่วนของความรู้เรื่องเพศศึกษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คิดว่าตนเองมีความรู้และสามารถนำความรู้เรื่องเพศศึกษาไปใช้ได้ในระดับปานกลาง และจากการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับปานกลาง คำถามที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตอบถูกต้อง ได้แก่ เรื่องการปฏิสนธิ อาการของ การตั้งครรภ์ และการติดต่อของกามโรค ส่วนเรื่องที่ตอบผิด ได้แก่ เรื่องการใส่ยาคุมกำเนิด ต่อมาที่ผลิตเชื้ออสุจิ ฮอว์โมนเพศหญิงและชาย และการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง และส่วนใหญ่มีระดับทัศนคติเรื่องเพศศึกษาเป็นไปในทางบวก

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เพศและลักษณะการอยู่อาศัยมีผลต่อการเปิดรับข้อมูลข่าวสารเรื่องเพศที่แตกต่างกัน และระยะเวลาในการเปิดรับข้อมูลข่าวสารเรื่องเพศประเภทหนังสือพิมพ์และนิตยสารมีความสัมพันธ์กับความรู้เรื่องเพศศึกษา การพูดคุยเรื่องเพศศึกษากับผู้ปกครองมีผลต่อความรู้ของนักเรียน แต่การพูดคุยเรื่องเพศศึกษากับครูหรือเพื่อน ไม่มีผลต่อความรู้และทัศนคติของนักเรียน

ศิริกุล อิศรานุรักษ์ และวรรณมา เศวตนิชัยพงศ์ (2543) ได้วิเคราะห์พฤติกรรมทางเพศของเด็กและเยาวชน อายุ 6 – 24 ปี ที่กำลังศึกษาในสถานศึกษา โดยทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในระหว่าง พ.ศ. 2532 – 2542 และวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษา ในหลักสูตรชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6

ในด้านพฤติกรรมทางเพศ ส่วนใหญ่เป็นการศึกษากลุ่มนักเรียนสายอาชีพศึกษา และนักเรียนมัธยมปลายสายสามัญ การศึกษาในนักเรียนชั้นมัธยมตอนต้นนั้นน้อย และไม่พบการศึกษาในส่วนระดับประถมศึกษา จากภาพรวมของความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติตนทางเพศ ตลอดจนแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเพศ ในเยาวชนระดับปริญญาตรีจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า นักศึกษาระดับปริญญาตรียอมรับการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานมากขึ้น โดยเพศชายยอมรับในสัดส่วนที่สูงกว่าเพศหญิง ทั้งสองเพศมีความเห็นสอดคล้องกันว่า เพศศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อการปฏิบัติตนให้

ถูกต้องเหมาะสม แต่อย่างไรก็ตามเพศหญิงต้องการให้ปรับเปลี่ยนค่านิยมเกี่ยวกับบทบาทหญิงชาย โดยผู้ชายควรรับผิดชอบภาระต่าง ๆ ที่เคยถูกกำหนดว่าเป็นของเพศหญิงมากขึ้น ด้านประวัติการมีเพศสัมพันธ์พบว่าเพศชายมีส่วนในเรื่องนี้สูงกว่าเพศหญิง ด้านแหล่งข้อมูลที่สำคัญในเรื่องเพศคือ เพื่อน และสื่อ ซึ่งมีผลต่อการปฏิบัติทางเพศที่เหมาะสม

2.6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศในสื่อต่าง ๆ

พินิจ สุภมัสคอุอังกูล (2528) ศึกษาเรื่อง “เพศศึกษา: การวิเคราะห์เนื้อหาและประเมินค่านิตยสารและหนังสือพิมพ์” ผลการวิจัยพบว่า ครั้งหนึ่งของหนังสือพิมพ์ทั้งหมด (9 ชื่อ) นำเสนอเรื่องเพศศึกษา โดยเสนอความรู้เพศศึกษาในรูปแบบของลักษณะการตอบปัญหาทางเพศในทางการแพทย์และปัญหาชีวิต เป็นสัดส่วนร้อยละ 56.01 ของวิธีการเสนอเนื้อหาประเภทความรู้ ในหนังสือพิมพ์เหล่านี้ได้เสนอเนื้อหาเพศศึกษาเรื่องวิธีปฏิบัติทางเพศมากที่สุด (ร้อยละ 11.83) จากเนื้อหาเพศศึกษาทั้งหมด รองลงมาได้แก่ เรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับเพศศึกษา และเรื่องเพศในวัยรุ่น

ในขณะที่มีนิตยสารจำนวนหนึ่งในสามจากนิตยสารทั้งหมดที่เสนอเนื้อหาเพศศึกษา โดยเสนอเนื้อหาประเภทความรู้เพศศึกษาในรูปแบบของนวนิยายมากที่สุด (ร้อยละ 19.13) และเสนอเนื้อหาในรูปแบบการตอบปัญหาทางเพศในทางการแพทย์ปัญหาชีวิตเป็นสัดส่วนร้อยละ 10.63 ด้านเนื้อหาเพศศึกษาที่เสนอในนิตยสารเป็นเรื่องวิธีปฏิบัติทางเพศมากที่สุด (ร้อยละ 24.20) ถัดมาเป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเพศ การสมรส กามวิปริต และสุขอนามัยทางเพศ ตามลำดับ

ด้านความถูกต้องของเนื้อหาเพศศึกษาในเรื่องเพศในวัยรุ่นพบว่า ทั้งหนังสือพิมพ์และนิตยสารเสนอเนื้อหาเรื่องสุขอนามัยทางเพศได้ถูกต้องมากที่สุด และเนื้อหาที่ถูกต้องน้อยที่สุดคือเรื่องกามวิปริต

เยาวชนทั้งในและนอกระบบโรงเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า เรื่องเพศในวัยรุ่นและเรื่องสุขอนามัยทางเพศมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของตนมากที่สุด ส่วนเรื่องกามวิปริตเป็นเรื่องที่เยาวชนส่วนใหญ่ ทั้งในและนอกระบบโรงเรียนมีความเห็นว่าไม่มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของตน

กิตติ กันภัย (2535) ศึกษาเรื่อง “ลักษณะของการสร้างฝืนจินตนาการทางเพศในสื่อมวลชนไทย” โดยศึกษาสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อวีดิโอเทปที่ออกวางจำหน่ายในช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2534 และสัมภาษณ์บุคคลผู้รู้หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์ลักษณะการสร้างฝืนจินตนาการทางเพศที่ปรากฏและได้รับการเผยแพร่ในสื่อมวลชนไทย

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาพบว่าลักษณะของการสร้างฝืนจินตนาการทางเพศในสื่อมวลชนไทยสอดคล้องกับจินตนาการของมนุษย์ในเชิงจิตวิทยา นอกจากนี้ยังพบจินตนาการในลักษณะอื่น

ที่นอกเหนือไปจากจินตนาการในเชิงจิตวิทยาดังกล่าวอีกมากมายหลายประการด้วย จินตนาการรูปธรรมซึ่งปรากฏในสื่อมวลชนที่นำมาศึกษานั้นถูกถ่ายทอดความหมายจากผู้ผลิตสู่ผู้รับสารโดยผ่านกระบวนการสร้างความหมายนานาประการ ได้แก่ การกำหนดโครงเรื่องที่ชัดเจนตายตัว การให้อุปมา อุปมัย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างความหมายโดยใช้รหัสที่แสดงความหมายด้วยตัวเองโดยทันที ความหมายจินตนาการทางเพศเหล่านี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ให้แก่ผู้รับสาร โดยนำพาผู้รับสารเข้าสู่โลกแห่งความฝันจินตนาการ ทำให้ผู้รับสารรู้สึกผ่อนคลาย หลีกหนีจากความเครียดทางเพศ ให้การพึงพาและสร้างความบันเทิงแก่ผู้เปิดรับ

กัจจกร หลุยยะพงศ์ (2539) วิเคราะห์เนื้อหาการนำเสนอภาพของความเป็นชายในโฆษณาเบียร์สิงห์ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาของชิ้นงานโฆษณา ทั้งโฆษณาสิ่งพิมพ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 – 2539 และทางโทรทัศน์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 – 2539 ภายใต้กรอบแนวคิดเรื่องการสร้างความเป็นชายในสื่อมวลชน พบว่า โฆษณาเบียร์สิงห์นำเสนอภาพความเป็นชายแตกต่างกัน 3 รูปแบบ เพิ่มเติมขึ้นเรื่อย ๆ ในแต่ละยุคสมัยจนถึงปัจจุบัน โดยไม่มีการตัดทอน คือ 1) ยุคแรก ปี 2477 ได้ภาพของความเป็นชายในแบบสังคมเกษตรกรรม 2) ปี 2508 เริ่มนำเสนอภาพของความเป็นชาย ในแบบสังคมทุนนิยมอุตสาหกรรม และ 3) ปี 2506 ได้ภาพของความเป็นชายแบบใหม่ ภาพทั้งสามนี้มีวิธีการนำเสนอผ่านองค์ประกอบ 9 ประการ คือ รูปลักษณะภายนอก อารมณ์ความรู้สึกของผู้ชาย ความตระหนักในตนเอง ปฏิสัมพันธ์ของผู้ชายต่อผู้หญิงและสิ่งอื่น กิจกรรมของผู้ชาย บริบทที่เกี่ยวข้องกับผู้ชาย และเทคนิคการนำเสนอภาพของความเป็นชาย อย่างไรก็ตามแม้ว่าภาพของความเป็นชายทั้งสามแบบจะแตกต่างกัน แต่ทว่าก็มีจุดร่วมกันบางประการ กล่าวคือ ภาพของความเป็นชายส่วนใหญ่จะเน้นอำนาจครอบงำ เป็นภาพของความเป็นชายในแง่บวก และไม่ปรากฏภาพความเป็นชายในแง่ลบเลย

เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดความแตกต่างระหว่างภาพทั้งสามพบว่า เป็นปัจจัยเรื่อง 1) พัฒนาการของสังคมไทย จากสังคมเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม 2) กระแสความคิดใหม่ เช่น เรื่องความเท่าเทียมกันของชายหญิง และความสนใจต่อสิ่งแวดล้อม และ 3) ด้านการตลาดของสินค้า เช่น การแตกตัวของผลิตภัณฑ์ และการแข่งขันกับเบียร์ยี่ห้ออื่น

ตรีบุษ วีระเวสส์ (2539) ศึกษาเรื่อง “การนำเสนอเรื่องเพศศึกษาทางสื่อวิทยุกระจายเสียง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้ปรากฏการณ์เรื่องการนำเสนอ “เพศศึกษา” ทางสื่อวิทยุกระจายเสียงของไทยในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของกลุ่มนักสังคมศาสตร์ นักจิตวิทยา และผู้จัดรายการวิทยุกระจายเสียง รวมถึงการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มผู้ฟังรายการวิทยุต่อรายการวิทยุ Nine-Four Radio Clinic ช่วงเพศศึกษา โดยนำทฤษฎีปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology Theory) มาเป็นกรอบการวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มเป้าหมายให้ความสนใจในสาระเพศศึกษามากกว่าช่องทางการสื่อสาร และกลุ่มเป้าหมายหลังของการนำเสนอเรื่องเพศศึกษาทางสื่อวิทยุกระจายเสียง คือ กลุ่มวัยรุ่นนสาระที่มวลชนส่วนใหญ่รับรู้รับทราบเป็นเรื่องเพศศึกษาในเชิงวิชาการ ผลจากการรับรู้เรื่องเพศศึกษาในเชิงวิชาการทำให้ทราบว่า เพศศึกษาไม่ได้ปรากฏเนื้อหาในรูปแบบเพียงอย่างเดียว หากแต่ปรากฏผลออกมาในรูปแบบของนามธรรมเป็นส่วนใหญ่ เช่น ทศนคติ ค่านิยม บุคลิกภาพ มนุษยสัมพันธ์ พฤติกรรมและความประพฤติด่าง ๆ ของบุคคลด้วยเสมอ นอกจากนี้สาระเพศศึกษาที่นำเสนอในรายการยังมีทั้งประโยชน์และโทษ

ธนชัย วิทยาคุณสกุลชัย (2541) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์ “เซ็กซ์ แอฟฟิლ” ในภาพโฆษณาทางนิตยสาร” งานวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเภทสินค้ากับ “เซ็กซ์ แอฟฟิล” เพื่อวิเคราะห์ประเภทของ “เซ็กซ์ แอฟฟิล” ที่ปรากฏในภาพโฆษณา และเพื่อศึกษาถึงการสื่อความหมายของภาพโฆษณาสินค้าทางนิตยสารที่ใช้ “เซ็กซ์ แอฟฟิล” ผลการวิจัยสรุปได้ 4 ประเด็นดังนี้

- 1) “เซ็กซ์ แอฟฟิล” สามารถใช้ได้กับสินค้าทุกประเภท โดยมีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กัน เช่น เพื่อแสดงหน้าที่ของสินค้า สร้างความน่าสนใจให้กับชิ้นงาน และจับความตั้งใจของผู้รับสาร
- 2) ประเภทของ “เซ็กซ์ แอฟฟิล” ที่ถูกนำมาเสนอมีได้หลากหลาย ได้แก่ การนำเสนอด้วย “คน/สิ่งที่ไม่ใช่คน” การใช้ผู้แสดงแบบชายเพียงคนเดียว/การใช้ผู้แสดงแบบหญิงเพียงคนเดียว การใช้ผู้แสดงแบบชายและหญิงในภาพเดียวกัน การเปลือยกาย/การไม่เปลือยกาย รูปแบบการนำเสนอ “เซ็กซ์ แอฟฟิล” อย่างโจ่งแจ้ง/โดยนัย/อย่างโจ่งแจ้งและโดยนัยในภาพเดียวกัน
- 3) การนำ “เซ็กซ์ แอฟฟิล” มานั้น สามารถใช้ได้กับแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ และยังใช้ได้กับแนวคิดหลักอื่น ๆ เช่น ความมั่นใจ ความทันสมัย
- 4) ในอดีต สังคมไทยเคยมีกลไกการสื่อสารแบบต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่เปิดเผยเรื่องเพศ ซึ่งเป็นเรื่องส่วนตัวในที่สาธารณะ เช่น การละเล่นลำตัด แต่ปัจจุบัน การสื่อสารดังกล่าวได้หมดบทบาทลงไป ดังนั้น ในแง่นี้อาจถือได้ว่า “เซ็กซ์ แอฟฟิล” ในภาพโฆษณากลายเป็นกลไกหนึ่งในการเปิดเผยเรื่องเพศในที่สาธารณะในยุคนี้

สุมนา อุษณีย์มาศ (2543) ศึกษาเรื่อง “สัญลักษณ์ทางเพศในห้องสนทนาทางคอมพิวเตอร์ในกรอบจิตวิทยายุคหลังสมัยใหม่” โดยวิเคราะห์เนื้อหาของบทสนทนาทางคอมพิวเตอร์ บน Webmaster server ที่มีผลในการสร้างและใช้สัญลักษณ์ทางเพศ ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ประเภทของสัญลักษณ์ทางเพศที่มีทั้งหมด 3 ประเภท ได้แก่ Icon, Index, และ Symbol ทั้งนี้พบเพียง Symbol เท่านั้น และสามารถแบ่งได้เป็น Symbol ระดับธรรมดา ได้แก่ ภาษา และ Symbol ระดับลึก ได้แก่ สัญลักษณ์พิเศษ

2) แบบแผนของการนำเสนอสัญญาณทางเพศ พบ 4 แบบแผน ได้แก่ (1) การแสดงจุดประสงค์หรือความต้องการ, (2) การแสดงอารมณ์หรือความรู้สึก, (3) การแจ่มแจ้งหรือแจ้งคุณสมบัติของตนเอง, (4) การกระทำ

3) ประเภทของความหมาย ได้แก่ ความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัย พบความหมายโดยนัยมากกว่า ทั้งนี้สัญญาณทางเพศเหล่านี้เกิดจากปัจจัยด้านสังคมวิทยา-จิตวิทยา ได้แก่ เรื่องเพศ และปัจจัยด้านการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ ได้แก่ เรื่องเวลา ห้อง และการสื่อสาร 2 ทาง

พรทิพย์ พัฒนานุสรณ์ (2543) ศึกษาเรื่อง “การแสวงหาข่าวสารเกี่ยวกับประเด็นทางเพศของวัยรุ่นไทยที่นำเสนอผ่านทางอินเทอร์เน็ต” มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรม ความถี่ในการแสวงหา บุคคลที่มีอิทธิพล ตลอดจนประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ เน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกวัยรุ่นหญิงชายไทยจำนวน 32 คน และเปรียบเทียบตามเพศและวัย ผลการวิจัยพบว่า

1) วัยรุ่นไทยส่วนใหญ่ใช้เวลาในการค้นหาข้อมูลประมาณอาทิตย์ละครั้ง ครั้งละประมาณ 1 – 2 ชั่วโมง นิยมหาข้อมูลในช่วงกลางคืน และค้นหาข้อมูลอยู่ที่บ้าน โดยวัยรุ่นหญิงนิยมนหาบ่อยกว่าวัยรุ่นชาย

2) วัยรุ่นตอนต้นทั้งหญิงและชายนิยมค้นหาข้อมูลด้วยวิธีการ Chat ในห้องเกี่ยวกับเรื่องเพศ ส่วนวัยรุ่นตอนปลายมักใช้ Search Engine โดยวัยรุ่นชายชอบหาภาพลามก และวัยรุ่นหญิงชอบหาเนื้อหาทางเพศ

3) บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการค้นหาข้อมูลคือเพื่อน และวัยรุ่นส่วนใหญ่ชอบหาข้อมูลเพียงลำพัง แต่วัยรุ่นหญิงตอนปลายนิยมแสวงหาข้อมูลร่วมกับเพื่อน

4) วัยรุ่นชายส่วนใหญ่สนใจภาพโป๊เชิงศิลปะมากกว่าเนื้อหา ส่วนวัยรุ่นหญิงเน้นข้อความมากกว่าภาพ เช่น ประสบการณ์ในการมีเพศสัมพันธ์

5) วัยรุ่นชายได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ระบายอารมณ์ทางเพศ และประหยัดค่าใช้จ่ายและเวลา ตามลำดับ วัยรุ่นหญิงได้รับความสนุกสนาน เพื่อนใหม่ ความรู้ที่กว้างขวางขึ้น และสามารถระบายอารมณ์ผ่านทางอินเทอร์เน็ตได้ตามลำดับ

จิรฉลุย์ บุญยภักดิ์ (2543) ศึกษาเรื่อง “บทบาทของนิตยสารในการให้ความรู้เรื่องเพศ” โดยศึกษาเนื้อหาจากนิตยสารจำนวน 16 ฉบับ จำแนกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ดังนี้ 1) กลุ่มแม่บ้าน 2) กลุ่มชาวบ้าน 3) กลุ่มคนรุ่นใหม่ มี 2 กลุ่มย่อย ได้แก่ 3.1) กลุ่มคนรุ่นใหม่หัวลัทธิสิทธิจากต่างประเทศหรือหัวนอก และ 3.2) กลุ่มคนรุ่นใหม่หัวลัทธิสิทธิจากในประเทศ หรือหัวไทย โดยสรุปตัวอย่างแบบอาศัยหลักความน่าจะเป็น เก็บข้อมูลตลอดทั้งปี พ.ศ. 2543

ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาความรู้เรื่องเพศส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาคความไม่เข้าใจกันของการใช้ชีวิตคู่ เมื่อแยกพิจารณานิเทศสารตามกลุ่มที่แบ่งไว้พบว่านิเทศสารแต่ละกลุ่มให้ความสำคัญกับเนื้อหาความรู้เรื่องเพศในมุมมองที่แตกต่างกันออกไปตามผู้รับสารกลุ่มเป้าหมาย เช่น กลุ่มแม่บ้านเน้นเรื่องการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาครอบครัว ขณะที่กลุ่มคนรุ่นใหม่หันมาเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างภาพลักษณ์ที่ “คูดี” หรือมีบุคลิกดี ในขณะที่เนื้อหาเกี่ยวกับการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และการคุมกำเนิดที่เชื่อมโยงกับปัญหาสังคม เช่น โรคเอดส์ การตั้งครรภ์แบบไม่พึงประสงค์ และการทำแท้ง กลับพบเป็นจำนวนน้อย และมีความคลาดเคลื่อนของเนื้อหาในเรื่องของวิธีการคุมกำเนิดอีกด้วย โดยข้อมูลในนิเทศสารกลุ่มชาวบ้านมีความคลาดเคลื่อนมากกว่าทุกกลุ่ม นอกจากนี้ยังพบว่า ค่านิยมทางเพศที่น่าเสนอในนิเทศสารค่อนข้างไปในแนวเสรีนิยมแบบมีเงื่อนไข

รัตนพร ไม้ตราวัฒนา (2544) ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมการรับชมรายการ ชูรัก ชูรส ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน” พบว่า ผู้ชมที่มีเพศและระดับการศึกษาต่างกันจะมีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่คาดว่าจะได้รับต่างกัน ด้านอายุ สถานภาพสมรส และอาชีพ พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่คาดว่าจะได้รับจากการรับชมรายการ ชูรัก ชูรส และจากการศึกษายังพบว่าลักษณะทางประชากรไม่มีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดความรู้และเนื้อหาสาระของรายการชูรัก ชูรสไปยังบุคคลอื่น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือผู้รับชมที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และอาชีพแตกต่างกันจะมีการถ่ายทอดความรู้และเนื้อหาสาระของรายการชูรัก ชูรสไม่แตกต่างกัน

ในส่วนของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่คาดว่าจะได้รับจากการรับชมรายการชูรัก ชูรส กับพฤติกรรมการรับชมรายการ พบว่ามีความสัมพันธ์กันในทางบวกหรือในทิศทางเดียวกัน นั่นคือถ้าผู้รับชมมีความคาดหวังว่าจะได้รับประโยชน์และความพึงพอใจจากรายการมาก ก็จะมีการรับชมรายการมากด้วย และจากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่คาดว่าจะได้รับจากการรับชมรายการชูรัก ชูรสในระดับสูง แต่มีพฤติกรรมการรับชมในระดับปานกลาง

สุนันทา คงประโคน (2544) ศึกษาพฤติกรรมการกลบเกลื่อนในการสนทนาเรื่องเพศของคนไทย ในบริบทการสนทนาแบบสาธารณะ โดยใช้ข้อมูลปริจเฉทที่ต่างกัน 4 สถานการณ์ คือ ปริจเฉทในรายการทางโทรทัศน์ รายการวิทยุ คอลัมน์ถาม-ตอบในหนังสือพิมพ์ และกระดานสนทนาในอินเทอร์เน็ต

ผลการศึกษาพบว่า มีกลไภษา 3 กลไกที่ใช้ในการกลบเกลื่อนคือ การแทนที่รูปภาษา การละรูปภาษา และการเพิ่มรูปภาษา และสามารถจำแนกได้ตามแนวคิดของบราวน์และเลวินสันได้

4 ประเภท เป็นการกลบเกลื่อนที่ละเมิดเงื่อนไขเชิงคุณภาพ ละเมิดเงื่อนไขเชิงรูปแบบ ละเมิดเงื่อนไขเชิงปริมาณ และละเมิดเงื่อนไขเชิงความสอดคล้อง นอกจากนี้ยังพบว่าความถี่ในการใช้รูปแบบภาษาแบบต่าง ๆ จะแตกต่างกันตามสถานการณ์ปริจเฉท โดยรูปแบบภาษาที่เป็นคำร่นหูประเภทต่าง ๆ ประโยคแสดงการสมมติสถานการณ์ และคำกริยานุเคราะห์บอกอรรถาณูเคราะห์ มีการใช้ในความถี่สูงในทุกสถานการณ์ปริจเฉทจากจำนวนคำถามทั้งหมดในข้อมูลปริจเฉทการสนทนา พบว่ามีอัตราการกลบเกลื่อนประมาณร้อยละ 3.87

การศึกษาแต่ละสถานการณ์ พบว่าปริจเฉทการสนทนาในโทรศัพท์จะมีอัตราการกลบเกลื่อนสูงสุด (ร้อยละ 5.01) และปริจเฉทการสนทนาในอินเทอร์เน็ตมีอัตราการกลบเกลื่อนสูงเป็นอันดับที่สอง (ร้อยละ 4.13) อันดับที่สามคือปริจเฉทในรายการวิทยุ (ร้อยละ 3.42) และปริจเฉทในคอลัมน์ถาม-ตอบในหนังสือพิมพ์ มีอัตราการกลบเกลื่อนต่ำที่สุด (ร้อยละ 3.36)

ผลการศึกษาเชิงคุณภาพของการกลบเกลื่อนพบว่าปัจจัยปริจเฉทมีบทบาทสำคัญต่อการใช้ในการกลบเกลื่อน โดยผู้ร่วมสนทนาที่เห็นหน้ากันมีการกลบเกลื่อนมากกว่าผู้ร่วมสนทนาที่ไม่เห็นหน้ากัน และผู้ร่วมสนทนาที่มีความสัมพันธ์แบบใกล้ชิดจะมีการกลบเกลื่อนมากกว่า

ฟ้าใส วิเศษกุล (2545) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์คำนิยมและทัศนคติเกี่ยวกับเพศสภาพในสังคมไทยที่ปรากฏในสื่ออินเทอร์เน็ต เว็บบอร์ด” ผลการวิจัยพบว่าประเด็นที่มีผู้เขียนเข้ามามากที่สุด โดยรวมคือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างเพศเชิงสังคม โดยห้องที่แตกต่างกันจะมีรูปแบบเนื้อหาและเพศของผู้เขียนที่มีส่วนร่วมในการตั้งกระทู้แตกต่างกัน ด้านคำนิยมและทัศนคติทางเพศสภาพของหญิงชายที่สะท้อนอยู่ในเว็บบอร์ด มีดังนี้ 1) คำนิยมและทัศนคติทางเพศสภาพที่มีความเกี่ยวข้องกับด้านรูปลักษณ์ทางกายภาพ กระทู้ตั้งที่พบมากที่สุดคือเรื่องเกี่ยวกับอวัยวะเพศชาย และพบคำนิยมและทัศนคติการให้ความสำคัญกับขนาดของอวัยวะเพศชาย, 2) คำนิยมและทัศนคติทางเพศสภาพที่มีความเกี่ยวข้องกับด้านการดูแลสุขภาพทางเพศ (เชิงชีวภาพ) กระทู้ตั้งที่พบมากที่สุดคือเรื่องการคุมกำเนิด และพบคำนิยมและทัศนคติการให้ความสำคัญการคุมกำเนิด, 3) คำนิยมและทัศนคติทางเพศสภาพที่มีความเกี่ยวข้องกับด้านพฤติกรรมเพศสัมพันธ์ กระทู้ตั้งที่พบมากที่สุดคือเรื่องการแสดงออกทางเพศสัมพันธ์ และพบคำนิยมและทัศนคติของการยอมรับการแสดงออกทางเพศสัมพันธ์อย่างเสรีทั้งหญิงและชาย, 4) คำนิยมและทัศนคติทางเพศสภาพที่มีความเกี่ยวข้องกับด้านความสัมพันธ์ระหว่างเพศเชิงสังคม กระทู้ตั้งที่พบมากที่สุดใกล้เคียงกันคือ การเลิกรหรือการหย่าร้าง การให้คุณค่ากับความบริสุทธิ์ของเพศหญิง และการนอกใจ และพบคำนิยมและทัศนคติในการยอมรับการเลิกรเมื่อเกิดปัญหาชีวิตคู่ และการยอมรับผู้หญิงที่ไม่บริสุทธิ์ รวมทั้งการไม่ยอมรับพฤติกรรมนอกใจ, และ 5) คำนิยมและทัศนคติทางเพศสภาพที่มีความเกี่ยวข้องกับด้านปัญหาสังคมเกี่ยวกับเพศ กระทู้ตั้งที่พบมากที่สุดคือเรื่องปัญหาสังคมทางเพศที่เกี่ยวกับสื่ออินเทอร์เน็ต และพบคำนิยมและทัศนคติของการยอมรับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันบนสื่ออินเทอร์เน็ต

วารางคณา จันลา (2545) ศึกษาเรื่อง “การถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศจากวรรณกรรมสู่ภาพยนตร์ เรื่อง “จัน ดารา” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงลักษณะของการถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศจากสื่อนวนิยาย โดยเปรียบเทียบกับสื่อภาพยนตร์ และปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศ ผลการวิจัยพบว่าการถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศซึ่งประกอบด้วยความบอบช้ำทางเพศ กามวิปริต และการทำแท้ง ในสื่อนวนิยายเรื่อง จัน ดารา ใช้ลักษณะการถ่ายโยงเนื้อหาใน 3 ประเด็น ได้แก่ การบรรยาย การเปรียบเทียบ การใช้บทสนทนาเพื่อสื่อเนื้อหาเรื่องเพศ ส่วนการถ่ายโยงเนื้อหาเรื่องเพศในสื่อภาพยนตร์ ใช้ลักษณะการถ่ายโยงเนื้อหา 5 ประเด็น ได้แก่ การบรรยาย การเปรียบเทียบ การใช้บทสนทนา การใช้ภาพในการสื่ออารมณ์ทางเพศของตัวละคร และการใช้เสียงในการสื่ออารมณ์ทางเพศของตัวละคร

เมื่อมีการนำเนื้อหาทางเพศที่ปรากฏในสื่อนวนิยายมาศึกษาเปรียบเทียบถึงการถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศกับสื่อภาพยนตร์เรื่อง จัน ดารา สามารถสรุปได้ว่า ในสื่อภาพยนตร์ส่วนใหญ่มีการคงเดิมเนื้อหาตามนวนิยาย มีการเพิ่มเติม การปรับเปลี่ยน และการตัดทอนเนื้อหาในระดับที่ใกล้เคียงกัน ทั้งนี้เกิดจากปัจจัยที่มีต่อการถ่ายโยงเนื้อหา ซึ่งประกอบด้วย 3 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการถ่ายโยงเนื้อหา ได้แก่ การใช้องค์ประกอบทางเทคนิคภาพยนตร์และการใช้สัญลักษณ์ 2) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการถ่ายโยงเนื้อหา ซึ่งประกอบด้วยบรรทัดฐานของสังคมไทยและพระราชบัญญัติของภาพยนตร์ไทย พ.ศ. 2473 และ 3) ปัจจัยที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของสื่อทั้งสองประเภท

2.6.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีสัญญาวิทยา

นิติพัฒน์ วิจิตรภาพ (2537) ได้ศึกษาการสร้างความหมายในการจัดฉากและอุปกรณ์ประกอบฉากละครโทรทัศน์ไทยเรื่อง “สี่แผ่นดิน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเข้าใจถึงกระบวนการสร้างสรรค์ความหมายในการนำเสนอฉากและอุปกรณ์ประกอบฉากละครโทรทัศน์เรื่อง “สี่แผ่นดิน” ซึ่งได้แพร่ภาพโดยสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 เมื่อปี พ.ศ. 2534 ทั้งนี้ใช้วิธีสุ่มเลือกตัวอย่างที่ให้ความหมายเด่นชัดของการเปลี่ยนแปลงช่วงยุคสมัยด้วยลักษณะวิธีการจัดฉากและการใช้อุปกรณ์ประกอบทั้งหมด 4 ฉาก ประกอบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทีมงานผู้ผลิต โดยพิจารณาถึงองค์ประกอบวิธีการ ปัญหา ตลอดจนอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดของทฤษฎีการละครและสัญญาวิทยา

ผลการวิจัยพบว่า การจัดและใช้อุปกรณ์ประกอบฉากในละครโทรทัศน์เป็นกระบวนการสร้างความหมายด้วยการผสมผสานปัจจัยต่าง ๆ ทั้งอากัปกริยาของตัวละคร แสง เสียง มุมกล้อง และเทคนิคทางโทรทัศน์เพื่อช่วยส่งเสริมการนำเสนอของละครให้มีความน่าเชื่อถือ และสามารถสื่อความหมายไปยังผู้ชมได้ตรงตามหน้าที่ของฉากคือ 1) บ่งบอกยุคสมัย บรรยากาศ กาลเวลา และการสร้างอารมณ์ร่วมให้เกิดขึ้นกับผู้ชม และ 2) ช่วยเสริมบุคลิกของตัวละครให้เด่นชัดขึ้น

นอกจากนี้ ยังพบอีกว่าประสิทธิภาพในการสื่อความหมายด้วยฉากและอุปกรณ์ประกอบฉากในละครโทรทัศน์ขึ้นอยู่กับการเตรียมงานการผลิตละครโทรทัศน์ด้วยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลอย่างละเอียดของทีมงาน

เจตยา วรปัญญาสกุล (2538) ศึกษาความหมายและบทบาทความสามารถของสื่อแผ่นดิสก์ขนาดเล็กประเภทถ้อยคำสำนวน พบว่าสติกเกอร์ประเภทถ้อยคำสำนวนในปัจจุบันมีอยู่ 2 ลักษณะคือ 1) สติกเกอร์ประเภทถ้อยคำสำนวนแบบที่มีขายสำเร็จรูป และ 2) สติกเกอร์ประเภทถ้อยคำสำนวนแบบสั่งตัดจากร้าน ซึ่งสติกเกอร์ทั้งสองแบบต่างก็มีความคล้ายคลึงกันในด้านรูปแบบ กล่าวคือ นิยมเขียนด้วยลายมือเขียน ทำตัวเอนเล็กน้อยเหมือนกัน ในด้านเนื้อหาพบว่า เนื้อหาว่ากรรมที่นิยมนำเสนอมากที่สุดคือเนื้อหาว่ากรรมในเรื่องของความรักของหนุ่มสาว รองลงมาได้แก่ เนื้อหาว่ากรรมเรื่องการประกาศและแสดงตนของผู้ส่งสาร และเนื้อหาว่ากรรมในเรื่องการจราจร รถยนต์ และการขับขีตามลำดับ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการที่รูปแบบและเนื้อหาในสติกเกอร์มีลักษณะเช่นนี้ เพราะถูกกำหนดจากลักษณะเฉพาะของสติกเกอร์ให้มีเอกลักษณ์แตกต่างจากสติกเกอร์ประเภทอื่น

ในแง่บทบาทความสามารถของสติกเกอร์นั้น ถึงแม้ว่าสติกเกอร์ประเภทถ้อยคำสำนวนจะเปิดโอกาสให้ชนทุกชั้น ทุกเพศ ทุกวัย มีส่วนร่วมในการใช้และการออกแบบได้อย่างเต็มที่ แต่ปรากฏว่าคนที่เลือกใช้สื่อกับมีแค่เพศชายชนชั้นล่างกลุ่มเดียวเท่านั้น ในขณะที่คนกลุ่มอื่นหากจะใช้สติกเกอร์นี้ ก็จะใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการประกาศและแสดงตนเท่านั้น ด้วยข้อจำกัดทางด้านผู้ใช้ซึ่งมักมีแต่ชนชั้นล่างเพศชายนี้ จึงทำให้เนื้อหาที่นำเสนอเป็นเนื้อหาที่มาจากมุมมองฝ่ายชายฝ่ายเดียว และเนื้อหาที่นำเสนอก็มักจะวนเวียนอยู่แต่เรื่องราวที่ตนสนใจเท่านั้น ส่งผลให้สติกเกอร์ประเภทถ้อยคำสำนวนขาดความเป็นกลางไปโดยปริยาย อย่างไรก็ตามหากจะมองในแง่คุณภาพทางวัฒนธรรมที่ได้จากสื่อ จะพบว่าสติกเกอร์ประเภทถ้อยคำสำนวนไม่เพียงแต่สามารถสะท้อนภาพสังคมได้เท่านั้น แต่ยังสามารถเป็นมรดกทางวัฒนธรรมแก่คนรุ่นหลังต่อไปได้อีกด้วย

ขจรเกียรติ มะกรทัต (2539) วิเคราะห์การสื่อความหมายเรื่องเพศ จากการแสดงตลกผ่านสื่อวีดิทัศน์ พุทธศักราช 2538 เพื่อเข้าใจกระบวนการสร้างความหมายเรื่องทางเพศ จากการแสดงตลกในสื่อวีดิทัศน์ และวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเพศที่ปรากฏในการแสดงตลกในสื่อวีดิทัศน์

ผลการวิจัยพบว่า การสื่อความหมายเรื่องเพศ ใช้ลักษณะการสร้างความหมายโดยผ่านสัญลักษณ์ซึ่งต้องมีการเข้ารหัสเพื่อเป็นมุขตลกอีกที สัญลักษณ์และรหัสที่ใช้ผู้เล่นตลกกับผู้ชมต้องมีความเข้าใจร่วมกัน จึงจะรู้สึกขบขัน ในการแสดงตลกส่วนมากใช้การสื่อความหมายโดยนัย โดยใช้ลักษณะการพูดสองแง่และการแสดงออกทางอวัจนภาษาเพื่อสื่อความหมายเรื่องเพศ เนื้อหาพบจากการสื่อความหมายเรื่องเพศเกี่ยวกับอวัยวะเพศและวิธีการมีเพศสัมพันธ์

ลักขณา คมคาย (2540) ศึกษาเรื่อง “การใช้อาหารเพื่อสื่อความหมายในภาพยนตร์คัดเฉพาะเรื่อง” อันได้แก่ Tampopo, Babette’s Feast, ฉลุย 1, The Cook, the Thief, His Wife and Her Lover,

Like Water for Chocolate, The Scent of Green Papaya, Eat Drink Man Woman, The Last Supper, และ Big Night เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อหาความหมายจากตัวบทของภาพยนตร์ ผลการวิจัยพบว่า

1) ภาพยนตร์คัดเฉพาะเรื่องอาศัยกรอบแนวคิด “กินอย่างไรเป็นอย่างนั้น” และหลักการจากกฎว่าด้วยการสัมผัสเป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์การสื่อความหมาย

2) องค์ประกอบของภาพยนตร์คัดเฉพาะเรื่องมีลักษณะร่วมกันในด้านมุมมอง โครงสร้างแนวคิดหลัก การสร้างตัวละคร แรงจูงใจ และฉาก แต่องค์ประกอบต่าง ๆ ดังกล่าวอาจมีรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมของอาหารที่นำเสนอและสิ่งที่ภาพยนตร์ต้องการจะพูดถึง

3) ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ภาพยนตร์คัดเฉพาะเรื่องมีธรรมเนียมแบบแผนและโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นลักษณะเฉพาะร่วมกัน ซึ่งทำให้สามารถจัดอยู่ในกลุ่มของภาพยนตร์แนวใหม่แนวเดียวกันได้

ชไมพร สุขสัมพันธ์ (2541) ศึกษาวิเคราะห์สัญลักษณ์ รหัส และกระบวนการสร้างรหัสในการ์ตูนญี่ปุ่น โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสัญลักษณ์ แนวคิดเกี่ยวกับการ์ตูน และแนวคิดเกี่ยวกับสัญลักษณ์และวัฒนธรรมญี่ปุ่น เพื่อเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า การเล่าเรื่อง (Narration) ของการ์ตูนญี่ปุ่น มีแบบแผน (Pattern) ทั้งหมด 6 แบบแผน ในการดำเนินเรื่องที่แน่นอน กล่าวคือ เรื่องจะดำเนินไปตามลำดับการกระทำ (Function) ของตัวละครที่ชัดเจน ได้แก่ แบบที่ 1 พระเอกออกเดินทาง ผู้ร้ายต่อสู้กับพระเอก ผู้ช่วยช่วยเหลือพระเอก และพระเอกชนะผู้ร้าย แบบที่ 2 นางเอกพบพระเอก ผู้ร้ายขัดขวางความสัมพันธ์ระหว่างพระเอกและนางเอก ผู้ช่วยช่วยเหลือพระเอกหรือนางเอก และนางเอกเข้าใจกับพระเอก แบบที่ 3 พระเอกพบนางเอก และนางเอกช่วยเหลือพระเอก แบบที่ 4 พระเอกถูกผู้ร้ายหลอก ผู้ช่วยช่วยเหลือพระเอก และผู้ร้ายถูกผู้ช่วยปราบ แบบที่ 5 พระเอกพบผู้ร้าย ผู้ร้ายทำร้ายพระเอก ผู้ให้ให้ของขวัญแก่พระเอก พระเอกจอมปลอมถูกพระเอกเปิดเผยความจริง และผู้ช่วยจับผู้ร้ายจอมปลอม และ แบบที่ 6 พระเอกถูกผู้ร้ายกลั่นแกล้ง ผู้ช่วยช่วยพระเอก และพระเอกช่วยเหลือผู้ช่วย

ในส่วนของสัญลักษณ์ (Sign) ในการ์ตูนญี่ปุ่น ประกอบไปด้วยสัญลักษณ์ 3 ประเภท คือ 1) ภาพเหมือน (Icon) ได้แก่ ธรรมชาติ เครื่องแต่งกาย วัตถุสิ่งของเครื่องใช้ และสิ่งก่อสร้าง 2) ดัชนี (Index) ได้แก่ ขนาดของตัวการ์ตูน เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การแสดงอารมณ์ท่าทางของตัวการ์ตูน การใช้แสง-สีของฉาก และการใช้เส้นในลักษณะต่าง ๆ และ 3) สัญลักษณ์ (Symbol) ได้แก่ สัญลักษณ์แทนคำพูด หรือคำบรรยาย สัญลักษณ์แทนการแสดงอารมณ์ และสัญลักษณ์ที่ใช้แทนเสียง นอกจากนี้ ในการ์ตูนญี่ปุ่นยังประกอบไปด้วยรหัส (Code) 4 ประเภท คือ 1) รหัสที่เกี่ยวกับวัตถุสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ (Product Codes) 2) รหัสที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Social

Codes) 3) รหัสที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี (Cultural Codes) และ 4) รหัสที่เกี่ยวกับบุคคล (Personal Codes) ซึ่งรหัสต่าง ๆ เหล่านี้ถูกสร้างมาจากวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่สำคัญ ได้แก่ 1) ประเพณี เทศกาล 2) กิจกรรมการละเล่น 3) นิทาน 4) การบริโภค 5) การกินอยู่ 6) การแต่งกาย 7) การแสดง อารมณ์ 8) การสื่อความหมาย และ 9) การพักผ่อน รหัสทางวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการ กำกับและถ่ายทอดความหมาย (Codification) ในการผลิตการ์ตูนญี่ปุ่น

จากงานวิจัยต่าง ๆ ที่ได้ทบทวนมานี้ หากเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศศึกษาส่วนใหญ่ก็จะมุ่งศึกษาวิจัยในเรื่องความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมทางเพศของประชากร ถึงแม้จะช่วยให้ทราบภาพโดยรวมของสถานการณ์ปัจจุบัน แต่ทว่าปริมาณการศึกษาวิจัยในส่วนอื่น ๆ โดยเฉพาะด้านเนื้อหาเรื่องเพศศึกษาที่มีอยู่อย่างน้อยนิดก็ทำให้องค์ความรู้ที่ได้ขาดความสมบูรณ์ และเป็นอุปสรรคต่อหลักการสร้างสรรค์ที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษารายการ “ซุริก ชูรส” อันเป็นรายการที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเตรียมความพร้อมแก่เด็กและเยาวชน รวมถึงเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่สถาบันครอบครัว โดยเลือกที่จะศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาของรายการ เนื่องจากเล็งเห็นความขาดแคลนในการศึกษาด้านนี้ และผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาด้วยกรอบทฤษฎีสัญญาวิทายามีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการณ์ในสังคมไทย กล่าวคือแม้จะตระหนักถึงความจำเป็นในการให้ความรู้เรื่องเพศ แต่การสื่อสารเพื่อให้ความรู้โดยตรงไปตรงมาโดยเฉพาะผ่านสื่อมวลชน ยังไม่ได้รับการยอมรับ จำต้องอาศัยกลวิธีบางประการในการสื่อความหมายตามต้องการ งานวิจัยนี้จึงมุ่งที่จะหาคำตอบว่าจะมีกระบวนการถ่ายทอดความหมายอย่างไรด้วยข้อจำกัดทางสังคมดังกล่าว ซึ่งจะเห็นได้ว่ายังไม่มีการศึกษาในเรื่องนี้มากเท่าใดนัก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย